ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Μάης-Ιούνης 2020 Νο 140 Τιμή: 4€

Για την εργατική έξοδο από την κρίση
Η πολλαπλή αποτυχία του καπιταλισμού

- Μια άλλη εκπαίδευση είναι αναγκαία και εφικτή
- Η πανδημία και οι γυναίκες
- Ένγκελς-Ο «στρατηγός» της επαναστατικής θεωρίας και πράξης
- Ο «Τραμπ της Ινδίας» αντιμέτωπος με μαζική αντίσταση

ΣΑΒΒΑΤΟ
30 ΜΑΗ
ΦΕΣΤΙΒΑΛ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ
Πανδημία, Κρίση,
Εργατική προοπτική
ΝΑ
ΑΛΛΑΞΟΥΜΕ
ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
Οργανώνεται από το
Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα

ΤΕΥΧΟΣ 140

Μάης-Ιούνης 2020

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Κώστας Βλασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης, Υπεύθυνη διακίνησης: Ευγενία Βρούσο, 210 5247140, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό "Σοσιαλισμός από τα Κάτω", Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176
Για επικοινωνία: sosialismosapotakato@gmail.com - www.socialismfrombelow.gr

28 Απρίλη απεργούν και διαδηλώνουν οι εργαζόμενοι στον τουρισμό-επισιτισμό

Για την εργατική έξοδο από την κρίση

Η Μαρία Στύλλου εξηγεί γιατί στην διπλή επιδημία του Κορονοϊού και της οικονομικής κρίσης οι εργατικοί αγώνες είναι η ελπίδα και η δύναμη για το μέλλον της ανθρωπότητας.

Δεν έχει περάσει ούτε ένας χρόνος από το καλοκαίρι του 2019, αλλά η προοπτική για το καλοκαίρι του 2020 μοιάζει σαν τη νύχτα με τη μέρα σε σύγκριση με πέρσι. Όταν τον Ιούλη του 2019 η Νέα Δημοκρατία κέρδιζε τις εκλογές και σχημάτιζε κυβέρνηση, μπορούσε να υποστηρίζει με αυτοπεποίθηση ότι η πολιτική και ιδεολογική ηγεμονία ανήκει στη δεξιά, ο κόσμος έχει μετακινηθεί προς τα εκεί και έρχεται μια περίοδος με οικονομική ανάπτυξη που θα εδραιώσει περισσότερο αυτή την ηγεμονία: προσέλκυση επενδύσεων από μεγάλους διεθνείς ομίλους, μείωση του χρέους χάρη σε μεγάλα πρωτογενή πλεονάσματα και εξυγίανση των τραπεζών με απαλλαγή από τα κόκκινα δάνεια έτσι ώστε να ξανακατακτήσουν τη θέση τους στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα.

Μέσα σε εκείνα τα πλαίσια, ο Σταϊκούρας μπορούσε να καμαρώνει από την οδό Νίκης ότι έρχεται ρυθμός ανάπτυξης 4-5% και ίσως πιο πάνω. Σήμερα, οι επίσημες προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και άλλων οργανισμών δείχνουν ότι ο ελληνικός καπιταλισμός βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης και ότι θα χτυπήσει ποσοστό μείωσης του ΑΕΠ χειρότερο από την κρίση του 2009-2010 που έφερε το πρώτο μνημόνιο, φτάνοντας στο μείον 11% με ανεργία στο 20%.

Σε άρθρο του στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς στις 22 Απρίλη, ο **Μάρτιν Γουλφ** δίνει την εικόνα των επιπτώσεων στα δημόσια οικονομικά. Η δημοσιονομική θέση των κρατών της Ευρωζώνης θα χειροτερέψει παντού με την Ελλάδα να κατέχει την πρώτη θέση: από το πλεόνασμα του 2019 πάει για μεγάλο έλλειμμα το 2020, μια επιδείνωση που ισοδυναμεί με το 9,8% του ΑΕΠ.[1]

Το τι σημαίνει αυτό, το εξηγεί ο **Μάικλ Ρόμπερτς** στο δικό του μπλογκ σε ένα άρθρο με τον χαρακτηριστικό τίτλο *«Η Ελληνική τραγωδία- πράξη 3η»*.[2] Η πρώτη πράξη του δράματος ήταν η βουτιά του ΑΕΠ κατά 25% με τα πρώτα μνημόνια, η δεύτερη ήταν η αναιμική ανάκαμψη και οι συμβιβασμοί της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ και η τρίτη είναι η νέα βουτιά ενός ήδη εξασθενημένου καπιταλισμού όπου δεν έχουν ανακάμψει οι επενδύσεις όλα αυτά τα χρόνια, η κερδοφορία των επιχειρήσεων δεν έχει αποκατασταθεί στα προηγούμενα επίπεδά της και οι περισσότερες στηρίζονται σε ανακύκλωση των δανείων τους από τις τράπεζες και το κράτος. Κυριολεκτικά ένας καπιταλισμός ζόμπι.

Αυτή την κατάσταση προσπαθεί να εξωραΐσει ο Μητσοτάκης σε συνέντευξή του στον Παπαχελά της Καθημερινής: *«Θα έχουμε μεγάλη ύφεση το 2020 και γι' αυτό θα πρέπει όλοι να αναλάβουμε το βάρος με*

7 Απρίλη στο Γεννηματάς

δίκαιο τρόπο».[3] Ο «δίκαιος τρόπος» του Μητσοτάκη μεταφράζεται σε απολύσεις και ανεργία, οι φτωχοί να γίνουν φτωχότεροι και όσοι προσπαθούν να κρατήσουν τη δουλειά τους να αποδεχθούν μισθό 530 ευρώ το μήνα. Και πίσω από τα μεγάλα λόγια για το πόσο εκτίμησε το ΕΣΥ μέσα στην πανδημία του κορονοϊού, να προχωρήσουν οι ιδιωτικοποιήσεις με εργολάβους στα Νοσοκομεία, δώρα στις ιδιωτικές κλινικές και στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, αποκλεισμό περισσότερων παιδιών από τις ανώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Ήταν μια αποκαλυπτική συνέντευξη και για τα χτυπήματα που ετοιμάζει η κυβέρνηση αλλά και για τις προσπάθειες που κάνει να τα συγκαλύψει πίσω από φιλολογίες για «επιτυχημένη αντιμετώπιση της πανδημίας».

Τα χτυπήματα έχουν ήδη ξεκινήσει. Μέσα στον ενάμιση μήνα της καραντίνας η κυβέρνηση φρόντισε να προωθήσει σκανδαλώδη νομοσχέδια και Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου. Στα νομοσχέδια ξεχωριστή θέση έχουν οι πρωτοβουλίες του Χατζηδάκη και της Κεραμέως.

Το νομοσχέδιο **Χατζηδάκη** όπως καταγγέλλουν τα περιβαλλοντικά κινήματα που απαιτούν την απόσυρσή του

«Καταργεί την ουσία της προστασίας των περιοχών Natura 2000 και προωθεί ακόμα και μεταλλευτικές δραστηριότητες και εξορύξεις υδρογονανθράκων σε περιοχές προστασίας της φύσης.

Προωθεί την αλόγιστη επέκταση των βιομηχανικών ΑΠΕ, κυρίως των αιολικών, που έχουν ήδη προκαλέσει υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Νομιμοποιεί τα αυθαίρετα εντός δασικών εκτάσεων και κατά περίπτωση εντός υγροτόπων και ρεμάτων.

Παραβιάζει Συνταγματικές διατάξεις, Ευρωπαϊκές οδηγίες και Διεθνείς συμβάσεις.

Η τρέχουσα οικουμενική κρίση υποδεικνύει την άμεση ανάγκη αλλαγής πλεύσης στη διαχείριση του περιβάλλοντος: Πρέπει να φροντίσουμε για τη διατήρηση, την προστασία και την αποκατάσταση του περιβάλλοντος, κι όχι να επιτρέπουμε στις κυβερνήσεις να θυσιάζουν το περιβάλλον στο βωμό εφήμερων οικονομικών συμφερόντων».[4]

30 Απρίλη, πανεκπαιδευτική διαδήλωση ενάντια στο πολυνομοσχέδιο της Κεραμέως

Η κυβέρνηση όχι μόνο επιχειρεί να επιδεινώσει την περιβαλλοντική καταστροφή που βρίσκεται πίσω από τη θανατηφόρα πανδημία, αλλά τρέχει να συρρικνώσει τις δυνατότητες της εργατικής τάξης για πρόσβαση σε βασικά αγαθά όπως η Παιδεία. Το νομοσχέδιο της **Κεραμέως** συμπληρώνει το καταστροφικό έργο του Χατζηδάκη. Όπως υπογραμμίζουν στο κάλεσμά τους για κινητοποίηση οι εκπρόσωποι των Παρεμβάσεων στα ΔΣ της ΟΛΜΕ και της ΔΟΕ (**Κουρνιώτης Χρήστος**, **Μαρίνης Γιάννης**, **Παναγιώτου Χρήστος**, **Πολυχρονιάδης Δημήτρης**):

«Μέσα σε συνθήκες πανδημίας, εγκλεισμού και απαγορεύσεων κυκλοφορίας και συγκεντρώσεων, με κλειστά σχολεία, το ΥΠΑΙΘ και η κυβέρνηση της ΝΔ έδωσε σήμερα στη δημοσιότητα και θέτει σε δημόσια διαβούλευση το αντιεκπαιδευτικό νομοσχέδιο που αφορά όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Κύριοι άξονες είναι η βάση του 10 προαγωγής για όλες τις τάξεις, η αύξηση των εξεταζόμενων μαθημάτων, η τράπεζα θεμάτων σε όλες τις τάξεις του Λυκείου, η εισαγωγή του κόντρα μαθήματος σε κάθε ομάδα προσανατολισμού που γίνονται 3, επαναφορά της διαγωγής και αύξηση ποινών για τους μαθητές, νέες θεματικές από το νηπιαγωγείο και εισαγωγή «εργαστηρίων δεξιοτήτων», επιμορφώσεις εξ αποστάσεως και δια ζώσης με επιμορφωτές-πολλαπλασιαστές, αξιολόγηση σχολικής μονάδας με άξονες και σχέδια δράσης, εσωτερική και εξωτερική, από τον Σεπτέμ-

Απεργιακή 8 Μάρτη στην Κλαυθμώνος: εργαζόμενες και εργαζόμενοι στον Αγ. Σάββα στην πρώτη γραμμή

βρη του 2020, θεσμοθέτηση με ΠΔ της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού, αύξηση του αριθμού των προτύπων, ποινές για τους αναπληρωτές, μείωση εισακτέων και μεταγραφών στα ΑΕΙ, ίδρυση ξενόγλωσσων τμημάτων με δίδακτρα κλπ. Είναι ένα ακόμα σοβαρό βήμα στην αλυσίδα των νέο-συντηρητικών μνημονιακών αντι-εκπαιδευτικών αναδιαρθρώσεων, στη γραμμή της νεοφιλελεύθερης ατζέντας ΟΟΣΑ – ΕΕ – ΣΕΒ».[5]

Μόνο την επιστροφή της ποδιάς για τις μαθήτριες μοιάζει να άφησε έξω από τα σχέδια της η υπουργός!

Πράξεις νομοθετικού περιεχομένου

Όσο για τις αντιδημοκρατικές μεθοδεύσεις, οι ΠΝΠ της κυβέρνησης έσπασαν ρεκόρ: *«Στην αναμπουμπούλα ο λύκος χαίρεται – και με αυτήν ακριβώς τη συλλογιστική η κυβέρνηση έφερε την Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου που αναστέλλει την απαγόρευση πολιτικής επιστράτευσης και της επίταξης απεργών τάχα για να αντιμετωπίσει τον κορονοϊό. (...) Την ίδια στιγμή που με την ΠΝΠ προχωράει σε διευκολύνσεις απέναντι στους εργοδότες, στους εργαζόμενους επιβάλει μέτρα όπως η μονομερής εφαρμογή εκ περιτροπής εργασίας στο προσωπικό, που μπορεί να φέρει μέχρι 60% μείωση μισθού, ενώ μαντρώνει μέσα στους χώρους εργασίας ακόμη και τους εργαζόμενους που ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες, χωρίς άδειες εις βάρος της υγείας τους. Την ίδια στιγμή που οι εργαζόμενοι θα συνεχίσουν να προσέρχονται στους χώρους εργασίας δουλεύοντας ο ένας πάνω στον άλλο χωρίς κανόνες ασφαλείας μεταδίδοντας τον ιό, θα απειλούνται ακόμη και με φυλάκιση αν απεργήσουν για να διεκδικήσουν την ασφάλεια της δικής τους υγείας και όσων συναναστρέφονται».*[6]

Μόνο με τέτοια πραξικοπήματα νομίζουν ότι μπορούν να επιβάλουν μέτρα σαν αυτά:

«Άρθρο δωδέκατο

Ανάθεση υπηρεσιών από τον ΕΟΔΥ για την εξέταση δειγμάτων σε ιδιωτικούς παρόχους (...) ο Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ) δύναται, κατά παρέκκλιση όλων των κείμενων εθνικών διατάξεων περί δημοσίων συμβάσεων, να συνάπτει συμβάσεις για την απευθείας ανάθεση σε τρίτους ιδιωτικούς φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας (διαγνωστικών εργαστηρίων). Η πρόσκληση αναρτάται μέσω της ιστοσελίδας του ΕΟΔΥ για χρονικό διάστημα τριών (3) ημερών και δύναται να απευθύνεται σε κάθε επιχείρηση πώλησης και διάθεσης του ανωτέρω εξοπλισμού και παροχής υπηρεσιών».[7]

Όμως, όλα αυτά έχουν κοντά ποδάρια. Ο Μητσοτάκης στη συνέντευξη στην Καθημερινή μπορεί να λέει ότι «Ξαναχτίζεται η εμπιστοσύνη στο κράτος», αλλά τα σκάνδαλα από τις μεθοδεύσεις ήδη ξεσπάνε.

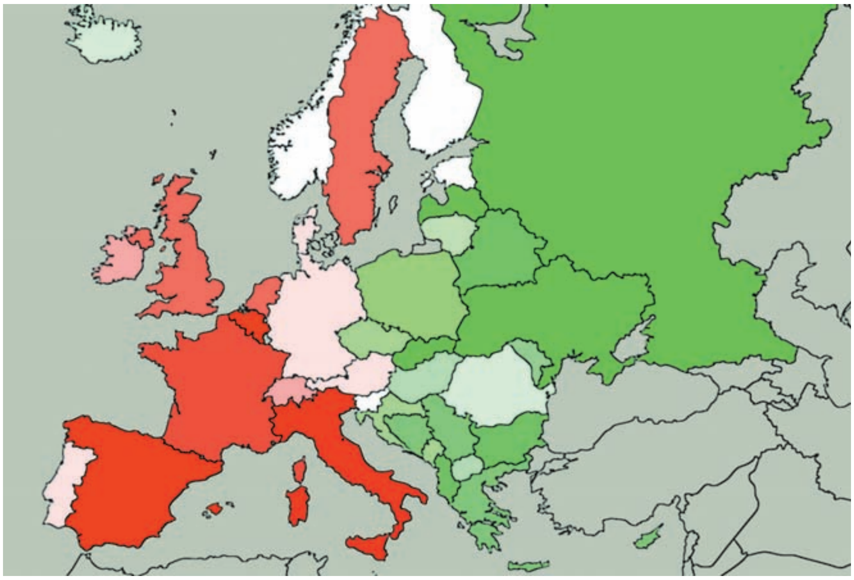
Ένα από αυτά ήταν το σκάνδαλο των ΚΕΚ που έγινε viral στα social media με το όνομα «σκόιλ ελικικού». Η ανάθεση σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, που οι ιδιοκτήτες τους είναι κολλητάρια της ΝΔ, να οργανώσουν την τηλεκπαίδευση σε υπολογιστές δικηγόρων και άλλων επιστημόνων που δραστηριοποιούνται ως ελεύθεροι επαγγελματίες εξελίχθηκε σε φιάσκο. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να υποχωρήσει στο αίτημα των δικηγόρων και των άλλων κλάδων που απαιτούσαν να δοθεί το επίδομα χωρίς την προϋπόθεση της δήθεν εκπαίδευσης από τα λαμόγια. Ο Βρούτσης συνεχίζει να είναι υπουργός, αλλά η κυβέρνηση βγήκε τραυματισμένη.

Ακόμη χειρότερο είναι το πλήγμα για την κυβέρνηση από την τραγωδία στην ιδιωτική κλινική «Ταξιάρχαι» στο Περιστέρι. Νεκροί από τον κορονοϊό ασθενείς-νεφροπαθείς που νοσηλεύονταν εκεί, κρούσματα στο προσωπικό και τους ασθενείς, εγκληματική αμέλεια την οποία η

κυβέρνηση ζητάει να ερευνήσουν οι εισαγγελείς για να κρύψει πίσω από το δάχτυλό της τις ευθύνες τις δικές της, του ΕΟΔΥ και του δίδυμου Τσιόδρα-Χαρδαλιά. Όπως επισημαίνει το Συντονιστικό των Νοσοκομείων στην ανακοίνωσή του:

«Τα τρία νέα θύματα απο τον κορονοϊό (σημείωση: έχουν γίνει ήδη πέντε τα θύματα) στην κλινική ΤΑΞΙΑΡΧΑΙ στο Περιστέρι βαραίνουν την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας. Είναι συνέπεια της πολιτικής Μητσοτάκη που στερεί τους αναγκαίους πόρους, κονδύλια και έμψυχο προσωπικό, που χρειάζεται το ΕΣΥ στη μάχη που δίνει ενάντια στο κορονοϊό και αντίθετα χαρίζει εκατομμύρια ευρώ στους φίλους της τους κλινικάρχες της Ιδιωτικής Υγείας. Την ώρα που οι ιδιωτικές κλινικές κάνουν πάρτυ με τα 30 εκατομμύρια που τους δίνει η κυβέρνηση Μητσοτάκη, την ίδια ώρα στους γιατρούς του Ερυθρού που δέχτηκε τα κρούσματα απο την συγκεκριμένη κλινική, το υπουργείο Υγείας κόβει (επειδή δεν φτάνουν τα λεφτά) τις εφημερίες των γιατρών που δύο μήνες τώρα παλεύουν μέρα νύχτα με την πανδημία».[8]

Αυτά δεν μπορούν να κρυφτούν πίσω από τους ισχυρισμούς ότι ο Μητσοτάκης με τη βοήθεια του Τσιόδρα αντιμετώπισε με επιτυχία την πανδημία. Όσο και αν η κυβέρνηση θέλει να συγκρίνει τα ελληνικά νούμερα της πανδημίας με χώρες που έχουν χειρότερα αποτελέσματα, όπως π.χ. το Βέλγιο, η ευρύτερη σύγκριση δείχνει ότι η Ελλάδα βρίσκεται στην ίδια κατηγορία με τις περισσότερες χώρες της ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων. Η Ελλάδα έχει 12,3 θανάτους από κορονοϊό για κάθε ένα εκατομμύριο του πληθυσμού, η Πολωνία και η Κροατία 12,2, η Αλβανία 9,4, η Βουλγαρία 7,5, η Λετονία 5,8, η Ουκρανία 4,4, η Ρωσία 4,2! Προφανώς παίζουν ρόλο πολλοί παράγοντες, εκτός αν ο Μητσοτάκης είναι έτοιμος να παραδεχθεί ότι ο Ζελένσκι της Ουκρανίας και ο Πούτιν είναι κλάσεις ανώτεροι ως διεκδικητές

Χάρτης της επιδημίας του κορονοϊού σε όλη την Ευρώπη. Στη Δυτική (με κόκκινο) το ποσοστό θανάτων είναι ψηλότερο από την Ανατολική (πράσινο).

του τίτλου της καλύτερης κυβερνητικής αντιμετώπισης.

Ούτε η πανδημία έχει λήξει, καθώς όλοι οι λοιμωξιολόγοι ανησυχούν για επόμενο γύρο, ούτε πολύ περισσότερο η οικονομική κρίση είναι πίσω μας. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη από την αρχή ήταν αδύναμη και τα χειρότερα βρίσκονται μπροστά της.

Η νίκη της ΝΔ στις εκλογές είχε σκορπίσει απογοήτευση σε μεγάλο κομμάτι της οργανωμένης αριστεράς που μιλούσε για δεξιά μετατόπιση της εργατικής τάξης και χρέωνε την ήττα σε παραίτηση του κόσμου. Αλλά αυτές αποδεικνύονται αβάσιμες εκτιμήσεις και στα δυο σκέλη: ούτε ο Μητσοτάκης είναι «πανίσχυρος», ούτε ο κόσμος της εργασίας είναι «παραιτημένος».

Ευρωπαϊκή Ένωση σε αδιέξοδο

Στις αδυναμίες της κυβέρνησης πρέπει να μετρήσουμε και την κρίση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ξέρουμε πολύ καλά τον αντεργατικό ρόλο που έπαιξαν οι «θεσμοί» των Βρυξελλών με την Τρόικα που επέβαλε τα μνημόνια. Αλλά για την άρχουσα τάξη εκείνη η επέμβαση ήταν σωτήρια. Ένας καπιταλισμός-ζόμπι κρατήθηκε ζωντανός με τη βοήθεια της ΕΚΤ και του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (με το αζημίωτο βέβαια). Οι έλληνες καπιταλιστές βλέπουν την ΕΕ σαν σωσίβιο τόσο πολύ ώστε έκαναν τα πάντα για να οδηγήσουν την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ να εγκαταλείψει όλες τις υποσχέσεις της και να ευθυγραμμιστεί με την «διάσωση» από τους θεσμούς της ΕΕ.

Σήμερα, όμως, ακόμη και τέτοιες «διασώσεις» μοιάζουν να είναι εκτός ημερήσιας διάταξης από μια ΕΕ που βυθίζεται στους ανταγωνισμούς των κρατών μελών της μέσα στη νέα κρίση. Τα προβλήματα της ΕΕ με το Brexit μοιάζουν παιχνιδάκια μπροστά στην άρνηση της Γερμανίας να στηρίξει την Ιταλία που χτυπιέται ξανά σκληρά από τον συνδυασμό της πανδημίας με την κρίση χρέους. Ο περιβόητος άξονας Γαλλίας-Γερμανίας ραγίζει όχι μόνο με τις διαφωνίες για τα «κορονο-ομόλογα», αλλά γιατί το Παρίσι έχει προτεραιότητα να σώσει π.χ. την αεροπορική συμμαχία AirFrance-KLM, ενώ το Βερολίνο την Lufthansa. Κάθε κράτος-μέλος της ΕΕ πιέζεται να διασώσει τους δικούς του «εθνικούς πρωταθλητές» και αυτό αφήνει τα πιο αδύναμα κράτη-μέλη περισσότερο εκτεθειμένα.

Ήδη για τον ελληνικό καπιταλι-

σμό και την κυβέρνηση Μητσοτάκη ανοίγουν δύσκολα διλήμματα: *«Πάντως το μεγάλο θέμα θα ανακύψει όταν θα χρειαστεί να κληθεί ο ίδιος και συνολικά η κυβέρνηση να αποφασίσει αν θα σώσει πολύ μεγάλες, χειμαζόμενες από την κρίση της πανδημίας, επιχειρήσεις, οι οποίες θα χρειαστούν κεφάλαια δυσθεώρητα. Αναφέρονται χαρακτηριστικά η γερμανική Fraport που διαχειρίζεται 14 περιφερειακά αεροδρόμια και η ελληνικών συμφερόντων αεροπορική εταιρία Aegean, που πρωταγωνιστούν στην τουριστική ανάπτυξη και απασχολούν χιλιάδες εργαζόμενους. Θα προσφέρει το ελληνικό δημόσιο τις απαιτούμενες κεφαλαιακές ενισχύσεις, θα απαιτήσει να βάλουν και οι επιχειρήσεις κεφάλαια ή θα τις αφήσει να βουλιάξουν με ότι αυτό συνεπάγεται... Είναι αυτά τα μεγάλα διλήμματα της νέας περιόδου»*.[9]

Ο **Νίκος Στραβελάκης** το θέτει πιο σκληρά σε συνέντευξή του στην Εργατική Αλληλεγγύη: *«Η άποψή μου είναι ότι η πρόβλεψη του ΔΝΤ για ύφεση 10% είναι αισιόδοξη, σε αυτό συμφωνούν και συντηρητικοί οικονομολόγοι. Θεωρώ ότι η ύφεση, στην Ελλάδα, το 2020 θα αγγίξει το 15%. Η κοινή λογική λέει ότι σε αυτές τις συνθήκες τα φορολογικά έσοδα θα καταρρεύσουν»*.[10]

Εργατική αντίσταση

Η κυβέρνηση είναι στριμωγμένη και χρειάζεται να επιτεθεί άγρια στην εργατική τάξη, αλλά έχει απέναντί της έναν κόσμο που αντιστέκεται. Οι εικόνες της εργατικής αντίστασης ήρθαν ακόμη και μέσα στις συνθήκες καραντίνας.

Στις έξι βδομάδες της καραντίνας το κοινό χαρακτηριστικό δεν ήταν ο φόβος (όπως προσπάθησαν να το επιβάλουν κυβέρνηση και ΜΜΕ) αλλά οι δράσεις και η κινητοποίηση πολλών κλάδων που έδωσαν τον τόνο.

Στα Νοσοκομεία, οι γιατροί, οι νοσηλευτές αλλά και οι διοικητικοί και οι καθαρίστριες και όλοι μαζί οι εργαζόμενοι δεν κολακεύτηκαν από τα υποκριτικά χειροκροτήματα για τους «ήρωες», αντίθετα βγήκαν μπροστά και κέρδισαν πλατιά τη συμπαράσταση από όλους τους εργαζόμενους. Στις 7 Απρίλη η δράση τους αποδείχθηκε συγκλονιστική: *«Ξεσηκωμός! Αυτό μπορεί να περιγράψει όσα έγιναν την Τρίτη 7 Απρίλη το πρωί στις πύλες όλων των νοσοκομείων της χώρας. Η ημέρα δράσης για την υγεία μετατράπηκε παντού σε μαζικές συγκεντρώσεις εργαζόμενων και συμπαραστατών που απαίτησαν την ικανοποίηση όλων των αιτημάτων των υγειονομικών για την αντιμετώπιση της πανδημίας εδώ και τώρα! Η προκλητική παρουσία της αστυνομίας σε πολλά νοσοκομεία αντί να τρομοκρατήσει όπως θα ήθελε η κυβέρνηση τους συγκεντρωμένους, τους εξόργισε ακόμα περισσότερο»*.[11]

Ήταν μια επιτυχημένη κινητοποίηση που οργανώθηκε από τα κάτω παρά την αδράνεια στις κορυφές των συνδικαλιστικών ηγεσιών: *«Είναι πολύ σημαντικό ότι πρόκειται για μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε από τα κάτω, από τις δυνάμεις του Συντονιστικού των Νοσοκομείων. Από την πρώτη στιγμή που ο κίνδυνος του κορονοϊού πλησίαζε, το Συντονιστικό είχε τονίσει τη σημασία της συνέχισης των αγώνων για τη στήριξη του ΕΣΥ. Είχε κάνει κριτική στην απόφαση της ηγεσίας της ΠΟΕΔΗΝ να αναστείλει την προγραμματισμένη απεργία του κλάδου στις 5 Μάρτη (και να τη μεταφέρει στις 7 Απρίλη) υποκύπτοντας στις πιέσεις της κυβέρνησης για υπευθυνότητα. Και είχε αναδείξει την ανάγκη, ιδιαίτερα σε αυτές τις συνθήκες, για απεργιακή δράση ενάντια στην εγκληματική κυβερνητική πολιτική στο δημόσιο σύστημα Υγείας.*

Στη συνέλευσή του στις 12 Μάρτη, όταν η επιδημία ήταν πια γεγονός και η κυβέρνηση ξεκινούσε τα αυταρχικά της μέτρα σαν αντιμετώπιση, το Συντονιστικό αποφάσισε ότι η απεργία στις 7 Απρίλη πρέπει να γίνει ακόμα και αν η ηγεσία της ΠΟΕΔΗΝ προχωρούσε σε νέα αναστολή. Η οργάνωσή της μπήκε στο κέντρο των αγωνιστών και των αγωνιστριών του Συντονιστικού που ξεκίνησαν να την προπαγανδίζουν ως το πιο κρίσιμο αγωνιστικό ραντεβού των υγειονομικών αλλά και όλης της κοινωνίας απέναντι στην επιδημία».[12]

Στα βήματα των νοσοκομειακών ακολούθησαν και άλλοι κλάδοι. Στις 24 Απρίλη οι εκπαιδευτικοί σήκωσαν το γάντι απέναντι στις προκλήσεις της Κεραμέως: *«Κόντρα στην απόφαση της κυβέρνησης να κλείσει τους σταθμούς του ΜΕΤΡΟ στο Σύνταγμα και τον Ευαγγελισμό για να εμποδίσει τη συμμετοχή, εκατοντάδες εκπαιδευτικοί, μαθητές, φοιτητές και γονείς έδωσαν το παρών στις 24/4. Φορώντας μάσκες και κρατώντας τις απαραίτητες αποστάσεις ασφαλείας, όλοι μαζί βροντοφώναξαν ότι το πολυνομοσχέδιο που χτυπά την δημόσια και δωρεάν Παιδεία δεν θα περάσει. Κατήγγειλαν επιπλέον τη διαδικασία της τηλε-εκπαίδευσης και τους αποκλεισμούς που αυτή έφερε για χιλιάδες μαθητές, ενώ απαίτησαν το άνοιγμα των σχολείων που σχεδιάζει η κυβέρνηση τις επόμενες μέρες να μην γίνει χωρίς την ικανοποίηση όλων των αιτημάτων του εκπαιδευτικού κινήματος»*.[13] Και εδώ η πρωτοβουλία

Τετάρτη 15 Απρίλη, μέρα δράσης των εργαζόμενων στα σούπερμάρκετ

ήρθε από τα κάτω, από το χώρο των Παρεμβάσεων, τις ΕΛΜΕ και τους Συλλόγους Δασκάλων.

Ακολούθησαν οι εργαζόμενοι στον Τουρισμό και τον Επισιτισμό στις 28 Απρίλη: *«Με σύνθημα "Πληρώσαμε πολλά – Δεν θα πληρώσουμε ξανά", το Συνδικάτο Επισιτισμού – Τουρισμού - Ξενοδοχείων που κάλεσε την κινητοποίηση, διεκδικεί μέτρα προστασίας, αξιοπρεπείς μισθούς, ένταξη των διανομέων στα ΒΑΕ, 5θήμερο κι 8ωρο. Στη διαδήλωση που ακολούθησε μέχρι τη Βουλή, εκτός από τα μέλη του συνδικάτου, αρκετοί/ές με τα μηχανάκια τους, συμμετείχαν και μέλη της ΚΕΕΡΦΑ και της Ανταρσία στις γειτονιές της Αθήνας, δηλώνοντας τη συμπαράστασή τους, αλλά και διεκδικώντας να ανοίξουν τα κλειστά ξενοδοχεία προκειμένου να στεγαστούν οι πρόσφυγες των στρατοπέδων συγκέντρωσης και οι άστεγοι της πόλης».*[14]

Κοινή δράση και προοπτική

Όπως συμβαίνει πάντα όταν τμήματα της τάξης μπαίνουν σε κίνηση το ένα μετά το άλλο, το ένα δίπλα στο άλλο, οι εμπειρίες γενικεύονται και αποχτούν πιο πολιτικά χαρακτηριστικά. Είναι κοινός παρονομαστής μέσα στις σημερινές συνθήκες ότι αυτός που κρατάει τον κόσμο ζωντανό και όρθιο κόντρα στην πανδημία είναι η εργατική τάξη. Ακόμα και ο Τζόνσον στη Βρετανία (και η Μαρέβα Μητσοτάκη εδώ) είναι υποχρεωμένοι να υποκλιθούν στους ήρωες που σώζουν ζωές στα νοσοκομεία, που εξασφαλίζουν ότι στα σουπερμάρκετ υπάρχουν τρόφιμα, στα φαρμακεία φάρμακα, στα σπίτια ρεύμα, νερό και ίντερνετ. Το «πρεκαριάτο» του χτες ξαφνικά είναι αξιοθαύμαστο και αυτή είναι μια αλλαγή στις ιδέες που επηρεάζει τους συσχετισμούς ανάμεσα στην εργατική τάξη και στους υποκριτές που την εκμεταλλεύονται αλλά είναι υποχρεωμένοι να το κρύψουν πίσω από χειροκροτήματα.

Το πιο σημαντικό είναι να αποκτήσει επίγνωση αυτής της διαδικασίας το πρωτοπόρο κομμάτι της τάξης. Χρειάζεται να θυμηθούμε τα λόγια του **Μαρξ** στο **Κομμουνιστικό Μανιφέστο** που όριζε την επαναστατική πρωτοπορία ως *«το πιο αποφασιστικό τμήμα των εργατικών κομμάτων όλων των χωρών, το τμήμα που τα κινεί πάντα προς τα μπρος»*, εκείνο που προβάλλει *«τα συμφέροντα που είναι κοινά σ' όλο το προλεταριάτο»*, εκείνο που εκπροσωπεί *«πάντα τα συμφέροντα του κινήματος στο σύνολο του»*. Γιατί οι απόψεις του *«δεν στηρίζονται καθόλου σε ιδέες, σε αρχές, που εφευρέθηκαν ή ανακαλύφθηκαν από τούτον ή εκείνον τον αναμορφωτή του κόσμου»*, αλλά *«αποτελούν μονάχα τη γενική έκφραση πραγματικών σχέσεων της υπάρχουσας πάλης των τάξεων, της ιστορικής κίνησης που συντελείται μπρος στα μάτια μας»*.[15]

Τα μηχανάκια στην πορεία της 28 Απρίλη

Μπροστά στα μάτια μας σήμερα ξεδιπλώνεται μια κίνηση της εργατικής τάξης ιστορικών διαστάσεων απέναντι σε ένα σύστημα που βυθίζεται σε μια νέα χειρότερη κρίση. Είναι ώρα να συγκροτήσουμε την επαναστατική αριστερά που μπορεί να κάνει πράξη τις προτροπές του Μαρξ.

Αυτή η προσπάθεια έχει σαν πρώτο στόχο να οργανώσει τις αντιστάσεις που έχουν ήδη ξεκινήσει, να προβάλει και να συντονίσει τα αιτήματά τους που συγκροτούν το άμεσο εργατικό πρόγραμμα εξόδου από την κρίση. Όπως έγραφε η Εργατική Αλληλεγγύη στη στήλη "η άποψή μας":

«επιμένουμε σε όλα τα αιτήματα που ανέδειξε ο κόσμος της δουλειάς για την αντιμετώπιση της απειλής του κορονοϊού. Η απειλή δεν έχει τελειώσει και δεν μπορούμε να αφήσουμε καμιά κυβέρνηση να μας πάει σε δεύτερο γύρο της πανδημίας με περικοπές.

• Απαιτούμε μαζικές προσλήψεις και μονιμοποιήσεις προσωπικού στα νοσοκομεία και επίταξη των ιδιωτικών κλινικών ώστε να αυξηθεί ο αριθμός των ΜΕΘ και να ξεκινήσουν μαζικά τεστ του πληθυσμού για τον κορονοϊό.

• Απαιτούμε μαζικές προσλήψεις και μονιμοποιήσεις προσωπικού στους Δήμους για να μην μείνει κανένα φτωχό νοικοκυριό χωρίς Βοήθεια στο Σπίτι. Επίταξη των εταιρειών ντελίβερι και όχι ιδιωτικοποιήσεις με παραχώρηση υπηρεσιών σε εργολάβους από τους Δήμαρχους.

• Καμιά περικοπή μισθών και συντάξεων, εγγυημένο μηνιάτικο για όσους μένουν χωρίς δουλειά, απαγόρευση απολύσεων και επίδομα ανθυγιεινής εργασίας για όσους και όσες δουλεύουν σε συνθήκες πανδημίας, π.χ. στα σουπερμάρκετ και στις συγκοινωνίες.

• Απαιτούμε μαζικές προσλήψεις και μονιμοποιήσεις όλων των αναπληρωτών στα Σχολεία, λεφτά για εξοπλισμό όλων των σχολείων, ελεύθερη πρόσβαση όλων των παιδιών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

• Απαιτούμε επίταξη όλων των ξενοδοχειακών μονάδων, για να μην μείνει κανένας και καμιά από τους εργαζόμενους στο χώρο του τουρισμού-επισιτισμού χωρίς δουλειά εξαιτίας της κατάρρευσης του τουρισμού. Δωρεάν μαζικό κοινωνικό τουρισμό για όλες τις εργατικές οι-

κογένειες χωρίς αποκλεισμούς.

• *Απαιτούμε να ανοίξουν όλα τα άδεια κτήρια κάτω από τον έλεγχο των Δήμων για να βρουν στέγη όλα τα ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού, οι άστεγοι, οι πρόσφυγες, οι Ρομά, οι μετανάστες χωρίς χαρτιά.*

• *Τέρμα στη ρατσιστική πολιτική των κλειστών στρατοπέδων συγκέντρωσης για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, να καταργηθούν οι Μόριες και οι Αμυγδαλέζες, να πάψουν οι κρατήσεις και τα βασανιστήρια των «χωρίς χαρτιά» στα αστυνομικά τμήματα.*

• *Τέρμα συνολικά στα αστυνομικά μέτρα με τις απαγορεύσεις και τις καταγραφές των μετακινήσεων. Να παραγραφούν όλα τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν».*[16]

Ταυτόχρονα, όμως, με τις άμεσες μάχες, δεν ξεχνάμε τη συνολική προοπτική απαλλαγής από αυτό το σύστημα. Με τα λόγια του Κομμουνιστικού Μανιφέστου:

«Η κομμουνιστική επανάσταση αποτελεί την πιο ριζική ρήξη με τις πατροπαράδοτες σχέσεις ιδιοκτησίας. Δεν είναι καθόλου περίεργο που στην πορεία της ανάπτυξής της ξεκόβει με τον πιο ριζικό τρόπο με τις πατροπαράδοτες ιδέες.

Είδαμε κιόλας πιο πάνω ότι το πρώτο βήμα στην εργατική επανάσταση είναι η ανύψωση του προλεταριάτου σε κυρίαρχη τάξη, η κατάκτηση της δημοκρατίας.

Το προλεταριάτο θα χρησιμοποιήσει την πολιτική του κυριαρχία για ν' αποσπάσει βαθμιαία από την αστική τάξη όλο το κεφάλαιο, να συγκεντρώσει όλα τα εργαλεία παραγωγής στα χέρια του κράτους, δηλαδή του προλεταριάτου που είναι οργανωμένο σαν κυρίαρχη τάξη».[17]

Ο Μαρξ και ο Ένγκελς στην κριτική τους για το Πρόγραμμα της Γκότα έδειξαν πώς γίνεται αυτό. Τη σκυτάλη πήρε ο **Λένιν** που είχε να αντιμετωπίσει τα ζητήματα μέσα σε πιο προχωρημένες συνθήκες. Το ζήτημα της αντιμετώπισης του κράτους παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις καθώς λειτουργούν μέσα στο εργατικό κίνημα ρεφορμιστικά ρεύματα και κόμματα που προσπαθούν να προσαρμόσουν τις εργατικές διεκδικήσεις στα στενά όρια του κοινοβουλευτικού δόμου.

Στην αρχή κάθε ανοδικού κύματος εργατικών αγώνων, μεγάλα τμήματα των εργατών που παλεύουν επηρεάζονται από τη ρεφορμιστική λογική που λέει ότι αν μινιμάρουμε τα αιτήματά μας θα κερδίσουμε την πλειοψηφία στις εκλογές και θα βάλουμε τους κρατικούς θεσμούς στην υπηρεσία των εργατών. Η εμπειρία του κινήματος, όμως, παλιά και πρόσφατη, δείχνει ότι αυτή η συλλογιστική δεν οδηγεί πουθενά.

Όπως το διατύπωσε ο Λένιν *«Κοιτάξτε οποιαδήποτε χώρα με κοινοβουλευτισμό και θα δείτε ότι η πραγματική δουλειά του κράτους γίνεται στα παρασκήνια, από τις διοικητικές υπηρεσίες, τα κυβερνητικά γραφεία και τα γενικά επιτελεία. Το κοινοβούλιο είναι αφιερωμένο στις ομιλίες με στόχο να παραπλανήσει τον 'απλό λαό'. (...) Παρόλο που το πέρασμα στην αστική δημοκρατία είναι ιστορική πρόοδος, παραμένει πάντοτε μέσα στον καπιταλισμό περιορισμένη, κολοβή, ψεύτικη και υποκριτική, παράδεισος για τους πλούσιους και παγίδα εξαπάτησης για τους εκμεταλλευόμενους και τους φτωχούς. Απάτη, βία, διαφθορά, ψέμα, υποκρισία και καταπίεση των φτωχών κρύβονται πίσω από την πολιτισμένη, λουστραρισμένη και παρφουμαρισμένη εξωτερική εμφάνιση της σύγχρονης δημοκρατίας».*[18]

Τα πρωτοπόρα τμήματα της εργατικής τάξης χρειάζονται το δικό τους επαναστατικό κόμμα για να σπάνε αυτά τα ψεύτικα διλήμματα και να τραβάνε την τάξη στην προοπτική να πάρει η ίδια τον έλεγχο μέσα από τους δικούς της θεσμούς: τα δικά της συμβούλια που θα σπάνε τους κρατικούς εκβιασμούς των καπιταλιστών. Αυτή την παράδοση πάλεψε να κρατήσει ζωντανή ο **Τρότσκι** φτάνοντας να μιλήσει για το «Μεταβατικό Πρόγραμμα». Και ο **Γκράμσι** με τις "Θέσεις της Λυών" συνόψισε το ρόλο του επαναστατικού κόμματος:

«Το Κομμουνιστικό Κόμμα συνδέει κάθε άμεση απαίτηση με τον επαναστατικό στόχο -αξιοποιεί κάθε μεμονωμένη μάχη για να διδάξει στις μάζες την ανάγκη για γενικευμένη δράση και για εξέγερση ενάντια στην αντιδραστική κυριαρχία του κεφαλαίου- και επιδιώκει να εξασφαλίσει ότι κάθε μάχη περιορισμένου χαρακτήρα προετοιμάζεται και καθοδηγείται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι ικανή να οδηγήσει στην κινητοποίηση και ενοποίηση των προλεταριακών δυνάμεων».[19]

Σημειώσεις

1. **Martin Wolf**, «Why the ECB can save the Eurozone», Financial Times 22 April 2020 https://www.ft.com/content/7d7f83fc-832c-11ea-b555-37a289098206
2. **Michael Roberts**, «The Greek tragedy: act 3», https://thenextrecession.wordpress.com/2020/04/25/the-greek-tragedy-act-three/?fbclid=IwAR16YIjXm05Es3uHDXzUGiAhU8ZAzcdK-evEBMf8tloZYJU_1alljgGOUQ
3. **Κυριάκος Μητσοτάκης**, «Μαζί με τα "ναι" θα πούμε και πολλά "όχι"», συνέντευξη στον **Αλέξη Παπαχελά**, Καθημερινή 18-19 Απριλίου 2020. https://www.kathimerini.gr/1074391/gallery/proswpa/synentey3eis/kyriakos-mhtsotakhs-sthn-k-mazi-me-ta-nai-8a-poyme-kai-polla-oxi
4. tinyurl.com/ycfbbc6q
5. http://paremvaseisde.gr/
6. «ΠΝΠ-φίμωτρο», Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1415, 24 Μάρτη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=21990&issue=1415
7. https://www.tanea.gr/2020/03/16/greece/koronaios-i-ellada-ston-kloio-tis-pandimias-to-imerologio-tis-karantinas-kai-to-xeirotero-senario/
8. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1354407980891 25&id=111322430500962&__tn__=K-R
9. Από την εφημερίδα το Βήμα και το in.gr
10. «Αλήθειες για το βάθος της κρίσης», Εργατική αλληλεγγύη Νο 1419, 29 Απρίλη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=22154&issue=1419
11. **Λένα Βερδέ**, «Συγκλονιστική η 7 Απρίλη των Νοσοκομείων», Εργατική αλληλεγγύη Νο 1417, 8 Απρίλη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=22060&issue=1417
12. Στο ίδιο
13. Λένα Βερδέ, «Οι εκπαιδευτικοί ξεσηκωμένοι στους δρόμους», Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1419, 19 Απρίλη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=22166&issue=1419
14. **Στέλιος Μιχαηλίδης**, «Επισιτισμός-Τουρισμός: πληρώσαμε πολλά! Δεν θα πληρώσουμε ξανά!» Εργατική αλληλεγγύη Νο 1419, 29 Απρίλη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=22160&issue=1419
15. **Καρλ Μαρξ**, *Κομμουνιστικό μανιφέστο*, Προλετάριοι και κομμουνιστές, https://www.marxists.org/ellinika/archive/marx/works/1848/com-man/prolcomm.htm
16. Εργατική αλληλεγγύη Νο 1418, 22 Απρίλη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=22109&issue=1418
17. Μαρξ-Ένγκελς, Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο, Σύγχρονη Εποχή 1988, σελ. 46
18. **Λένιν**, *Κράτος και Επανάσταση*
19. **Αντόνιο Γκράμσι**, *Οι θέσεις της Λυών*, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, http://eranistis.net/wordpress/wp-content/uploads/2013/09/OI-THESEIS-THS-LYON-GRAMSI-ANTONI.pdf?4d68f5

Ομαδικός τάφος θυμάτων κορονοϊού στη Νέα Υόρκη

Η πολλαπλή αποτυχία του καπιταλισμού

Θανατηφόρα υγειονομική καταστροφή, τεράστια οικονομική κατάρρευση, η κρίση του συστήματος γίνεται πολυδιάστατη. Ο Πάνος Γκαργκάνας εξηγεί τις αλληλοσυνδέσεις και τις βαθύτερες αιτίες.

«Το πιο αποπροσανατολιστικό κλισέ σχετικά με τον κορονοϊό είναι ότι μας απειλεί όλους εξίσου. Αυτό δεν ισχύει ούτε από ιατρική ούτε από οικονομική, κοινωνική ή ψυχολογική άποψη. Ιδιαίτερα, ο ιός αυτός επιδεινώνει προϋπάρχουσες συνθήκες ανισότητας όπου εμφανίζεται. Πριν περάσει μεγάλο διάστημα, αυτό θα προκαλέσει κοινωνική αναταραχή μέχρι εξεγέρσεις και επαναστάσεις.

Η κοινωνική αναταραχή βρισκόταν σε ανοδική πορεία παγκόσμια πριν ξεκινήσει η πανδημία του κορονοϊού. Σύμφωνα με ορισμένους υπολογισμούς, έχουν σημειωθεί περίπου εκατό μεγάλες αντικυβερνητικές κινητοποιήσεις από το 2017- από τα Κίτρινα Γιλέκα σε μια πλούσια χώρα όπως η Γαλλία μέχρι τις διαδηλώσεις ενάντια σε δικτατορίες σε φτωχές χώρες όπως το Σουδάν ή η Βολιβία. (...)

Η άμεση επίδραση του κορονοϊού είναι να περιορίσει τις περισσότερες μορφές αναταραχής καθώς κυβερνήσεις δημοκρατικές και αυταρχικές επιβάλλουν περιορισμούς καραντίνας στους πληθυσμούς. Αλλά πίσω από τις κλειστές πόρτες, οι τραγωδίες και τα τραύματα συσσωρεύονται. ...Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αυτές οι πιέσεις θα ξεσπάσουν».[1]

«Ζούμε ήδη, κατά τους ειδικούς, τη μεγαλύτερη παγκόσμια πανδημία μετά την ισπανική γρίπη του 1918 και τη χειρότερη οικονομική κρίση μετά τη Μεγάλη Ύφεση του '30. Δύσκολο να πετύχεις τέτοιο συνδυασμό, ιδίως αν έχεις μόλις αποφοιτήσει από την αμέσως προηγούμενη βαθύτερη ύφεση της μεταπολεμικής περιόδου».[2]

Όταν στα πιο κατεστημένα Μέσα Ενημέρωσης διατυπώνονται τέτοιες απόψεις, είναι βέβαιο ότι η Αριστερά πρέπει να κάνει κάθε προσπάθεια να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις που αναδεικνύουν αυτές οι έκτακτες συνθήκες. Ζούμε μια απότομη επιδείνωση της μακρόσυρτης κρίσης που χαρακτηρίζει τον παγκόσμιο καπιταλισμό εδώ και πολλά χρόνια.

Πρόκειται για μια επιδείνωση με τραγικές διαστάσεις. Στο τέλος Απρίλη, η μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού παγκόσμια είχε υποστεί καραντίνα, τα κρούσματα του κορονοϊού έφταναν τα 3 εκατομμύρια και οι θάνατοι ξεπερνούσαν τις 220.000.

Ακόμη και αν βρισκόμαστε πέρα από την κορύφωση της πανδημίας, ο αριθμός των νεκρών θα συνεχίσει να ανεβαίνει.

Και αυτά είναι τα επίσημα στοιχεία που, όπως παραδέχονται οι περισσότεροι αναλυτές, δεν καταγράφουν το σύνολο των θυμάτων. Τραγική επιβεβαίωση η παραδοχή ότι στην καταγραφή δεν περιλαμβάνονται όσοι υπέκυψαν στα γηροκομεία, τα οποία μετατράπηκαν σε σφαγεία ηλικιωμένων.

«'Ο στρατός, κατά τη διάρκεια ορισμένων επισκέψεων στα Γηροκομεία, είδε ηλικιωμένους τελείως εγκαταλελειμμένους, ακόμη και πεθαμένους πάνω στα κρεβάτια τους μερικές φορές'. Αυτή η φράση, της υπουργού Άμυνας της Ισπανίας, συνοψίζει σε λίγες λέξεις πώς ο «Ευρωπαϊκός Πολιτισμός» αντιμετωπίζει τους ηλικιωμένους του. Στο Ισπανικό κράτος μόνο στην περιφέρεια της Μαδρίτης μέχρι τις 27 Μαρτίου είχαν μολυνθεί σχεδόν 6.300 τρόφιμοι οίκων ευγηρίας κι είχαν πεθάνει 885 σε ένα σύνολο περίπου 2400 θυμάτων. Σε πολλά από αυτά οι εργαζόμενοι έχοντας ήδη νοσήσει μαζικά δεν βρίσκονταν καν εκεί. Στη Γαλλία μέχρι τις 4 Απρίλη από ένα σύνολο 7560 νεκρών, οι 2028 είχαν πεθάνει σε γηροκομεία! Η κατάσταση παρόμοια και στην Ιταλία, όπου οι ηλικιωμένοι που πέθαιναν στα γηροκομεία ή στο σπίτι πολλές φορές δεν καταμετρούνταν καν στα επίσημα θύματα του κορονοϊού».[3]

Ίσως ακόμη πιο τραγική είναι η εικόνα που έρχεται από τη Νέα Υόρκη. Εκεί, στην οικονομική πρωτεύουσα του παγκόσμιου καπιταλισμού, την πόλη της Γουόλ Στρητ που δίνει τον τόνο στα χρηματιστήρια και στο τραπεζικό σύστημα παντού, έχουν ανοίξει ξανά ομαδικοί τάφοι στη Νήσο Χαρτ για τα θύματα του κορονοϊού που δεν έχουν κανέναν να φροντίσει για την κηδεία τους![4] Το Hart Island (Bronx) ήταν χώρος καραντίνας στη διάρκεια της επιδημίας του «Κίτρινου πυρετού» το 1870 και κοιμητήριο για τα θύματα του AIDS το 1985.

Σήμερα, ο συνδυασμός φτώχειας, ρατσισμού και επιδημίας ξαναφέρνει ιστορίες φρίκης όπως αυτές που καταγράφει άρθρο των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς στη συνοικία Queens της Νέας Υόρκης με τίτλο «Τα γραφεία κηδειών δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις εργατογειτονιές της Νέας Υόρκης».[5]

Η συζήτηση για τις αιτίες αυτής της καταστροφής έχει ανοίξει πλατιά και αναδεικνύει όλο και περισσότερο τους συστημικούς παράγοντες που έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο.

Πανδημία και περιβάλλον

Πρώτο σε αυτή την κατηγορία είναι το ζήτημα των αλλαγών στη σχέση της κοινωνίας με το φυσικό περιβάλλον. Όπως το διατύπωσε ο βιολόγος **Ρομπ Γουάλας**:

«Ο πραγματικός κίνδυνος σε κάθε νέο ξέσπασμα επιδημίας είναι η αποτυχία -ή καλύτερα να πούμε σκόπιμη άρνηση- να αντιληφθεί κανείς ότι κάθε νέα εμφάνιση ιών σαν τον Covid-19 δεν είναι μεμονωμένο περιστατικό. Συνδέεται στενά με την παραγωγή τροφίμων και την κερδοφορία των πολυεθνικών εταιρειών. Όποιος θέλει να καταλάβει γιατί οι ιοί γίνονται όλο και πιο επικίνδυνοι πρέπει να κοιτάξει το βιομηχανικό μοντέλο της γεωργίας και ειδικότερα της κτηνοτροφίας. Προς το παρόν, λίγες κυβερνήσεις και ελάχιστοι επιστήμονες είναι διατεθειμένοι να το πράξουν. Το αντίθετο γίνεται συνήθως. Όταν ξεσπούν τα νέα κρούσματα, οι κυβερνήσεις, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ακόμη και το μεγαλύτερο μέρος του ιατρικού κατεστημένου επικεντρώνονται σε κάθε ξεχωριστή κατάσταση έκτακτης ανάγκης και αγνοούν τα δομικά αίτια που οδηγούν πολλαπλά περιθωριακά παθογόνα σε ξαφνική παγκόσμια διάδοση, το ένα μετά το άλλο. Ευθύνεται λοιπόν η βιομηχανική γεωργία αλλά και κάτι άλλο. Η όλο και πιο επιθετική εισβολή του κεφαλαίου και στο τελευταίο παρθένο δάσος, και στη μικρότερη καλλιεργήσιμη γη παγκοσμίως. Η αποδάσωση και η επακόλουθη ανάπτυξη οδηγούν σε ξεσπάσματα νέων ασθενειών. Η λειτουργική πολυμορφία και η πολυπλοκότητα που αντιπροσωπεύουν αυτές οι τεράστιες εκτάσεις γης ισοπεδώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε τα παλαιότερα εγκλωβισμένα παθογόνα να μεταδίδονται σε τοπικές ζωικές και ανθρώπινες κοινότητες».[6]

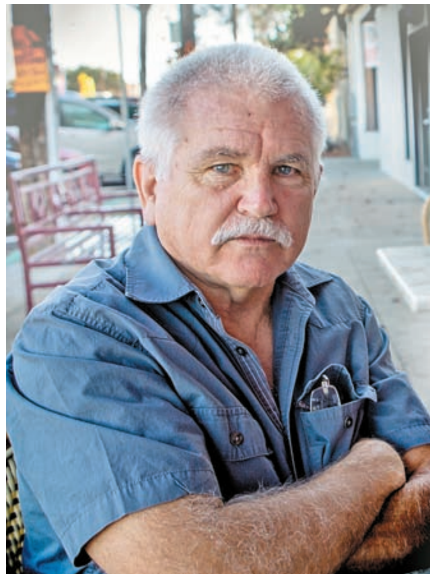
Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Η διαδικασία περάσματος ιών από τα ζώα στους ανθρώπους είναι γνωστή με τον όρο ζωονόσος (zoonosis). Όπως παρατηρεί ο **Τζόζεφ Τσουνάρα**:

«Όπως συμβαίνει και με πολλούς άλλους ιούς, οι κορονοϊοί ελλοχεύουν σε δεξαμενές ζωικών πληθυσμών. Οι περισσότερες ιογενείς επιδημίες και πανδημίες προκύπτουν όταν νέοι ιοί μεταδίδονται στους ανθρώπους από άλλα είδη ζώων, μία διαδικασία που είναι γνωστή ως ζωονόσος (zoonosis), και μέσα από μεταλλάξεις, αναπτύσσουν την ικανότητα να μεταδίδονται από άνθρωπο σε άνθρωπο. Όταν η νέα, μεταλλαγμένη μορφή του ιού κάνει αυτό το άλμα, συναντά έναν πληθυσμό ανθρώπων που δεν έχει ανοσία στον παθογόνο παράγοντα, με δυνητικά καταστροφικά αποτελέσματα».[7]

Οι θεωρίες συνομωσίας ότι ο κορονοϊός είναι κατασκεύασμα βιολογικού πολέμου έχουν καταρριφθεί επιστημονικά: *«Στην πιο έγκυρη, μέχρι τώρα, εργασία οι επιστήμονες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο ιός SARS-CoV-2 που προκαλεί την πνευμονία COVID-19 ήταν αποτέλεσμα φυσικής επιλογής και όχι προϊόν γενετικής μηχανικής».*[8]

Πιο συγκεκριμένα: *«η ολοένα πιο ευάλωτη θέση μας απέναντι στις πανδημίες έχει μια πολύ βαθύτερη αιτία: την εντεινόμενη καταστροφή των ενδιαιτημάτων της άγριας ζωής... από το 1940, εκατοντάδες παθογόνα μικρόβια έχουν κάνει την εμφάνιση ή την επανεμφάνισή τους σε περιοχές όπου, μερικές φορές, δεν είχαν ποτέ παρατηρηθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις του ιού HIV, του Έμπολα στη Δυτική Αφρική ή*

Εξώφυλλο του περιοδικού TIME προειδοποιούσε για την απειλή επιδημίας. Στις φωτό δίπλα ο Μάικ Ντέιβις και ο Βιτόριο Ανιολέτο.

του Ζίκα στην αφρικανική ήπειρο. Η πλειονότητά τους (60%) είναι ζωικής προέλευσης... ωστόσο, τα ζώα δεν φέρουν την παραμικρή ευθύνη... είναι λάθος να πιστεύουμε ότι τα ζώα είναι σε μεγάλο βαθμό προσβεβλημένα από θανατηφόρους παθογόνους οργανισμούς έτοιμους να μας μολύνουν. Στην πραγματικότητα, η πλειονότητα των μικροβίων ζει μέσα στον οργανισμό των ζώων χωρίς να τους προξενούν το παραμικρό κακό. Το πρόβλημα βρίσκεται αλλού: με την ξέφρενη αποδάσωση, αστικοποίηση και εκβιομηχάνιση, προσφέραμε στα μικρόβια τον τρόπο να φτάσουν μέχρι το ανθρώπινο σώμα και να προσαρμοστούν σε αυτό».[9]

Οι διαστάσεις της καταστροφής των δασών είναι απίστευτες. Όπως συμπληρώνει ο **Γιώργος Ράγκος** στο ίδιο άρθρο *«Η βιομηχανική κτηνοτροφία, στο σύνολο της, έχει αποψιλώσει μια έκταση ίση με την αφρικανική ήπειρο (!) προκειμένου να εκθρέψει ζώα που προορίζονται για σφαγή. Εκατοντάδες χιλιάδες ζώα στοιβάζονται το ένα πάνω στο άλλο δημιουργώντας ιδανικές συνθήκες για τη μετάλλαξη των μικροβίων σε θανάσιμους παθογόνους οργανισμούς (οι ιοί της γρίπης των πτηνών, των οποίων ξενιστές ήταν υδρόβια πουλιά, έκαναν πάρτυ στα πτηνοτροφεία όπου και μεταλλάχτηκαν αποκτώντας περισσότερη λοιμογόνο δύναμη)».*

Και δεν είναι «μόνο» οι πολυεθνικές των τροφίμων που συμμετέχουν σε αυτή την καταστροφή. Οι πολυεθνικές της ενέργειας έχουν το δικό τους μερίδιο, όχι μόνο με τις πυρκαγιές που καταστρέφουν δάση στη Σιβηρία και στον Αμαζόνιο με την κλιματική αλλαγή και την άνοδο της θερμοκρασίας που προκαλείται από τη χρήση ορυκτών καυσίμων, αλλά και με την προσπάθειά τους να ελέγξουν εναλλακτικές πηγές ενέργειας, όπως τα λεγόμενα βιοκαύσιμα. Υπολογίζεται ότι ανάμεσα στο 2002 και το 2012, λεηλατήθηκαν 170 εκατομμύρια στρέμματα για τη καλλιέργεια καλομποκιού με στόχο την παραγωγή αιθανόλης.[10]

Τέτοιες δραστηριότητες είναι επιδοτούμενες από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις ΗΠΑ και από όλες τις κυβερνήσεις που υπηρετούν τα πολυεθνικά μεγαθήρια που εδρεύουν στο δικό τους κράτος. Χωρίς να ξεχνάμε το ρόλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που με τα δικά του προγράμματα «δομικής προσαρμογής» επιβάλλει στις χώρες που πέφτουν στα νύχια του αλλαγές στις καλλιέργειες που αποψιλώνουν συστηματικά τα δάση.

Η αποψίλωση των δασών λειτουργεί διπλά επιβαρυντικά. Όχι μόνο συμβάλλει στην εμφάνιση μεταλλαγμένων ιών που περνάνε στους ανθρώπους, αλλά κάνει επίσης τους πληθυσμούς πιο ευάλωτους στις επιδημίες με την κλιματική αλλαγή που επιβαρύνει την ατμόσφαιρα.[11]

Στην πραγματικότητα, πρέπει να θυμηθούμε τον **Μαρξ** που μίλησε για ρήγμα στη σχέση του μεταβολισμού ανάμεσα στην ανθρώπινη κοινωνία και τη φύση μέσα από την ανάπτυξη του καπιταλισμού: *«Η καπιταλιστική παραγωγή συγκεντρώνει τον πληθυσμό σε μεγάλα κέντρα και ωθεί σε αυξανόμενη βαρύτητα του πληθυσμού των πόλεων. Αυτό έχει δυο αποτελέσματα. Από τη μια μεριά συγκεντρώνει την ιστορική κινητήρια δύναμη της κοινωνίας. Από την άλλη, διαταράσσει την μεταβολική αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων και γης ...Κάθε πρόοδος στην καπιταλιστική γεωργία είναι πρόοδος στην τέχνη της καταλήστευσης όχι μόνο του εργάτη αλλά και του εδάφους. ... Η καπιταλιστική παραγωγή, συνεπώς, αναπτύσσει την τεχνική και το βαθμό συνδυασμού της κοινωνικής παραγωγικής διαδικασίας υπονομεύοντας ταυτόχρονα τις αρχικές πηγές κάθε πλούτου- το έδαφος και τον εργάτη».*[12]

Η καπιταλιστική συσσώρευση δημιουργεί τις συνθήκες για την εμφάνιση καταστροφικών φαινομένων

όπως οι πανδημίες σε τεράστια κλίμακα και σε αντίφαση με τις προόδους της επιστήμης. Αλλά οι συστημικές ευθύνες δεν περιορίζονται εκεί. Το σύστημα είναι υπεύθυνο και για την αδυναμία κρατών και κυβερνήσεων να αντιμετωπίσουν τις πανδημίες όταν ξεσπάνε και για τις άνισες ταξικά επιπτώσεις πάνω στους πληθυσμούς.

Είναι προκλητικό, τόσους αιώνες μετά τον Μεσαίωνα και την πανούκλα, το κύριο μέτρο προστασίας του πληθυσμού να παραμένει η καραντίνα. Στην αυγή του καπιταλισμού, η ανερχόμενη αστική τάξη ειρωνευόταν τα φεουδαρχικά καθεστώτα για τις δεισιδαιμονίες τους που χρέωναν τις επιδημίες στον «οργή του Θεού» (έστω κι αν η πανούκλα ταξίδευε με τα καράβια που υπηρετούσαν το ανερχόμενο εμπόριο ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση, με τους αρουραίους και τους ψύλλους τους που ταξίδευαν μαζί).[13]

Σήμερα, με την πρόοδο της επιστήμης, δεν ήταν μοιραίο και αναπόφευκτο ότι ο νέος κορονοϊός θα έβρισκε την κοινωνία τόσο απροετοίμαστη ώστε να καταφεύγει στην παλιά μέθοδο της καραντίνας. Οι κυβερνήσεις είχαν προειδοποιηθεί για την απειλή, όχι μόνο από στελέχη της επιστημονικής κοινότητας αλλά ακόμη και από ΜΜΕ. Το περιοδικό Time, παραδείγματος χάρη έγραφε στις 15 Μάη 2017 ότι:

«Από τον Έμπολα στη Δυτική Αφρική, στον Ζίκα στη Λατινική Αμερική και τον MERS στη Μέση Ανατολή, τα ξεσπάσματα επικίνδυνων επιδημιών έχουν αυξητική τάση σε όλο τον κόσμο. Ο αριθμός νέων ασθενειών ανά δεκαετία έχει αυξηθεί τέσσερις φορές μέσα στα τελευταία 60 χρόνια και από το 1980 ο αριθμός των επιδημιών ανά έτος έχει τριπλασιαστεί» και είχε τίτλο στο εξώφυλλό του ότι *«Δεν είμαστε έτοιμοι για την επόμενη πανδημία»*.[14]

Ο **Μάικ Ντέιβις**, γνωστός για τα βιβλία του για τις συνθήκες ζωής των φτωχών από το Λος άντζελες μέχρι τις παραγκουπόλεις του Τρίτου Κόσμου και συγγραφέας βιβλίου που προειδοποιούσε για την επόμενη πανδημία (The Monster at our door) δίνει την εξήγηση για αυτή την έλλειψη προετοιμασίας:

«Οι μεγάλες φαρμακοβιομηχανίες έχουν παραιτηθεί από την έρευνα και την ανάπτυξη νέων αντιβιοτικών και αντιικών σκευασμάτων. Από τις 18 μεγαλύτερες φαρμακοβιομηχανίες, οι 15 έχουν εγκαταλείψει τελείως αυτό το πεδίο. Πρωταθλητές κερδοφορίας είναι τα φάρμακα για καρδιακές παθήσεις, τα εθιστικά ηρεμιστικά και οι θεραπείες για την ανδρική ανικανότητα και όχι οι άμυνες απέναντι στις νοσοκομειακές λοιμώξεις, τις αναδυόμενες ασθένειες και τις παραδοσιακές ασθένειες των τροπικών. Ένα εμβόλιο που να καλύπτει καθολικά τις μορφές γρίπης -δηλαδή ένα εμβόλιο που βάζει στο στόχαστρο τα τμήματα εκείνα των πρωτεϊνών του ιού που δεν μεταλλάσσονται- είναι εφικτό εδώ και δεκαετίες, αλλά ποτέ δεν πήρε προτεραιότητα για λόγους κερδοφορίας».[15]

Δεν έλλειπε, όμως, μόνο το εμβόλιο και τα φάρμακα για την αντιμετώπιση της νέας πανδημίας. Παράλληλα, μέσα στα προηγούμενα χρόνια είχαν καταστραφεί γραμμές άμυνας πρωτοβάθμιας υγείας και είχε συρρικνωθεί το δημόσιο σύστημα υγείας σχεδόν παντού. Όπως καταγγέλλει ο **Βιτόριο Ανιολέτο** σε συνέντευξή του στην Εργατική Αλληλεγγύη:

*«Έχουμε μια πολύ σημαντική πρώτη γραμμή άμυνας, μια από τις καλύτερες στον κόσμο, γιατί έχουμε πολλές χιλιάδες οικογενειακούς γιατρούς σε όλες τις περιοχές και όλοι οι ιταλοί πολίτες και οι νόμιμοι μετανάστες που ζούνε στην Ιταλία οφείλουν να είναι στη λίστα κάποιου παθολόγου. (...) Η κυβέρνηση κατέστρεψε την πρώτη γραμμή άμυνας. Πρόκειται για ένα πολιτικό ζήτημα. Στα μέσα του Αυγούστου στην Ιταλία, ο **Τζορτζέτι**, το νο2 της τότε προηγούμενης κεντρικής κυβέρνησης που ανήκε στην Λέγκα του Βορρά διακήρυξε ότι οι οικογενειακοί γιατροί δεν είναι πλέον σημαντικοί, πρέπει να τους σταματήσουμε γιατί ο κόσμος πια μπορεί να μπαίνει στο κομπιούτερ και να διαλέγει έναν ειδικό παρακάμπτοντας τον γιατρό του»*.[16]

Το αποτέλεσμα των νεοφιλελεύθερων περικοπών παντού ήταν να βρεθούν τα νοσοκομεία με περιορισμένες δυνατότητες να καλύψουν τα κρούσματα του κορονοϊού, τόσο από άποψη ελέγχου και διάγνωσης όσο και από άποψη Μονάδων Εντατικής Θεραπείας (ΜΕΘ). Αυτό ήταν το υπόβαθρο για την αναζήτηση στρατηγικών αντιμετώπισης της πανδημίας που να προσαρμόζονται στις περιορισμένες δυνατότητες του συστήματος υγείας.

Πρωτόγονες στρατηγικές

Οι κυβερνήσεις και οι εμπειρογνώμονες που δέχθηκαν να τις υπηρετήσουν αναζήτησαν τρόπους για να «κοντύνουν» την καμπύλη της εξάπλωσης της πανδημίας (να την κάνουν πιο «επίπεδη»), έτσι ώστε η κορυφή της να βρίσκεται κάτω από το κουρεμένο όριο των συστημάτων υγείας. Η παλιά μέθοδος της καραντίνας επιστρατεύτηκε για αυτό τον σκοπό και εξωραΐστηκε σε αντιπαράθεση με την στρατηγική της «ανοσίας αγέλης».

Η στρατηγική της «ανοσίας αγέλης» με την οποία φλερτάρησε η βρετανική κυβέρνηση πριν την εγκαταλείψει πανικόβλητη, αναζητούσε τη λύση στην άλλη πρωτόγονη μέθοδο σύμφωνα με την οποία κάθε επιδημία σβήνει αφού σκοτώσει ένα τμήμα του πληθυσμού καθώς όσοι και όσες επιβιώσουν αποκτούν ανοσία. Έτσι περνούσε η ανθρωπότητα τις επιδημίες όταν δεν διέθετε τις επιστημονικές γνώσεις για να κάνει κάτι άλλο. Η επιστροφή σε τόσο πρωτόγονες τακτικές αποδείχτηκε πολιτικά ανέφικτη ακόμη και για τους πιο κυνικούς οπαδούς της θεωρίας ότι στον καπιταλισμό ισχύει το «ο σώζων εαυτόν σωθήτω».

Αυτό, όμως, δεν αναιρεί ούτε την τύφλα ούτε τον κυνισμό της στρατηγικής της καραντίνας. Ακόμη και φωνές όπως του καθηγητή επιδημι-

Διαμαρτυρία νοσοκομειακών στη Γαλλία. «Στο μέτωπο χωρίς όπλα».

ολογίας στο πανεπιστήμιο Stanford **Γιάννη Ιωαννίδη** (που δεν μπορεί εύκολα να κατηγορηθεί για «ανευθυνότητα» όπως γίνεται με φωνές που ασκούν κριτική από τα αριστερά) ομολογούν ότι:

«Πώς χαρακτηρίζετε την πολιτική της καραντίνας που εφαρμόζουν πολλά κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας;

Απαραίτητη, τυφλή λύση, όταν δεν έχεις δεδομένα για την πορεία της επιδημίας, αλλά δεν μπορείς να τη διατηρήσεις στα τυφλά, κινδυνεύουν να τιναχτούν όλα στον αέρα. Πρέπει όμως άμεσα να παρθούν τυχαία αντιπροσωπευτικά δείγματα από τον πληθυσμό για να φανεί αν τα μέτρα κάνουν καλό ή κακό».[17]

Ουσιαστικά, το «Μένουμε σπίτι» είναι αναγκαστική προσαρμογή του πληθυσμού στα όρια που επιβάλλει η αποτυχία του συστήματος να αποτρέψει την εξάπλωση της επιδημίας και να προετοιμάσει τα συστήματα υγείας για την αντιμετώπιση των κρουσμάτων. Και βέβαια αυτά τα όρια δεν ισχύουν ομοιόμορφα για όλο τον πληθυσμό. Δεν είναι «μόνο» οι άστεγοι που δεν μπορούν να μείνουν σπίτι. Οι ταξικές διαφορές αναδεικνύονται τρομακτικά.

Στην Ιταλία χρειάστηκε ένα απεργιακό ξέσπασμα για να πάψουν οι εργάτες να συνωστίζονται στα εργοστάσια:

*«Όπως εξηγεί ο **Τζάνι ντελ Πάντα**, σοσιαλιστής από την Ιταλία, οι μεγάλες κινητοποιήσεις μέσα στα εργοστάσια ξεπετάχτηκαν σαν μανιτάρια σαν αντίδραση στο διάγγελμα του πρωθυπουργού Κόντε την προηγούμενη Δευτέρα το βράδυ. Όλοι περίμεναν ότι θα ανακοινωνόταν η διακοπή της παραγωγής, αλλά παρότι έκλεισαν τα σχολεία, τα εστιατόρια και τα μαγαζιά, ο **Κόντε** είπε πως η παραγωγή θα συνεχίσει. Οι πιέσεις των Ιταλών βιομήχανων είχαν λειτουργήσει. Έτσι την επόμενη μέρα το πρωί, "ένα πρωτοφανές κύμα απεργιών σάρωσε τη χώρα." Ένας συνδικαλιστής της GKN, ένα εργοστάσιο με 450 εργάτες και εργάτριες που παράγει εξαρτήματα για αυτοκίνητα κοντά στη Φλωρεντία λέει: "Ήταν ξεκάθαρο πως τα ιδιωτικά κέρδη είναι πιο σημαντικά από τη δημόσια υγεία. Οι εργάτες ριχνόμαστε σαν αναλώσιμο υλικό για να παράγουμε. Έτσι, υπήρξε μια τεράστια αντίδραση από τον απλό κόσμο που άρχισε να διαμαρτύρεται και να απεργεί. Τα συνδικάτα αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν».*[18]

Ο συνωστισμός είναι καθημερινή συνθήκη για την εργατική τάξη μέσα στον καπιταλισμό. Προφανώς αυτό ισχύει για τους χώρους δουλειάς, αλλά δεν περιορίζεται εκεί. Ισχύει για όλο τον κύκλο από την κατοικία στη δουλειά και πάλι πίσω, στα μέσα μεταφοράς, στην ξεκούραση, στα σπορ, παντού.

Χρειάζεται να θυμηθούμε το πρώτο βιβλίο του νεαρού τότε **Ένγκελς** για την «Κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία το 1844» όπου περιγράφει τις συνθήκες στη χειρότερη εργατογειτονιά του Μάντσεστερ, εκεί που έμεναν μετανάστες από την Ιρλανδία και γι' αυτό λεγόταν «Μικρή Ιρλανδία»:

«Σε μια μάλλον βαθιά τρύπα περικυκλωμένη από όλες τις μεριές από ψηλά εργοστάσια, βρίσκονται δυο συγκροτήματα με διακόσια περίπου χαμόσπιτα όπου ζουν περίπου τέσσερις χιλιάδες ψυχές, στην πλειοψηφία τους από την Ιρλανδία. (...) Σε καθένα από αυτά τα σπίτια που έχουν το πολύ δυο δωμάτια, ζουν κατά μέσο όρο είκοσι άτομα. Και παρά τα κηρύγματα των γιατρών, παρά την αναταραχή που προκάλεσε η επιδημία χολέρας στην υγειονομική υπηρεσία της αστυνομίας, παρ' όλα αυτά, το έτος 1844 όλα είναι στην ίδια κατάσταση όπως στο έτος της χολέρας το 1831!».[19]

Το Μάντσεστερ ήταν τότε η πρωτεύουσα της βιομηχανικής επανάστασης, στον πιο προχωρημένο κα-

πιταλισμό της εποχής. Σχεδόν 180 χρόνια αργότερα, αν μεταφερθούμε στο Σικάγο και βάλουμε στη θέση των Ιρλανδών τους Μαύρους, ανακαλύπτουμε ότι συνεισφέρουν το 72% των θανάτων από τον κορονοϊό.[20]

Εκτός από τους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους άστεγους, το άλλο πιο ευάλωτο κομμάτι είναι οι απόμαχοι της δουλειάς. Και είναι φρικαλέος ο κυνισμός με τον οποίο αντιμετωπίζονται στην πράξη πίσω από τις υποκριτικές εκκλήσεις «φροντίστε τον παππού και τη γιαγιά». Ένας βρετανός δημοσιογράφος συντηρητικής εφημερίδας, ο **Τζέρεμι Γουόρνερ** έφτασε να γράψει ανοιχτά αυτό που έχουν κατά νου τα νεοφιλελεύθερα επιτελεία:

«Ας μην το πολυψάχνουμε, από τελείως αποστασιοποιημένη οικονομική σκοπιά ο κορονοϊός μπορεί ακόμη και να αποδειχθεί ελαφρά ευεργετικός μακροπρόθεσμα ξεκληρίζοντας δυσανάλογα τους ηλικιωμένους».[21]

Η πανδημία του κορονοϊού συνδυάζεται με τη χειρότερη οικονομική βουτιά σε παγκόσμιο επίπεδο και αυτό κάνει επιτακτική την ανάγκη να αντιμετωπίσουμε παρόμοιες φρικαλέες σκέψεις από τα καπιταλιστικά επιτελεία.

Οικονομία και πανδημία

Ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση είναι να απορρίψουμε τις θεωρίες ότι η οικονομική επιδείνωση είναι αποτέλεσμα ενός εξωτερικού σοκ που προκλήθηκε από την πανδημία. Αυτή δεν είναι κάποια ακαδημαϊκή ή άσκοπη συζήτηση του στιλ «αν το αυγό έκανε την κότα». Οι κυβερνήσεις παντού χρησιμοποιούν αυτή τη «θεωρία» για να επιχειρηματολογήσουν ότι μόλις τελειώσει η καραντίνα η οικονομία θα ανακάμψει και άρα δεν χρειάζεται να ανησυχούμε. Όσο βαθιά θα είναι η βουτιά τώρα σαν αποτέλεσμα των έκτακτων μέτρων καραντίνας λόγω πανδημίας, τόσο μεγάλη και ακόμη περισσότερο θα είναι η ανάκαμψη που θα ακολουθήσει με την επιστροφή στην «κανονικότητα».

Μια πρώτη απάντηση έρχεται από οικονομικούς αναλυτές στα πιο σοβαρά έντυπα που επισημαίνουν ότι υπάρχουν πολλές αβεβαιότητες. Γράφει, παραδείγματος χάρη ο **Βόλφγκανγκ Μύνχαου** στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς στις 13 Απρίλη:

«Τα γερμανικά οικονομικά ινστιτούτα έδωσαν μια κοινή πρόβλεψη με απίθανη ακρίβεια για κάμψη 4,2% στο ΑΕΠ φέτος με άνοδο 5,8% το 2021- μια τέλεια ανάκαμψη σε σχήμα V. ... Αλλά νομίζω ότι κάνουν λάθος. Αγνοούν παράγοντες όπως τις επιδράσεις της καραντίνας στα παγκόσμια δίκτυα, τη διάρκεια των επιπτώσεων σε τομείς όπως οι μεταφορές και ο τουρισμός καθώς και ένα πιθανό δεύτερο κύμα της πανδημίας τον χειμώνα. Το δικό μου σενάριο υποθέτει μια πτώση στο ΑΕΠ της Ευρωζώνης πιο κοντά στο 10% φέτος με μέτρια ανάκαμψη στη Γερμανία το 2021 και ακόμη μικρότερη στο Νότο».[22]

Η επίσημη έκθεση του ΔΝΤ για τις οικονομικές προοπτικές παγκόσμια που δόθηκε στη δημοσιότητα στις 15 Απρίλη ήταν πλήγμα για τα αισιόδοξα σενάρια, τόσο ως προς το βάθος της βουτιάς όσο και ως προς τα πιθανά σενάρια για τη διάρκεια και τις επιπτώσεις της. Υπολογίζει ότι η πτώση θα είναι ασύγκριτα μεγαλύτερη από την κρίση του 2008, συγκρίσιμη με την κρίση της δεκαετίας του 1930 και με τη ζημιά που προκάλεσε ο συνδυασμός του Πρώτου Παγκόσμιου Πόλεμου με την «Ισπανική γρίπη» το 1918-19. Η όποια ανάκαμψη θα αφήσει τις περισσότερες οικονομίες κατά 5% μικρότερες από τα σημερινά επίπεδα.[23]

Ακόμα, όμως, και αυτή η φοβερή έκθεση δεν αποκαλύπτει συνολικά την πραγματικότητα για τις διαστάσεις της οικονομικής κρίσης. Πρέπει να πάρουμε υπόψη τις επιπτώσεις από τον προηγούμενο γύρο της κρίσης το 2008. Τότε, διαπιστώναμε ότι οι συνέπειες του διεθνούς ξεσπάσματος πάνω στην ελληνική οικονομία ήταν ιδιαίτερα βαριές γιατί ο ελληνικός καπιταλισμός ήταν εξασθενημένος από προηγούμενες κρίσεις χρέους.[24] Σήμερα, εξασθενημένος είναι ο καπιταλισμός παγκόσμια. Όλοι οι επιμέρους καπιταλισμοί κουβαλάνε πληγές από τις πολιτικές διάσωσης που εφαρμόστηκαν και από την ασθενική ανάκαμψη που έφεραν.

Είναι εύκολο να το διαπιστώσουμε αυτό. Αρκεί να θυμηθούμε τις συμβουλές που έδιναν τα κυρίαρχα οικονομικά επιτελεία παντού και οι διεθνείς οργανισμοί τους. Τα προηγούμενα δυο χρόνια ήταν γεμάτα από προειδοποιήσεις ότι οι πολιτικές του φθηνού χρήματος πρέπει να σταματήσουν, τα επιτόκια πρέπει να ανέβουν, δεν υπάρχουν περιθώρια για νέες κρατικές επεμβάσεις διάσωσης τραπεζών και επιχειρήσεων. Οι προειδοποιήσεις ότι υπάρχει κίνδυνος για νέες φούσκες έρχονταν όχι μόνο από μαρξιστές οικονομολόγους αλλά και από τα κατεστημένα ΜΜΕ.[25]

Η καλύτερη περιγραφή για την κατάσταση του συστήματος ήταν εκείνη που μας άφησε ο **Κρις Χάρμαν**:

«Η κρίση [του 2007-8] ξέσπασε μετά από ένα τέταρτο του αιώνα κατά το οποίο ο χρηματοπιστωτικός τομέας μεγεθύνθηκε σε τόσο τεράστια κλίμακα, ώστε να διαδραματίζει ένα ρόλο που δεν είχε ποτέ στο παρελθόν. (...) η αναλογία των κερδών των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων προς τα κέρδη των μη-χρηματοπιστωτικών είχε αυξηθεί από το 6% στις αρχές της δεκαετίας του 1950 και του 60 σε περίπου 26% το 2001. (...) Το χρέος των νοικοκυριών στις ΗΠΑ έφτανε το 127% των συνολικών ατομικών εισοδημάτων το 2006 ενώ το 1952 αυτό το ποσοστό ήταν μόλις 36%. (...) Όλα τα παραπάνω συνοδεύτηκαν από μια μεγάλη αύξηση της συχνότητας των χρηματοπιστωτικών κρίσεων. (...) Στην πραγματικότητα ο χρηματοπιστωτικός τομέας λειτουργούσε σαν ένα ναρκωτικό για το σύστημα: φαινομενικά του έδινε μεγάλη ενέργεια και μια αίσθηση ευφορίας, μετά ακολου-

FINANCIAL TIMES

WEDNESDAY 15 APRIL 2020 — NEWS PROVIDER OF THE YEAR

Covid-19: the global impact PAGE 23

- Germany and France join call for world to support Africa — GLOBAL LEADERS
- This Great Shutdown now rivals the Great Depression — MARTIN WOLF
- The WHO needs replacing with a more neutral body — IZABELLA KAMINSKA

Virus threatens to hit economy harder than war and flu in 1918

- OBR sees up to 35% output cut
- Sunak says 'tough times to come'
- IMF predicts deep scars

A Red Cross nurse in the 1918 US epidemic and her counterpart in Barcelona yesterday

The fall in GDP in historical perspective

Briefing

Datawatch

Πρωτοσέλιδο των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς τη μέρα που ανακοινώθηκε η Έκθεση του ΔΝΤ. «Ο ιός απειλεί να πλήξει την οικονομία πιο σκληρά από τον πόλεμο και τη γρίππη το 1918».

θούσε ένας σύντομος πονοκέφαλος που τον διαδεχόταν μια ακόμη δόση ναρκωτικού, μέχρι που ξαφνικά το σύστημα ανακάλυψε ότι ο μεταβολισμός του είναι δηλητηριασμένος».[26]

Κι όμως, το μόνο που κάνουν αυτή τη στιγμή οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες παντού μέσα στον πανικό τους είναι να αναζητούν άλλη μια δόση του ναρκωτικού, εφαρμόζοντας σε απίστευτα μεγαλύτερη κλίμακα τις πολιτικές «ποσοτικής χαλάρωσης» που είχαν αρχίσει να ξορκίζουν.

Είναι πλέον ζήτημα κυριολεκτικά ζωής και θανάτου να διαμορφώσει η Αριστερά και η εργατική τάξη μια ανατρεπτική στρατηγική εξόδου από τον φονικό συνδυασμό της πανδημίας με τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση. Για να σώσουμε ζωές, για να αρχίσουν οι εργάτες να παίρνουν τον έλεγχο της κατάστασης, για να βγούμε σε μια νέα κοινωνία απαλλαγμένη από αυτές τις τραγωδίες.

Όπως τονίζει η Διακήρυξη της **Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης**:

«η κρίση του κορονοϊού γεννήθηκε από τις σύγχρονες μορφές συσσώρευσης κεφαλαίου και οι επιπτώσεις της μεσολαβούνται από τις ταξικές αντιθέσεις και ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς που συγκροτούν την καπιταλιστική κοινωνία. Ωστόσο, οι επίσημες ηγεσίες της Αριστεράς και του εργατικού κινήματος έχουν συνταχθεί με τις κυβερνητικές εκκλήσεις για εθνική ενότητα. Οι σοσιαλδημοκράτες πολιτικοί και οι συνδικαλιστικές ηγεσίες αναπαράγουν στο λόγο τους τις επίσημες πολιτικές και έχουν καλωσορίσει τα μέτρα που στόχο έχουν την στήριξη της οικονομίας, ακόμα κι αν αυτά είναι σχεδιασμένα για να προστατεύουν τα κέρδη κι όχι τις ζωές. Όμως, παρά την παραλυτική επίδραση αυτής της στάσης, κομμάτια εργαζομένων έχουν μπει σε δράση με τα πιο σημαντικά παραδείγματα να έρχονται από την Γαλλία, την Ιταλία και τις ΗΠΑ. Οι κινητοποιήσεις τους έχουν επιβάλει το κλείσιμο μη-κρίσιμων χώρων εργασίας ενώ σε χώρους που συνεχίζουν να λειτουργούν απαιτούν την παροχή επαρκών μέσων προστασίας. Αυτή η βασική εργατική απάντηση πρέπει να απλωθεί σαν δράση και να γενικευτεί σε ένα πρόγραμμα που θα γίνεται ο άξονας του αγώνα.

Αυτό το πρόγραμμα θα πρέπει να περιλαμβάνει αιτήματα όπως:

Κρατική διεύθυνση της οικονομίας με σκοπό την ανακατανομή πόρων στην υγεία, στην παραγωγή του απαραίτητου εξοπλισμού για τη θεραπεία των ασθενών και την προστασία όσων τους φροντίζουν, στην ικανοποίηση των βασικών αναγκών του πληθυσμού.

- *Μόνιμη παροχή δωρεάν υγειονομικής φροντίδας με βάση τις ανάγκες, χρηματοδοτημένη από προοδευτική φορολογία*
- *Ανακατανομή πόρων μέσω της περικοπής των στρατιωτικών δαπανών*
- *Απαραίτητοι εργαζόμενοι θα πρέπει να θεωρούνται εκείνοι/ες που έχουν ουσιώδη συμβολή στις συνθήκες διαβίωσης και πρόνοιας του πληθυσμού και στους οποίους πρέπει να παρέχονται ασφαλή μέσα μετακίνησης και συνθήκες εργασίας.*
- *Όλοι οι μη-απαραίτητοι εργαζόμενοι που δεν μπορούν να δουλέψουν από το σπίτι, θα πρέπει να πληρώνονται έναν αξιοπρεπή μισθό ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς τους.*
- *Οικονομική υποστήριξη των κοινοτήτων από το κράτος, ώστε με τη βοήθεια των τοπικών αρχών να οργανωθεί η υποστήριξη των ευπαθών ομάδων και να εξασφαλιστεί η διανομή τροφίμων, φαρμάκων και άλλων αναγκαίων.*
- *Κρατικοποίηση χωρίς αποζημίωση όλων των εταιρειών που κερδοσκοπούν.*
- *Όχι στην ρατσιστική στοχοποίηση: να κλείσουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης των προσφύγων,*

παροχή στέγης για να μπορούν να προστατευτούν. Ας ακολουθήσουμε το παράδειγμα της Πορτογαλίας (με ακόμα καλύτερο τρόπο), απαιτώντας παραχώρηση άδειας παραμονής σε πρόσφυγες και μετανάστες.

- *Υπεράσπιση των πολιτικών ελευθεριών: καμιά έκτακτη εξουσία στην αστυνομία, οι περιορισμοί μετακινήσεων να επιβάλλονται από τις τοπικές κοινότητες.*

Η πανδημία του Covid-19 αναδεικνύει με τον πιο σκληρό τρόπο τα όρια του κεφαλαίου. Δεξιές κυβερνήσεις -όπως αυτές του Τραμπ, της Μέρκελ και του Τζόνσον- έχουν αναγκαστεί να εισβάλουν σε πεδία απαγορευμένα για το κράτος από τον νεοφιλελευθερισμό: παρέχουν κρατική εγγύηση σε ένα τεράστιο φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων, αναθέτουν παραγγελίες για την βιομηχανική παραγωγή εξοπλισμού που απαιτεί η υγειονομική έκτακτη ανάγκη. Παρόλο που τέτοια μέτρα είναι ανεπαρκή και εφαρμόζονται για να προστατέψουν τον καπιταλισμό από τα πάνω, είναι απόδειξη ότι υπάρχει εναλλακτική. Έρχονται σε μια στιγμή που η ίδια η πανδημία -όπως και οι πλημμύρες στην Ανατολική Αφρική, οι πυρκαγιές που κατέκαψαν τον Αμαζόνιο πέρσι και οι ανεξέλεγκτες πυρκαγιές στην Αυστραλία στις αρχές του 2020- αποκαλύπτει το βαθμό που ο καπιταλισμός καταστρέφει τη φύση.

Με άλλα λόγια ο γνήσιος σοσιαλισμός, μια κοινωνία όπου οι εργαζόμενοι ασκούν δημοκρατικό έλεγχο στον κόσμο και τους πόρους του και παράγουν με βάση τις ανάγκες κι όχι το κέρδος, είναι και εφικτός και αναγκαίος. Δεν πρέπει να υπάρξει καμιά επιστροφή στην «κανονικότητα» που εκτρέφει αυτές τις καταστροφές. Η πανδημία είναι ένα τρομακτικό γεγονός που υπογραμμίζει την καταστροφική δύναμη του καπιταλισμού. Όμως, μια ισχυρή πολιτική απάντηση απ' τα αριστερά μπορεί να βάλει τις βάσεις για ένα διαφορετικό κόσμο στον οποίο θα έχει μέλλον η ανθρωπότητα».[27] ■

Σημειώσεις

1. Άρθρο στην ιστοσελίδα του πρακτορείου Μπλούμπεργκ στις 11 Απρίλη, bit.ly/socrev2
2. **Γιώργος Παγουλάτος**, «Αυτή η κρίση επιταχύνει τα πάντα», Καθημερινή 12 Απριλίου 2020.
3. «Σήμα κινδύνου στα Γηροκομεία», Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1417, 8 Απρίλη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=22058&issue=1417. Βλέπε επίσης την Καθημερινή της Κυριακής 12 Απρίλη το άρθρο «Εκατόμβες που δεν καταμετρούνται στα γηροκομεία της Ευρώπης».
4. bit.ly/massgrave2
5. «Funeral homes struggle to cope in working-class NYC», Financial Times 11/12 April 2020 on.ft.com/2W9vNl86
6. www.marx21.de/coronavirus-agribusiness-would-risk-millions-of-deaths/ Συνέντευξη στο περιοδικό Marx21 της Γερμανίας. Αναφέρεται από τον **Στέλιο Μιχαηλίδη** στο άρθρο «Τον ξέρουμε τον ένοχο» στην Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1414, 18 Μάρτη 2020, bit.ly/gnostosenoxos
7. **Τζόζεφ Τσουνάρα**, «Ο σοσιαλισμός στα χρόνια της πανδημίας», https://state2parastatescam.blogspot.com/2020/04/blog-post.html. Μετάφραση από το περιοδικό International Socialism Journal No 166 isj.org.uk/socialism-in-a-time-of-pandemics/
8. **Γιώργος Ράγκος**, «Πολυεθνικές τροφίμων, μια τεράστια δύναμη καταστροφής», Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1416, 1 Απρίλη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=22019&issue=1416. Παραπέμπει στην μελέτη «The proximal origin of SARS-Cov-2» που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Nature Medicine, https://www.nature.com/articles/s41591-020-0820-9
9. **Sonia Shah**, «Από που προέρχονται οι κορονοϊοί», ελληνική έκδοση της Monde diplomatique, μετάφραση από το περιοδικό Nation, https://monde-diplomatique.gr/?p=4114. Αναφέρεται από τον Γιώργο Ράγκο ό.π.
10. **Martin Empson**, *Land and Labour*, Bookmarks, London 2014, p. 196.
11. Βλέπε σχετικά τη μελέτη «Η ατμοσφαιρική ρύπανση αυξάνει τον κίνδυνο θανάτου από κορονοϊό» https://bit.ly/CoronaPollution. Επίσης το άρθρο της **Μαρίας Ντάσιου** «Επιδημίες και περιβάλλον», Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1416, 1 Απρίλη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=22018&issue=1416
12. **Καρλ Μαρξ**, Το Κεφάλαιο, τόμος Ι. Αναφέρεται από τον **John Bellamy Foster** στο βιβλίο του *Marx's ecology, materialism and nature*, Monthly review press, New York 2000, σελ. 156-7. Βλέπε επίσης το άρθρο του **Πάνου Γκαργκάνα**, «Κλιματική αλλαγή- η αντικαπιταλιστική απάντηση», Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 136, Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2019, https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1182
13. **Mark O' Brien**, *A History of the peasants revolt of 1381*, Bookmarks, London 2016.
14. bit.ly/TimeNextPandemic
15. **Mike Davis** on COVID-19: «The Monster is finally at the door», Links, international journal of socialist renewal, bit.ly/DavisMonster. Βλέπε επίσης το άρθρο του **Γιώργου Πίττα** στην Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1416 την 1 Απρίλη 2020 «Οι ένοχοι της πανδημίας-Φαρμακοβιομηχανίες: φονικές προτεραιότητες».
16. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1414, 18 Μάρτη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=21954&issue=1414. Βλέπε επίσης τη συνέντευξη του **Β. Ανιολέτο** στην Αυγή στις 2 Μάρτη, bit.ly/AgnolettoAvgi
17. Συνέντευξη στην Εφημερίδα των Συντακτών, 2 Απρίλη 2020, bit.ly/IoannidisEfsyn
18. **Νίκος Λούντος**, «Απεργιακός ιός στους χώρους δουλειάς σε Ιταλία-Ισπανία και όλο τον κόσμο», Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1414, 18 Μάρτη 2020, https://ergatiki.gr/article.php?id=21955&issue=1414
19. **Engels**, *The condition of the working class in England in 1844*, George Allen and Unwin, London 1968, p.60.
20. **Alex Callinicos**, «We are in the fight of our lives», Socialist Worker No 2700, 15 April 2020 https://socialistworker.co.uk/art/49885/Were+in+the+fight+of+our+lives+to+save+our+lives
21. Βλέπε σχετικά στο μπλογκ του **Μάικλ Ρόμπερτς** https://thenextrecession.wordpress.com/.../it-was-the-virus-.../
22. **Wolfgang Munchau**, «How the next euro crisis could unfold», Financial Times, 13 April 2020. https://www.ft.com/content/ddb02110-7b24-11ea-af44-daa3def9ae03
23. Financial Times 15 April 2020, https://www.ft.com/content/e626cc6f-5aa9-4dae-b6a0-175b92aa126d
24. «Το ελληνικό δημόσιο, όπως σχεδόν όλα τα κράτη μετά το 2008, μετέτρεψε μεγάλο μέρος από το ιδιωτικό χρέος σε δημόσιο, δανειζόμενο για να διασώσει το τραπεζικό σύστημα. Αλλά δεν ήταν η πρώτη φορά που έπαιζε αυτό το ρόλο. Είχε προηγηθεί μια αντίστοιχη επιχείρηση στη δεκαετία του 1980, όταν ξανά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κινδύνευε από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των επιχειρήσεων που τότε είχαν μείνει γνωστές με το όνομα "προβληματικές". Τα βάρη από εκείνη την πρώτη διάσωση σήμαιναν ότι το ελληνικό δημόσιο μπήκε στη δεύτερη διάσωση των τραπεζών από μια αφετηρία χειρότερη από άλλα κράτη. Το δημόσιο χρέος ήταν ήδη στα επίπεδα του 100% του ΑΕΠ.9 Καθόλου τυχαία, λοιπόν, η Ελλάδα βρέθηκε στην πρώτη σειρά των χωρών που ονομάστηκαν τότε PIGS. Και όταν ακολούθησαν η Ιρλανδία και η Πορτογαλία, η ελληνική κρίση, που ήταν αντανάκλαση μιας κατάρρευσης που ξεκίνησε στις ΗΠΑ, μετατράπηκε σε κομμάτι της κρίσης της Ευρωζώνης». Πάνος Γκαργκάνας, «Κρίση χρέους έτος οκτώ», Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 110, Μάης-Ιούνης 2015, https://www.socialismfrombelow.gr/article.php?id=769
25. «στην οικονομία που παραμένει η μεγαλύτερη σε όγκο και σημασία παγκόσμια, στην «ατμομηχανή» του παγκόσμιου καπιταλισμού, τα κέρδη των επιχειρήσεων και το φθηνό χρήμα που εξασφαλίζει η πολιτική της κεντρικής τράπεζας αντί για επενδύσεις μετατρέπονται σε επαναγορά των μετοχών στο Χρηματιστήριο. Όπως γράφει ο μαρξιστής οικονομολόγος Μάικλ Ρόμπερτς:
   «Η μεγαλύτερη ώθηση για το αμερικανικό χρηματιστήριο προέρχεται από το γεγονός ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τη φτηνή χρηματοδότηση για επαναγορά των δικών τους μετοχών ανεβάζοντας την τιμή των μετοχών τους και τη «χρηματιστηριακή αξία» της εταιρείας. Το 2018 οι επαναγορές έφτασαν τα 1,18 τρισεκατομμύρια δολάρια, ποσό διπλάσιο από αυτό που επενδύθηκε σε παραγωγικό δυναμικό (εργοστάσια, γραφεία, εξοπλισμό, λογισμικό κλπ)». (...) Δικαιολογημένα η δημοσιογράφος Τζίλιαν Τετ σχολιάζει στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς ότι «οι διευθύνοντες τις αμερικανικές επιχειρήσεις φαίνεται ότι είναι διατεθειμένοι να κάνουν σχεδόν οτιδήποτε άλλο μετά τις φορολογικές διευκολύνσεις που πήραν εκτός από το να χτίσουν νέα εργοστάσια». Και στηρίζει την άποψή της με στοιχεία από την έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου Global Financial Stability Report». Από το άρθρο του Πάνου Γκαργκάνα «Το τραπεζικό ζήτημα», Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 134, Μάης-Ιούνης 2019, https://www.socialismfrombelow.gr/article.php?id=1160
26. **Chris Harman**, *Zombie capitalism*, Bookmarks, London 2009. Ελληνική έκδοση από το Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, 2011, σελ 369-72.
27. http://www.sekonline.gr/article.php?id=990

Μια άλλη εκπαίδευση είναι αναγκαία και εφικτή

Η Σταυρούλα Πανίδου, εκπαιδευτικός, προτείνει εναλλακτικές απέναντι στις τραγικές γελοιότητες της Κεραμέως.

Οι οβιδιακές μεταμορφώσεις της υπουργού Παιδείας, αν δεν ήταν εξαιρετικά επικίνδυνες, θα μπορούσαν να αποτελέσουν κορυφαίο νούμερο θεατρικής επιθεώρησης. Η Κεραμέως προ κορονοϊού, μαντηλοφορεμένη θεούσα, ευαγγελίζεται την επιστροφή της εκπαίδευσης σε χουντικής έμπνευσης μοντέλα τύπου πατρίς – θρησκεία – οικογένεια. Η Κεραμέως στην εποχή του κορονοϊού, ξετρελαμένη οπαδός του κυβερνοχώρου και της τελευταίας λέξης της τεχνολογίας, χαριεντίζεται με εκπροσώπους εταιριών του διαδικτύου και της κινητής τηλεφωνίας, μοιράζοντας δωράκια εκατομμυρίων ευρώ κι ανοίγοντας διάπλατα τις πόρτες της Δημόσιας Εκπαίδευσης στις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Με την τηλεκπαίδευση πρόσθεσε μερικά εκατομμύρια στα ταμεία της Cisco Systems, Inc., αν και το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο είχε όλες τις δυνατότητες να κάνει την ίδια δουλειά, αφού συνδέει και υποστηρίζει όλη την εκπαιδευτική και μαθητική κοινότητα. Μέχρι και τώρα σπαταλά δεκάδες χιλιάδες ευρώ όχι, βέβαια, για τη διευκόλυνση της δωρεάν πρόσβασης του μαθητόκοσμου στην πλατφόρμα του υπουργείου (αυτούς και τις οικογένειές τους τους παρέπεμψε στις άφραγκες Σχολικές Επιτροπές για να βρουν υπολογιστές), μα για τη διαφήμιση της «εξ αποστάσεως εκπαίδευσης».

Ταυτόχρονα, σε ένα κρεσέντο θρασυδειλίας, θεωρώντας ότι το καθεστώς εγκλεισμού αποκλείει τη συλλογική αγωνιστικότητα, κατεβάζει νέο Πολυνομοσχέδιο για την Παιδεία. Ένα Πολυνομοσχέδιο που στόχος του είναι να ολοκληρώσει στην εκπαίδευση όλες τις ταξικές αναδιαρθρώσεις που έχει ανάγκη η οικονομία τους και ενάντια στις οποίες εύρισκαν κάθε φορά μπροστά τους τις αντιστάσεις όλης της εκπαιδευτικής κοινότητας. Όχι μόνο θέτει ακόμη μεγαλύτερα προσκόμματα για την είσοδο του μαθητόκοσμου στα Πανεπιστήμια (μείωση εισακτέων, βάση του 10 κ.ά.), αλλά δυσκολεύει ακόμη και το να μπορούν να παίρνουν το απολυτήριο του Λυκείου (πχ επαναφορά των εξετάσεων από την Τράπεζα Θεμάτων, άρα κεντρικός έλεγχος και στις εσωτερικές εξετάσεις, σύνδεση του Εθνικού Απολυτήριου με, επί της ουσίας, έξω από

Το πανό των εκπαιδευτικών στις 8 Μάρτη τα λέει όλα

τη δημόσια εκπαίδευση εφόδια, πχ πιστοποιημένη γνώση ξένης γλώσσας) και θέτει ξανά το ζήτημα της Αξιολόγησης ρίχνοντας τη δημόσια εκπαίδευση βορά στο ιδιωτικό κεφάλαιο.

Ας μην καμαρώνει το Υπουργείο για τα νούμερα της σύνδεσης με τις ηλεκτρονικές του πλατφόρμες και για το πόσο η κοινωνία αγκάλιασε το εγχείρημα. Η εικόνα αυτή είναι εντελώς πλαστή. Όσο και να προσπαθεί με επικοινωνιακά τρικ να πείσει ότι η «εξ αποστάσεως εκπαίδευση» δε διαφέρει και πολύ από την κανονική εκπαιδευτική διαδικασία, δεν πείθει κανέναν. Μαθήτριες/ές και οι οικογένειές τους είδαν πολύ καθαρότερα από ποτέ τι σημαίνει ταξική εκπαίδευση. Μηνύματα όπως «Κύριε, η άσκηση στη γεωγραφία από το φωτόδεντρο θέλει υπολογιστή κι εμείς οι πιο πολλοί είμαστε με κινητά», «Κυρία, έχουμε μόνο κινητό στο σπίτι, και τα video που μας προτείνετε δεν είναι δωρεάν για μας» δεν στάλθηκαν από κάποιο απομακρυσμένο χωριό ή νησί, ούτε από κάποιο στρατόπεδο μεταναστών ούτε από συνοικισμό ρομά. Είναι από μαθήτριες/ές δημοτικού σχολείου της Κυψέλης, στο κέντρο της Αθήνας. Δεν είναι από το 25% που δεν έχει καν τη δυνατότητα σύνδεσης με την υπουργική πλατφόρμα, αλλά περιλαμβάνονται μέσα στα ποσοστά που δήθεν διδάσκονται στο σπίτι τους.

Το Υπουργείο έβαλε μπροστά όλο το μηχανισμό ελέγχου που διαθέτει –προϊσταμένους, συντονιστές και διευθυντές– για να κάνουν απειλητικά σαφές ότι η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σ' αυτού του τύπου την «εκπαιδευτική διαδικασία» κακώς κατανοήθηκε ως προαιρετική. Αντιθέτως είναι πιθανότατο να συνδεθεί με την αξιολόγησή τους.

Πολλοί όμως εκπαιδευτικοί, θέλοντας να στηρίξουν εκπαιδευτικά αλλά κυρίως ψυχολογικά, τις μαθήτριες και τους μαθητές τους συνδέθηκαν μαζί τους με ιδιωτικούς τρόπους (Skype, messenger, email). Άλλοι από αυτούς απηυδισμένοι από τις προσπάθειες να κάνουν την υπουργική πλατφόρμα να λειτουργήσει, άλλοι με επιλογή τους να μην συμμετέχουν στην προπαγάνδα του υπουργείου ότι η «εξ αποστάσεως εκπαίδευση» είναι μια κανονικότητα. Και είναι τεράστιο λάθος της ΟΛΜΕ και της ΔΟΕ, συμπεριλαμβανομένων των εκπροσώπων του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ, που, στο όνομα της «εθνικής και εκπαιδευτικής ευαισθησίας», δε μετέτρεψαν αυτές τις ατομικές αντιστάσεις σε συλλογικές.[1]

Είναι ξεκάθαρη η βούληση του υπουργείου να αντικαταστήσει σε μια επόμενη περίοδο –και όχι μόνον σε έκτακτες περιπτώσεις– την εντός της τάξης διδασκαλία με την «εξ αποστάσεως». Δεν χρειάζονται διορισμοί εκπαιδευτικών, καινούρια σχολεία, βιβλιοθήκες, διδασκαλία επικουρούμενη από σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό μέσα στις τάξεις. Όλα αυτά μπορούν να αντικατασταθούν από την τόσο «σύγχρονη» –δηλαδή πάμφθηνη και απόλυτα ελεγχόμενη– τηλεκπαίδευση.

Έτσι κι αλλιώς ήδη αυτό έγινε και μια προηγούμενη περίοδο σε «ασύμφορες» για το κράτος περιοχές, στη Νίσυρο, στην Κάσο, στη Γαύδο. Γιατί όχι αύριο, μετά από το τόσο επιτυχημένο πείραμα, και σε πιο κεντρικά σχολεία, αντικαθιστώντας, επί παραδείγματι, αρχικά τη διδασκαλία κάποιων όχι τόσο «απαραίτητων» για τα παιδιά των εργατών μαθημάτων, όπως τα εικαστικά, τη μουσική, τη θεατρική αγωγή;

Πέρα από τα μελλοντικά τους σχέδια, η απάτη της εξομοίωσης της τηλεκπαίδευσης με την κανονική εκπαιδευτική διαδικασία είχε εξαρχής ως άμεσο στόχο του ΥΠΑΙΘ το να γίνουν οι πανελλαδικές εξετάσεις. Το να θεωρηθεί δηλαδή ότι η χρονιά έγινε κανονικά και άρα δεν υπάρχει κανένας λόγος για να μη γίνουν. Γι' αυτό και παρά τις ιατρικές διαγνώσεις, παγκόσμια και τοπικά, ότι η εξάπλωση της πανδημίας παραμένει στο «κόκκινο», όσο οι ημερομηνίες στενεύουν, η υπουργός δείχνει με κάθε τρόπο την πρεμούρα της για κυριολεκτικά ανεξέλεγκτη επιστροφή στα σχολεία.

Εκπαίδευση και Εξετάσεις

Το ερώτημα που προκύπτει πάντα για τους καπιταλιστές και το κράτος τους είναι, αφενός, πώς θα εξασφαλίζεται μέσα από την εκπαίδευση ένα εργατικό δυναμικό με χαρακτηριστικά γνώσεων τέτοια που κάθε χρονική περίοδο να εξυπηρετούν τις παραγωγικές τους ανάγκες και, ταυτόχρονα, πώς αυτό θα γίνεται με τον πιο φθηνό τρόπο.[2] Αυτό το δεύτερο, πρώτα από όλα, σημαίνει έλεγχο των ποσοστών των μαθητριών/ών που ανέρχονται τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Οι εξετάσεις είναι ένα από τα ισχυρότερα εργαλεία για τον έλεγχο του πόσα παιδιά της εργατικής τάξης και των φτωχών στρωμάτων θα πεταχτούν έξω από την εκπαίδευση. Αποδεδειγμένα δεν έχουν απολύτως καμιά παιδαγωγική αξία –ακριβώς το αντίθετο μάλιστα– και ο μοναδικός λόγος ύπαρξής τους είναι για να λειτουργούν ως μηχανισμός διαλογής και απόρριψης. Πρόκειται για έναν καθόλα ταξικό φραγμό.

Μα, αν καταργηθούν οι εξετάσεις, με ποιον τρόπο θα γίνεται η επιλογή αυτών που αξίζουν να γίνουν επιστήμονες; Πώς θα επιβραβευθούν οι μαθήτριες και οι μαθητές που προσπαθούν, από όσες/ους απλά «παρίστανται» στη σχολική διαδικασία; Μήπως οι πάντες θα δηλώνουν τις «καλές» σχολές; Και σε τελική ανάλυση, μπορούν να απορροφηθούν τόσοι επιστήμονες; Τα ερωτήματα αυτά δεν τα ακούς μόνον «από τα πάνω». Είναι μια λογική που έχει ενσωματωθεί στον τρόπο που οι περισσότεροι άνθρωποι βλέπουν την εκπαιδευτική διαδικασία.

Πόσους επιστήμονες χρειαζόμαστε; Όλες και όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες που θέλουν να σπουδάσουν. Το επίπεδο των γνώσεων που κατέχει πλέον η ανθρωπότητα είναι τόσο υψηλό σε όλους

τους τομείς της ανθρώπινης δράσης, που όχι μόνο δε θα έπρεπε να κλείσει ούτε μία σχολή αλλά θα έπρεπε να ανοίξουν πολύ περισσότερες.

Η υγειονομική πανδημία ήταν μόνον η αφορμή για να δούμε ότι χρειαζόμαστε δεκάδες χιλιάδες εργαζόμενες/ους στα νοσοκομεία, δεκάδες χιλιάδες εκπαιδευτικούς στα σχολεία για να μπορούν τα τμήματα να είναι μικρά. Όχι μόνον γιατί αλλιώς τα σχολεία γίνονται «υγειονομικές βόμβες», αλλά γιατί αυτό σημαίνει να μπορούν οι εκπαιδευτικοί πραγματικά να μορφώνουν τα παιδιά μέσα στην τάξη και να μη χρειάζονται εξωσχολική, δηλαδή επί πληρωμή, βοήθεια.

Αυτή τη στιγμή ο κόσμος συνειδητοποιεί με ραγδαίους ρυθμούς τον ταξικό χαρακτήρα της πανδημίας σε όλες τις πλευρές της καθημερινότητάς του. Από την απουσία οποιουδήποτε κράτους πρόνοιας που φόρτωσε ακόμη περισσότερο στην εργατική οικογένεια –και ειδικά στις γυναίκες– όλα τα βάρη της φροντίδας, ως τα ορατά σχέδια των καπιταλιστών και των κυβερνήσεών τους να πατήσουν κυριολεκτικά επί πτωμάτων για να σώσουν την οικονομία τους.

Δεν χρειάζεται να πάμε στην επόμενη μέρα. Οι μαυραγορίτες της εποχής του κορονοϊού είναι ήδη εδώ: οι κλινικάρχες της ιδιωτικής υγείας, οι σχολάρχες, οι μεγαλοεργολάβοι στον καθαρισμό, ένας κατάλογος όρνεων που αυξάνει καθημερινά τον πλούτο του και θα συνεχίσει με όλο και γοργότερους ρυθμούς, αν εμείς τους αφήσουμε.

Η ελεύθερη πρόσβαση στα πανεπιστήμια (ασυζητητί και σε κάθε άλλη εκπαιδευτική βαθμίδα) θα τίναζε στον αέρα όλο το οικοδόμημα της ιδιωτικής παιδείας, που θησαυρίζει και κερδοσκοπεί σε βάρος της εργατικής οικογένειας, περισσότερο μάλιστα από κάθε άλλη φορά αυτή την περίοδο με κλειστά τα σχολεία. Γι' αυτό, το αίτημα όλων πρέπει να είναι η κατάργηση των εξετάσεων και η ελεύθερη πρόσβαση μαθητριών και μαθητών στα πανεπιστήμια.

Όμως, τη δύναμη να το παλέψουμε συλλογικά αυτή τη στιγμή την έχουμε κυρίως οι εκπαιδευτικοί. Και τα τρία συνδικάτα, ΟΛΜΕ, ΟΙΕΛΕ και ΔΟΕ, πρέπει να κηρύξουν απεργία στις εξετάσεις, για να ακυρωθούν στην πράξη. Αυτός είναι και ο τρόπος για να δείξουμε πραγματικά την αλληλεγγύη μας στις μαθήτριες, στους μαθητές μας και στις οικογένειές τους. Κι αυτό θα έχει όχι απλά τη συμπαράσταση αλλά τη συμπαράταξη όλης της εργατικής τάξης.

Στην εκπαίδευση υπήρξαν ήδη νίκες. Από την ιδιωτική εκπαίδευση και τον εξαναγκασμό των σχολαρχών να υποχωρήσουν στα σχέδιά τους για μαζικές απολύσεις εκπαιδευτικών μέχρι το ότι οι προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις δε θα γίνουν φέτος, ό,τι και να ψελλίζει η Κεραμέως. Αν κατορθώσουμε να μη γίνουν και οι πανελλαδικές, θα πετύχουμε το σύνθημα του Μάη του '68 «Όταν υποχωρείς λίγο, παραδίνεσαι πολύ», μα αυτή τη φορά η παράδοση θα είναι από τη μεριά της δικιάς τους τάξης.

Απέναντι στο σχολείο που αυτοί ονειρεύονται –φτηνό, πειθαρχημένο, εντατικοποιημένο για εκπαιδευτικούς και μαθητόκοσμο, ορθάνοιχτο στα κέρδη του ιδιωτικού κεφαλαίου– θ' ανοίξει ο δρόμος για να βάλει η τάξη μας τη δική της διεκδικητική ατζέντα, το δικό της όραμα για το τι εκπαίδευση θέλουμε και μπορούμε να πετύχουμε.

Παλεύοντας για ένα άλλο σχολείο τώρα ...

Μπορεί οι ανάγκες στον γοργά αναπτυσσόμενο κατά τον μεσοπόλεμο ελληνικό καπιταλισμό για παραγωγικούς, δηλαδή στοιχειωδώς μορφωμένους εργάτες, να πίεζαν για μαζικοποίηση της εκπαίδευσης, όμως ήταν ακόμη εκατοντάδες χιλιάδες τα παιδικά χέρια που έστηναν αυτόν τον καπιταλισμό. Δίπλα στις φαμπρικούδες μάνες τους, έκλωσαν εκατομμύρια μέτρα υφάσματος, παστάλιασαν αμέτρητα φύλλα καπνού, ξεβρώμισαν τα σπίτια των αστών και φρόντισαν τα παιδιά τους. Θα τους αφήσουμε να μας ξαναπάνε στα χρόνια που δεν υπήρχε παιδική ηλικία;

Σήμερα, πόσα από τα παιδιά των Ρομά στο Δροσερό της Ξάνθης, καταφέρνουν να τελειώσουν το δημοτικό, αφού από πολύ μικρά είναι αναγκασμένα να γίνουν εργάτες γης δίπλα στους γονείς τους; Το ίδιο ερώτημα ισχύει για τα παιδιά της μειονότητας στην περιοχή. Είναι εξαιρέσεις; Ας δούμε το κέντρο της Αθήνας. Στα περισσότερα δημοτικά της το ποσοστό που είναι παιδιά μεταναστών φτάνει το 65%-70%. Πόσα από αυτά τα παιδιά, αλλά και ένα μεγάλο μέρος από τα υπόλοιπα, που οι γονείς τους επίσης πλήττονται από την ανεργία, θα μπορέσουν να συνεχίσουν, όταν το εκπαιδευτικό σύστημα αφαιμάσσει οικονομικά την εργατική οικογένεια;

Δεν είναι μόνον οι εξετάσεις που εμποδίζουν έναν ολόκληρο κόσμο να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Η γνώση, έτσι όπως δίνεται στα σχολεία, είναι εξαιρετικά αποσπασματική και ελλιπής και γι' αυτό οι οικογένειες χρειάζεται να ξοδεύουν τεράστια ποσά για τη μόρφωση των παιδιών τους. Γι' αυτό ακριβώς χρειαζόμαστε πολύ περισσότερους εκπαιδευτικούς στο Δημόσιο Δωρεάν Σχολείο. Γι' αυτό θέλουμε στα σχολεία να διδάσκεται η ανθρώπινη γνώση και δημιουργία σε όλο της το εύρος.

Οι δυνατότητες αυτενέργειας στο σχολείο είναι ελάχιστες για όλες και όλους, απ' όποια μεριά της έδρας κι αν στεκόμαστε Η διαδικασία απόκτησης γνώσης προκαλεί στις μαθήτριες και στους μαθητές τα ίδια συναισθήματα που προκαλεί στους εργαζόμενους η δουλειά τους. Άγχος, κούραση, βαρεμάρα. Η ίδια η σχέση τους με τη γνώση έχει πολλές αναλογίες με τη σχέση των εργαζόμενων με το προϊόν που παράγουν, υλικό ή πνευματικό. Είναι μια σχέση στην οποία οι ίδιοι/ες δεν παρεμβαίνουν σχεδόν καθόλου. Δεν επιλέγουν τι θα μάθουν, δεν μπορούν να παρέμβουν στο πώς θα το

μάθουν, δεν μπορούν να δημιουργήσουν σε σχέση με αυτό που μαθαίνουν. Τα ίδια ακριβώς συμβαίνουν στους διδάσκοντες. Δεν επιλέγουμε τι θα διδάξουμε και πώς θα το διδάξουμε. Τα αναλυτικά προγράμματα, από την πρώτη δημοτικού ως την γ' λυκείου, καθορίζουν με το μοιρογνωμόνιο το τι είδους εργάτη χρειάζεται κάθε φορά η καπιταλιστική παραγωγή.

Θέλουμε την πληροφορική και υπολογιστές στα σχολειά μας, όχι γιατί είναι «ένα εφόδιο απαραίτητο για να βρεις δουλειά», αλλά γιατί μπορεί να λειτουργήσει σαν ένα εξαιρετικό βοήθημα στη διδασκαλία κάθε γνωστικού αντικειμένου.

Για να «αγαπήσουν τα παιδιά το διάβασμα», για να πάψει η λογοτεχνία να είναι ένα ακόμη βαρετό μάθημα, για να μάθουν τα παιδιά να φτιάχνουν εργασίες δημιουργικές κι όχι, στην καλύτερη περίπτωση, «copy – paste», χρειάζεται να ξανανοίξουν οι σχολικές βιβλιοθήκες – η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους βιβλιοθηκονόμους, έφερε, για το λίγο διάστημα που κράτησε, εξαιρετικά αποτελέσματα.

Τα μεγάλα λόγια για «περιβαλλοντολογική ευαισθητοποίηση» των νέων δεν σημαίνουν ημερίδες. Σημαίνουν γεωπόνους, δασολόγους, βιολόγους στα σχολεία.

Θέλουμε πολλούς καθηγητές για κάθε γλώσσα που ενδιαφέρονται να μάθουν τα παιδιά.

Θέλουμε ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής σε κάθε σχολείο.

Και θέλουμε τα σχολειά μας να πλημμυρίσουν από μουσικές και χρώματα. Θέλουμε μουσικούς, εικαστικούς, θεατρολόγους για να ξεδιπλώσουν μπροστά στα παιδιά όλη την ανθρώπινη δημιουργικότητα αλλά και να προκαλέσουν τη δική τους.

Αυτά, όμως, είναι μόνον οι βάσεις για το σχολείο που θέλουμε. Είναι η δημιουργία ρωγμών και το ξεχείλωμά τους στο σχολείο μέσα στον καπιταλισμό.

.... παλεύουμε για το σχολείο του μέλλοντός μας

Του χρόνου τέτοια εποχή θα κλείσουν 150 χρόνια από την Παρισινή Κομμούνα και τα διδάγματα της. Στις 72 μέρες που κράτησε έβαλε στόχους για την παιδεία, που τόσα χρόνια μετά κανένας τους δεν έχει πραγματωθεί: *«Κοινωνικοπολιτική παιδεία με στόχο την επαναστατική δραστηριότητα αντί για την απολίτικη διδαχή και τον εγκλεισμό του παιδιού στους τοίχους του σχολείου. Εκπαίδευση στις τέχνες και μια προσπάθεια σύνδεσης της παιδείας με το βιομηχανικό σχεδιασμό»*. Μ' αυτόν τον προσανατολισμό κινήθηκε και το πρώτο εργατικό κράτος, μετά τη Ρώσικη Επανάσταση. Το 1918, στις «Βασικές αρχές» του νόμου για την εκπαίδευση διακηρύσσει ότι *«Η προσωπικότητα θα παραμείνει η υψηλότερη αξία στη σοσιαλιστική κουλτούρα. Αυτή η προσωπικότητα όμως, μπορεί να αναπτύξει τις κλίσεις της σ' όλη τους τη μεγαλοπρέπεια μόνο σε μια αρμονική κοινωνία ίσων. Εμείς (δηλαδή η κυβέρνηση) δεν ξεχνάμε το δικαίωμα του κάθε ατόμου στη δική του ιδιαίτερη ανάπτυξη. Δεν είναι για μας αναγκαίο να τσακίσουμε την προσωπικότητα, να την περιγελάμε, να την λιώνουμε σε σιδερένια καλούπια, γιατί η σταθερότητα της σοσιαλιστικής κοινότητας δεν βασίζεται στην ομοιομορφία των στρατώνων, ούτε στα καψόνια, ούτε στις θρησκευτικές και αισθητικές ψευδαισθήσεις, αλλά πάνω στην ενεργητική αλληλεγγύη των συμφερόντων»*.[3]

Παρότι εκατοντάδες χιλιάδες εκπαιδευτικοί σ' όλο τον κόσμο έχουν σήμερα πια εξαιρετικές γνώσεις σε σχέση με εκπαιδευτικά μοντέλα που η εφαρμογή τους θα απελευθέρωνε την προσωπικότητα των παιδιών και τις ιδιαίτερες ικανότητές τους, θα καλλιεργούσε πνεύμα αλληλεγγύης και συλλογικότητας, θα ενίσχυε τη δραστηριοποίησή τους ενάντια στη φτώχεια και την εκμετάλλευση, το σεξισμό, το ρατσισμό, την καταστροφή του περιβάλλοντος, ανακαλύπτουν τα όρια που βάζει σε κάθε τέτοια τους προσπάθεια ο ίδιος ο ρόλος της εκπαίδευσης μέσα στον καπιταλισμό. Με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, με περισσότερες ή λιγότερες εξετάσεις, με καλύτερη ή ανύπαρκτη σχολική υποδομή, όλα τα υπάρχοντα εκπαιδευτικά συστήματα έχουν στον πυρήνα ύπαρξής τους την οικονομική και ιδεολογική στήριξη του καπιταλισμού. Για να το πούμε επιγραμματικά, δεν υπάρχει «κόκκινο» (ούτε «πράσινο») σχολείο μέσα στον καπιταλισμό.

Αυτό καθόλου δε σημαίνει ότι κάθε σύγκρουση με τις ταξικές επιλογές των από τα πάνω είναι σισύφεια. Αντιθέτως, κάθε αγώνας, όχι μόνον ανακόπτει τις προσπάθειες της άλλης πλευράς για διάλυση και υποβάθμιση της ζωής της εργατικής τάξης και των παιδιών της, αλλά κάνει συνειδητή και την αναγκαιότητα συνολικής ανατροπής αυτού του βάρβαρου συστήματος. Για να μπορούμε να έχουμε σχολεία όπου εκπαιδευτικοί, μαθήτριες και μαθητές θα πειραματίζονται, θα συζητούν και θα «τσακώνονται» για παιδαγωγικές μεθόδους, αντιλήψεις και πρακτικές και όπου *«(σ)ε μια πάλη τόσο αφιλόκερδη και τόσο έντονη, πάνω σε μια πολιτιστική βάση που θα ανυψώνεται σταθερά, η ανθρώπινη προσωπικότητα, με το ανεκτίμητο βασικό της γνώρισμα να μη μένει σε τίποτε ικανοποιημένη, θα αναπτύσσεται και θα λαμπικάρεται από όλες τις απόψεις»*.[4] ■

Σημειώσεις

1. Περισσότερα στοιχεία για την «εξ αποστάσεως εκπαίδευση» και για το πώς οργανώνουμε την πάλη μας ενάντια στη διάλυση της Δημόσιας εκπαίδευσης δες, στο https://www.facebook.com/ergatiki/ και **«Η Τάξη μας – Δίκτυο εκπαιδευτικών»**.
2. Για τις εκπαιδευτικές «μεταρρυθμίσεις» του ελληνικού καπιταλισμού βλ. περ. Σοσιαλισμός από τα κάτω, τ. 61, **Π. Γκαργκάνας**, «Η εκπαιδευτική 'μεταρρύθμιση'».
3. περ. Σοσιαλισμός από τα κάτω, τ. 23, **Χάνι Ρόζενμπεργκ**, «Επανάσταση και Εκπαίδευση».
4. Δανείζομαι τη φράση του **Τρότσκι** για την τέχνη στο σοσιαλισμό από το *Λογοτεχνία και Επανάσταση*, γιατί νομίζω ότι εκφράζει με εκπληκτικό τρόπο και το δικό μας εκπαιδευτικό όραμα.

Η πανδημία και οι γυναίκες

Δεν θέλουμε να είμαστε «ηρωίδες», θέλουμε να είμαστε ελεύθερες

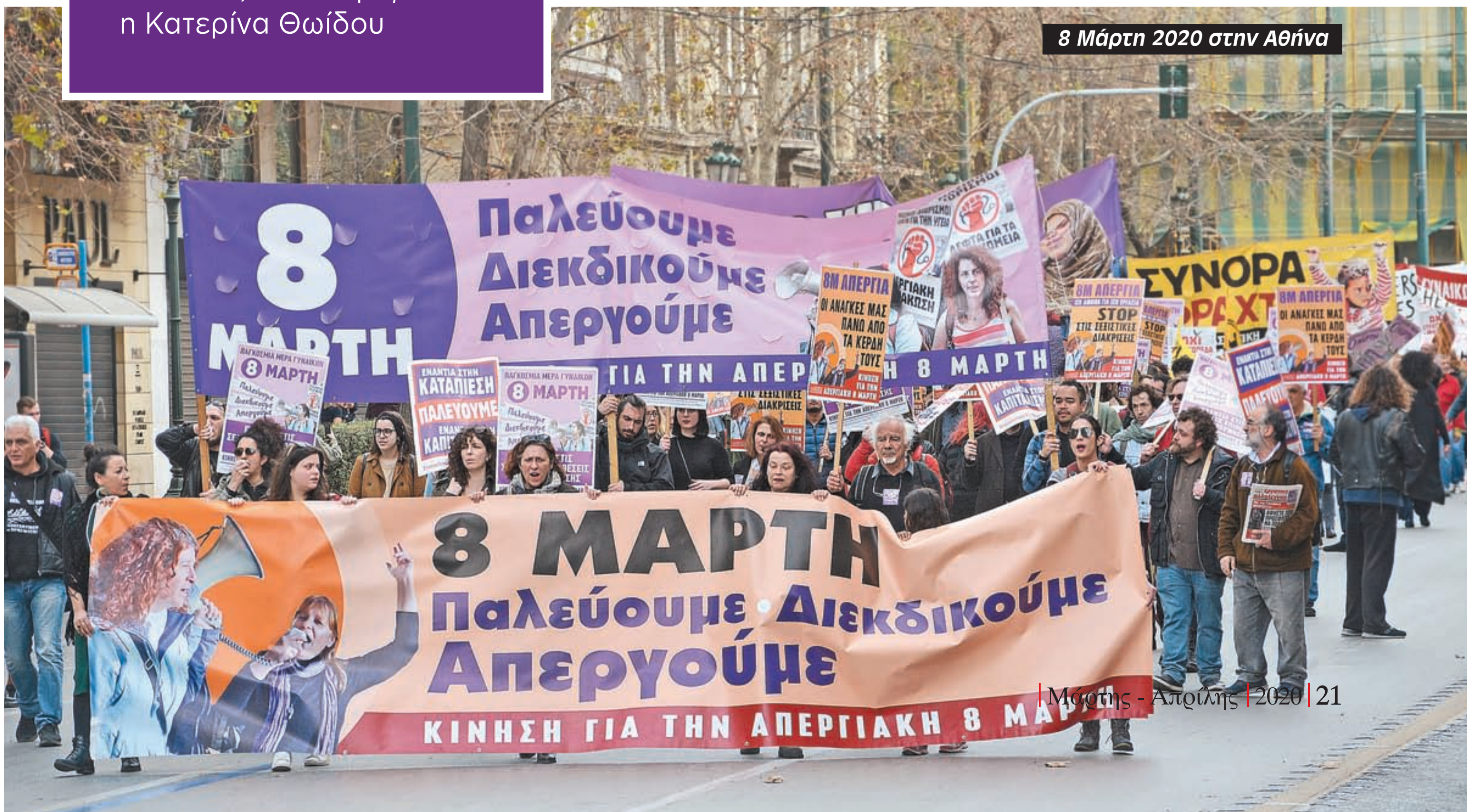
Τα βάρη της καραντίνας «Μένουμε σπίτι» χρειάζονται άμεση απάντηση με αγώνες για μαζικές κοινωνικές δομές βοήθειας στο σπίτι, υποστηρίζει η Κατερίνα Θωίδου

Ένα από τα ζητήματα που ανέδειξε η κρίση του κορονοϊού είναι ότι οι εργαζόμενοι σε μία σειρά κλάδους είναι αυτοί που βάζουνε σε λειτουργία όλες εκείνες τις υπηρεσίες που είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση των άμεσων και βασικών αναγκών για την αξιοπρεπή διαβίωση όλης της κοινωνίας. Μπορεί ο Μητσοτάκης και η κυβέρνηση να μιλάνε επαινετικά για τους "ήρωες πίσω από τις μάσκες", όμως αυτή η υποκριτική στάση δεν μπορεί να κρύψει τις ευθύνες μίας κυβέρνησης που στρώνει το δρόμο στα αφεντικά να αλωνίζουν, αφήνοντας όλους αυτούς τους ήρωες και τις ηρωίδες έρμαιο είτε του κορονοϊού είτε της εκμετάλλευσης για χάρη του κέρδους.

Μέσα στην πανδημία οι νοσοκόμες, οι καθαρίστριες, οι εργαζόμενες στα σούπερ μάρκετ, οι "αόρατες" μέχρι χτες γυναίκες με τους κακοπληρωμένους μισθούς και τις ελαστικές σχέσεις εργασίας, αναδείχθηκαν αναμφισβήτητα ως αυτές που στηρίζουν στις πλάτες τους μία ολόκληρη κοινωνία, με την εργασία τους τόσο στη δουλειά όσο και στο σπίτι.

Όμως πίσω από τα συγχαρητήρια και τα μπράβο, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία το πρώτο δεκαήμερο του Μαρτίου καταγράφηκαν 41.000 απολύσεις στον ιδιωτικό τομέα και την ίδια ώρα καθημερινές είναι οι καταγγελίες εργαζομένων για καταστρατήγηση της εργατικής νομοθεσίας για βλαπτική μεταβολή των συμβάσεων εργασίας και άδειες άνευ αποδοχών. Στην Ελλάδα, πάνω από 350.000 εργαζόμενοι είχαν τεθεί σε καθεστώς αναστολής των συμβάσεών τους τις πρώτες τρεις ημέρες εφαρμογής των έκτακτων μέτρων.

Οι γυναίκες χτυπήθηκαν πολύ περισσότερο από αυτές τις αντεργατικές επιθέσεις. Ο πρώτος και βασικός λόγος είναι γιατί μέσα στην περίοδο της οικονομικής κρίσης η ψαλίδα των διακρίσεων ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες είχε ανοίξει ακόμα περισσότερο. Όλα τα προηγούμενα χρόνια των μνημονίων οι γυναίκες είχαν μεγαλύτερο μερίδιο στις ελαστικές εργασιακές σχέσεις, στα τετράωρα, αλλά και στην ανεργία αφού απολύονταν πιο εύκολα. Η έκρηξη της μερικής ή ελαστικής εργασίας, την μνημονιακή περίοδο, αφορούσε τις γυναίκες

8 Μάρτη 2020 στην Αθήνα

σε διπλάσιο ποσοστό σε σχέση με τους άνδρες (13,7% έναντι 6,9%). Σύμφωνα με την έκθεση «Εκθήλυνση της Φτώχειας», του Παρατηρητηρίου της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων, τον Αύγουστο του 2018, *«οι γυναίκες αποτελούν το 60,51% του μερικώς απασχολούμενου πληθυσμού»*.

Οι κίνδυνοι της εξάπλωσης του κορονοϊού ειδικά για τις γυναίκες που εργάζονται στην πρώτη γραμμή πολλαπλασιάζονται. Καταρχήν γιατί οι γυναίκες καταδικάζονται πλέον σε περισσότερα χρόνια έκθεσης σε επαγγελματικούς κινδύνους λόγω της γενικής αύξησης του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης και της κατάργησης της διαφοράς 5ετίας μεταξύ ανδρών - γυναικών. Το αποτέλεσμα είναι να υπάρχουν χιλιάδες γυναίκες άνω των 60 ετών που είναι αναγκασμένες να εργάζονται μέσα σε συνθήκες πανδημίας, εκθέτοντας τον εαυτό τους σε άμεσο κίνδυνο. Επίσης υποχρεούνται συχνότερα σε ανασφάλιστη εργασία, κατά συνέπεια με μειωμένες δυνατότητες πρόληψης, αλλά και διάγνωσης και θεραπείας προβλημάτων υγείας. Ήδη μιλάμε για εργαζόμενες (σε νοσοκομεία, καθαριότητα ή στα σούπερ μάρκετ) που αντιμετωπίζουν μία σειρά προβλήματα όπως πχ μυοσκελετικές διαταραχές λόγω του ότι σηκώνουν βάρη ή αντιμετωπίζουν συνεχή ορθοστασία. Τώρα έρχεται να προστεθεί και η έλλειψη μέτρων ατομικής προστασίας, με αποτέλεσμα την άμεση έκθεση σε κίνδυνο των ίδιων και των οικογενειών τους.

Η έλλειψη ουσιαστικών μέτρων προστασίας του πληθυσμού αλλά και η υποβάθμιση του συστήματος υγείας ανάγκασε τις κυβερνήσεις να προχωρήσουν σε αυστηρά μέτρα για να περιορίσουν την εξάπλωση του κορονοϊού, με βασικότερο αυτό του «λοκντάουν». Όμως ο περιορισμός στο σπίτι δεν είναι ίδιος για όλους. Αλλιώς είναι να είσαι κλεισμένος σε ένα σπίτι που έχει θέρμανση, ίντερνετ και γεμάτο ψυγείο και αλλιώς να μην έχεις τίποτα από όλα αυτά, όπως συμβαίνει με χιλιάδες νοικοκυριά, που δεν "παίζουν" στις διαφημίσεις. Την ίδια στιγμή που η φτώχεια πολλαπλασιάζεται, μέσα στο σπίτι μεταφέρονται μία σειρά υπηρεσίες που αφορούν τη φροντίδα των παιδιών, των ηλικιωμένων, των αρρώστων με αποτέλεσμα να επιβαρύνουν τη ζωή της γυναίκας και να κάνουν ακόμα πιο έντονη την καταπίεσή της. Οι γυναίκες της εργατικής τάξης είναι αυτές που για άλλη μία φορά πληρώνουν τα σπασμένα ενός συστήματος που έχει μάθει να λειτουργεί μόνο για το κέρδος, χωρίς να διαθέτει τους πόρους εκείνους που χρειάζονται για να διαμορφώσει τις απαραίτητες υποδομές προκειμένου να ανταποκριθεί σε έκτακτες συνθήκες όπως η πανδημία.

«Με μάσκα, αλλά όχι φιμωμένες»

Είναι χαρακτηριστικά όσα δήλωσε η **Αλίκη Μουρίκη**, κοινωνιολόγος και ερευνήτρια στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) σε συνέντευξή της στην Καθημερινή τον περασμένο Μάρτιο, με αφορμή τη μέρα της γυναίκας. *«Σήμερα εργάζεται το 43,9% των γυναικών, έναντι του 60% των ανδρών, ενώ και η ανεργία είναι γένους θηλυκού καθώς οι άνεργες γυναίκες είναι το 23,7% όσων αναζητούν εργασία, έναντι 14,7% στους άνδρες...Βασικό ρόλο όμως τελικά έπαιξε η οικονομική στενότητα, η οποία αφαιρούσε από τις οικογένειες τη δυνατότητα εξόδων για τη φροντίδα ηλικιωμένων ή παιδιών, με αποτέλεσμα τελικά η γυναίκα να μένει πίσω για να καλύψει αυτές τις ανάγκες»*, τονίζει η ερευνήτρια του ΕΚΚΕ. *«Τα στοιχεία είναι αποκαλυπτικά: σε ποσοστό 85% οι γυναίκες στην Ελλάδα ασχολούνται καθημερινά με τη φροντίδα του σπιτιού και το μαγείρεμα, έναντι 16% των ανδρών. Ενώ όσο αφορά την υποστήριξη και την εκπαίδευση των παιδιών, το 95% των γυναικών ασχολείται καθημερινά, έναντι 53% των ανδρών»*.

Μία πρόσφατη μέτρηση, πριν την πανδημία, λέει ότι *«ο χρόνος που δαπανάται σε "απλήρωτη εργασία" -δουλειές του σπιτιού, φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων, ψώνια, αποκαλύπτει τεράστιο χάσμα ανάμεσα στα φύλα. Η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες με τις χειρότερες επιδόσεις, με τις γυναίκες να κάνουν απλήρωτη εργασία που φτάνει τις 4 ώρες και 26 λεπτά τη μέρα, και τους άντρες λίγο πάνω από μιάμιση ώρα. Ο μέσος όρος των 28 χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, σε μελέτη του 2018, δείχνει ότι οι άντρες συνεισφέρουν κατά 50% σχεδόν λιγότερο χρόνο από τις γυναίκες στην απλήρωτη εργασία»*.

Το λοκντάουν μεγιστοποίησε την πίεση πάνω στις πλάτες των γυναικών. Μέσα στην πυρηνική οικογένεια, όταν τα παιδιά μένουν σπίτι γιατί κλείνουν τα σχολεία και οι παιδικοί σταθμοί, τα αναλαμβάνει κυρίως η γυναίκα. Το ίδιο συμβαίνει και με τους αρρώστους ή τους ηλικιωμένους που δεν μπορούν να πάνε τόσο εύκολα στο νοσοκομείο ή έχουν αναγκαστεί να αναβάλουν ιατρικές πράξεις για αργότερα. Μάλιστα αρκετοί ηλικιωμένοι έχασαν τους φροντιστές τους λόγω της καραντίνας, αφού ήταν κυρίως μετανάστριες, αόρατες και χωρίς χαρτιά, που εργάζονταν για αυτούς και αδυνατούν να μεταβούν φοβούμενες την σύλληψη και την απέλαση. Το ρόλο του φροντιστή ανέλαβε εξ ολοκλήρου η γυναίκα, όπως και τα άτομα με αναπηρίες και κινητικά προβλήματα. Ταυτόχρονα το καθάρισμα, το μαγείρεμα, το πλύσιμο, που πολλαπλασιάζεται μέσα σε συνθήκες όπου χρειάζεται η καθαριότητα να είναι αυστηρή λόγω κορονοϊού, αυξάνει τα βάρη που πέφτουν πάνω στις γυναίκες.

Η εργασία εξ αποστάσεως δημιουργεί ακόμα μεγαλύτερα βάρη και πίεση στην οικογένεια. Τα ωράρια εργασίας καταστρατηγούνται, ο φόρτος εργασίας μεγαλώνει αφού τα αφεντικά έχουν τη δικαιολογία ότι κάποιος δουλεύει από την “άνεση του σπιτιού του” αλλά η κατάσταση στο σπίτι παραμένει μία κόλαση πολύ μεγαλύτερων υποχρεώσεων. Επιπλέον τα περισσότερα σπίτια διαθέτουν έναν υπολογιστή, από τον οποίο χρειάζεται να δουλέψει ο ένας ή και οι δύο γονείς, τις περισσότερες φορές πάνω από 8 ώρες και ταυτόχρονα να γίνεται η εκπαίδευση εξ αποστάσεως για τα παιδιά. Συν όλες οι υπόλοιπες υποχρεώσεις, όπως είναι το ποιος θα απασχολήσει τα μικρά παιδιά, ποιος θα φροντίσει τους αρρώστους, ποιος θα κάνει τις δουλειές του σπιτιού.

Η πανδημία αυξάνει την πίεση στην οικογένεια μεταφέροντας μεγαλύτερα βάρη και κατά συνέπεια αυξάνει την γυναικεία καταπίεση. Ο βασικός λόγος είναι γιατί ζούμε σε ένα σύστημα που έχει αναθέσει από πριν στις γυναίκες τη λειτουργία της αναπαραγωγής της νέας εργατικής τάξης που γίνεται μέσα στο νοικοκυριό. Η έλλειψη κοινωνικών δομών έχει σαν αποτέλεσμα η αναπαραγωγή να γίνεται όλο και περισσότερο ιδιωτική υπόθεση της οικογένειας και λόγω των σεξιστικών στερεοτύπων αυτή η λειτουργία γίνεται όλο και περισσότερο υπόθεση που πέφτει πάνω στις πλάτες των γυναικών. Πρόκειται για στερεότυπα που τροφοδοτούνται τόσο έντονα από όλους τους θεσμούς του συστήματος που μοιάζουν φυσιολογικά, όπως το ότι οι γυναίκες είναι κατώτερες, είναι για την κουζίνα και το σπίτι και ακόμα και όταν βγαίνουν στην παραγωγή αυτό είναι προσωρινό, γιατί ο προκαθορισμένος προορισμός της ζωής τους είναι να κάνουν οικογένεια και να αφοσιωθούν σε αυτήν. Αντίστοιχα για τον άντρα το κυρίαρχο στερεότυπο είναι αυτό της δύναμης και της κυριαρχίας πάνω στην γυναίκα και τα παιδιά.

Αυτές είναι οι ρίζες της γυναικείας καταπίεσης και της ενδοοικογενειακής βίας που αυξάνεται μέσα στην περίοδο του “μένουμε σπίτι”. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με το Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «Διοτίμα», από τα πρόσφατα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα η Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, οι κλήσεις στη γραμμή SOS 15900 αυξήθηκαν τον Μάρτιο κατά 16,5%, σε σύγκριση με τον Φεβρουάριο (454-390 κλήσεις). Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του **Γρηγόρη Λέων**, Προέδρου της Ελληνικής Ιατροδικαστικής Εταιρίας, σε πρόσφατη συνέντευξη του στο ΑΠΕ-ΜΠΕ: *«παρότι το ιατρείο μου παραμένει διαθέσιμο μόνο για έκτακτα περιστατικά, ήδη έχω κληθεί να εξετάσω αυτές τις μέρες θύματα ενδοοικογενειακής βίας που συνδέουν την κατάστασή τους με τον εγκλεισμό στο σπίτι»*.

Είναι επείγον σήμερα να απαιτήσουμε προγράμματα κοινωνικής πολιτικής και συνολικά να παλέψουμε για να πάψει το σύστημα να βασίζεται στην απλήρωτη εργασία των γυναικών στο νοικοκυριό. Ώστε καμία γυναίκα να μην είναι υποχρεωμένη να μαγειρεύει, ή να πλένει ή να φροντίζει τους αρρώστους και τους ηλικιωμένους, είτε εργάζεται είτε όχι, αλλά να έχει οποιαδήποτε βοήθεια χρειάζεται κάθε στιγμή της ημέρας ή της νύχτας.

Χρειάζεται να διεκδικήσουμε σαν εργατικό κίνημα δαπάνες για δημόσιες κοινωνικές δομές που θα αποφορτίσουν τις γυναίκες. Οι έκτακτες συνθήκες που δημιούργησε η πανδημία δείχνουν ότι χρειάζονται πλέον νέες κοινωνικές δομές και ενίσχυση αυτών που ήδη υπάρχουν, για να μπορεί η οικογένεια να ανταποκριθεί στις ανάγκες.

Ένα μεγάλο ζήτημα είναι πώς μπορούν να ενισχυθούν οι κοινωνικές υπηρεσίες σε κάθε δήμο, που ούτως ή άλλως έχουν αναλάβει ένα μεγάλο κομμάτι από τις υπηρεσίες που αφορούν την καθημερινότητα των γυναικών. Χρειάζονται πολύ περισσότερες προσλήψεις εργαζομένων στο “Βοήθεια στο Σπίτι” για να εξυπηρετούν τους ηλικιωμένους και άλλες ευάλωτες ομάδες που δεν μπορούν να βγουν έξω από το σπίτι γιατί οι ανάγκες πλέον έχουν πολλαπλασιαστεί. Είναι αναγκαίο, στην περίοδο της καραντίνας, να συνεχιστεί η παροχή φαγητού στο σπίτι σε όσους το χρειάζονται, με τη λειτουργία των μαγειρείων των Δημοτικών παιδικών σταθμών. Γι’ αυτό διεκδικούμε μαζικές προσλήψεις σε όλες τις απαιτούμενες ειδικότητες και εξασφάλιση μέσων για τις επισκέψεις στα σπίτια. Επίσης, ενίσχυση των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας, δωρεάν τεστ για COVID-19 στα ΤΟΜΥ και στα δημοτικά ιατρεία στις γειτονιές, να διευρυνθούν οι παροχές των Κοινωνικών Παντοπωλείων και των Κοινωνικών Φαρμακείων.

Ταυτόχρονα χρειάζεται να διεκδικήσουμε προσλήψεις στους παιδικούς σταθμούς για να μπορέσουν να λειτουργούν με πολύ λιγότερα

παιδιά ανά τμήμα, τηρώντας όλα τα μέτρα ασφαλείας. Το κλείσιμό τους έχει φέρει τεράστια αναστάτωση πάνω στην εργαζόμενη γυναίκα. Παράλληλα παλεύουμε για αύξηση των δαπανών για την παιδεία, με προσλήψεις μόνιμων εκπαιδευτικών και μονιμοποίηση των αναπληρωτών, για να μπορέσουν να ανοίξουν τα σχολεία χωρίς να μπαίνει σε κίνδυνο η ασφάλεια των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Γι' αυτό το σκοπό θα χρειαστούν περισσότερα και σύγχρονα σχολικά κτίρια και υποδομές, με λιγότερα παιδιά ανά τάξη, αύξηση των κονδυλίων για τις σχολικές επιτροπές, προσλήψεις καθαριστριών και σχολικών φυλάκων, για να κάνουν τα παιδιά μάθημα σε κατάλληλες συνθήκες, να επεκταθεί η διανομή σχολικών γευμάτων για όλα τα παιδιά.

Χρειάζεται άμεσα να παλέψουμε για δημόσιες δομές αλληλεγγύης για τις οικονομικά αδύναμες οικογένειες και ειδικά τις μονογονεϊκές, για δομές πρόληψης, στήριξης και περίθαλψης τοξικοεξαρτημένων, φροντίδα για τους πάσχοντες και υποστήριξη στις οικογένειες των ατόμων με αναπηρία ή ψυχικές παθήσεις. Να φτιαχτούν δομές ψυχοκοινωνικής στήριξης για κάθε οικογένεια ή άτομο που αντιμετωπίζει ανάλογα προβλήματα. Να επεκταθεί η ειδική αγωγή. Να γίνουν δημοτικά γηροκομεία με δωρεάν διαμονή γερόντων σε κάθε δήμο. Ακόμα και στο ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας ένα βασικό αίτημα είναι η επίταξη ξενοδοχειακών μονάδων και άλλων χώρων για τη στέγαση των γυναικών που έχουν υποστεί κακοποίηση και είναι αναγκαία η άμεση απομάκρυνση των ίδιων και των παιδιών τους.

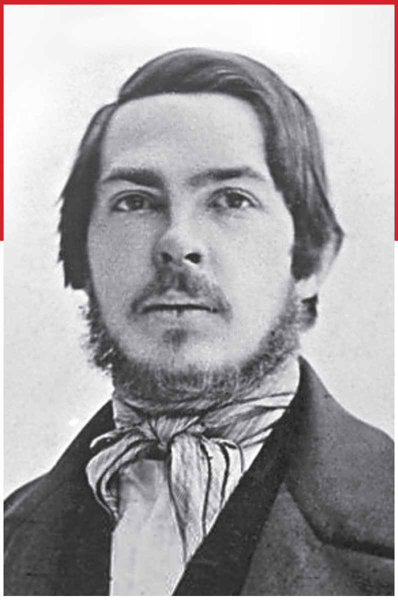
Για να μπορέσουν να λειτουργήσουν όλες αυτές οι πολύτιμες κοινωνικές υπηρεσίες χρειάζεται άμεσα ενίσχυση με 10πλάσιο προσωπικό και γενναία κρατική χρηματοδότηση, τουλάχιστον στο επίπεδο της προ μνημονίου εποχής, δηλαδή αύξηση των πόρων τουλάχιστον κατά 60%.

Αντί για δωράκια στους καπιταλιστές εν μέσω κρίσης, να δοθεί όλος αυτός ο πλούτος που εξακολουθεί να παράγει η εργατική τάξη για τις ανάγκες της, για να σώσουμε τις ανθρώπινες ζωές όλων των πολύτιμων κομματιών της και να χτίσουμε μια κοινωνία χωρίς ταξικές και σεξιστικές διακρίσεις. Αντί οι προτεραιότητες της κυβέρνησης της ΝΔ να είναι η εξυπηρέτηση του χρέους σε βάρος των αναγκών της εργατικής τάξης, να διεκδικήσουμε τη διαγραφή του, με κρατικοποίηση των τραπεζών κάτω από εργατικό έλεγχο.

Και συνολικότερα να παλέψουμε για μία κοινωνία όπου η ανατροφή των παιδιών, η φροντίδα του νοικοκυριού και κάθε είδους απλήρωτη δουλειά της γυναίκας μέσα στο σπίτι, θα μετατραπούν από ιδιωτική υπόθεση της πυρηνικής οικογένειας σε κοινωνική υπόθεση. Να παλέψουμε για μία κοινωνία που οι εργαζόμενοι θα ασκούν δημοκρατικό έλεγχο στους πόρους που οι ίδιοι παράγουν με βάση τις ανάγκες τους και όχι τις ανάγκες του κέρδους. Γιατί η πάλη ενάντια στο σεξισμό σήμερα, σημαίνει πάλη για την αντικαπιταλιστική διέξοδο από αυτή την κρίση. ■

Γυναίκες-πρόσφυγες από τα καμπ της Αττικής στην πρώτη γραμμή στις 8 Μάρτη

ΕΝΓΚΕΛΣ
Ο «στρατηγός» της επαναστατικής θεωρίας και πράξης

Ο Λέανδρος Μπόλαρης θυμίζει την πλούσια διαδρομή του μεγάλου επαναστάτη από τα οδοφράγματα του 1848 ως τη «Διαλεκτική της Φύσης», πάντα δίπλα στον Μαρξ και στην πάλη των εργατών για απελευθέρωση

Το 1871 ο Φρίντριχ Ένγκελς (1820-1895) έγραφε στη μητέρα του που παραπονιόταν ότι ένας τόσο πολλά υποσχόμενος γόνος της αστικής τάξης έφτασε στο σημείο να υποστηρίζει την Κομμούνα του Παρισιού, ότι:

«Γνωρίζεις ότι για κοντά τριάντα χρόνια δεν έχω αλλάξει τις ιδέες μου και δεν πρόκειται να σε εκπλήξει ότι όταν οι περιστάσεις το απαιτήσουν όχι μόνο θα τις κρατήσω αλλά ότι θα κάνω το καθήκον μου και με άλλους τρόπους. Ντροπή θα έπρεπε να νιώθεις αν δεν έκανα κάτι τέτοιο. Δεν θα έκανε καμιά διαφορά αν ο Μαρξ δεν ήταν εδώ, αν δεν είχε υπάρξει ποτέ».[1]

Ο Φρίντριχ Ένγκελς αναφέρεται συνήθως ως ο «αχώριστος φίλος και συνεργάτης» του **Καρλ Μαρξ**. Ο ίδιος έλεγε με σεμνότητα ότι ήταν πάντα το «δεύτερο βιολί» σε σύγκριση με τον Μαρξ. Ωστόσο ο Ένγκελς ήταν κάτι πολύ περισσότερο. Όχι μόνο γιατί όλα τα έργα που υπέγραψε μόνος του ο Μαρξ έχουν ένα «κομμάτι» του Ένγκελς: Ο Μαρξ, για παράδειγμα, πρόλαβε να δημοσιεύσει σε ολοκληρωμένη μορφή μόνο τον Πρώτο Τόμο του Κεφαλαίου. Όταν πέθανε άφησε πίσω του ένα βουνό από σημειώσεις, προσχέδια και υλικό που προοριζόταν για τους επόμενους τόμους. Ο Ένγκελς δημοσίευσε τον Δεύτερο Τόμο το 1885 και τον Τρίτο το 1894. Δεν έκανε μια απλή επιμέλεια, ήταν από πολλές απόψεις μια τιτάνια δουλειά.[2]

Όμως, όταν το 1844 ξεκινούσαν τη φιλία τους, ο Ένγκελς είχε ήδη τη δική του συμβολή στη διαμόρφωση της επαναστατικής θεωρίας που θα συνέχιζε και μετά το θάνατο του Μαρξ το 1883. Και μόνο το βιβλίο Καταγωγή της Οικογένειας, της Ατομικής Ιδιοκτησίας και του Κράτους να σκεφτούμε αρκεί: είναι το πρωτοποριακό έργο που και σήμερα αποτελεί την αφετηρία για να κατανοήσουμε από πού προέρχεται η γυναικεία καταπίεση.

Κι όχι μόνο της θεωρίας. Μια συνηθισμένη καρικατούρα τον Μαρξ τον ζωγραφίζει να παράγει θεωρία από το γραφείο του ή την απομόνωση της Βιβλιοθήκης του Βρετανικού Μουσείου. Για τον Ένγκελς δεν χωράνε τέτοιες παρεξηγήσεις. Είχε «κάνει το καθήκον του» με το όπλο στο χέρι στην Επανάσταση του 1848 και συνέχισε να το κάνει μέχρι το

θάνατό του με την ενεργό συμμετοχή και στην Πρώτη Διεθνή όσο και στα μαζικά σοσιαλιστικά κόμματα που άρχισαν να χτίζονται στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα.

Απ' τη φιλοσοφία στην εργατική τάξη

Ο Ένγκελς ήταν ο πρωτότοκος γιος μιας οικογένειας βιομηχάνων του Ρουρ που και σήμερα παραμένει η βιομηχανική καρδιά της Γερμανίας. Όμως κράτος με το όνομα Γερμανία δεν υπήρχε ακόμα, η περιοχή ήταν ένα ψηφιδωτό 39 βασιλείων, δουκάτων, ανεξάρτητων πόλεων. Το ισχυρότερο κράτος που κυβερνούσε απολυταρχικά μια αριστοκρατία γαιοκτημόνων ήταν η Πρωσία. Όταν έφτασε στο Βερολίνο το 1841 για να υπηρετήσει τη θητεία του ως λοχαγός πυροβολικού του πρωσικού στρατού, ήταν ένας ρομαντικός Γερμανός φιλελεύθερος που απεχθανόταν την πρωσική απολυταρχία. Και στις εξόδους του είχε δυο αγαπημένες ασχολίες: τα καπηλειά και τα μαθήματα φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο.

Ο Ένγκελς, όπως και ο Μαρξ, εντάχθηκαν σε ένα ρεύμα που ονομαζόταν Νέοι Χεγκελιανοί ή Αριστεροί Χεγκελιανοί. Ο **Γ.Β.Φ Χέγκελ** ήταν ο κορυφαίος φιλόσοφος που γέννησε η εποχή της Γαλλικής Επανάστασης.[3] Η καρδιά των φιλοσοφικών ιδεών του ήταν η διαλεκτική: Τίποτα δεν είναι αιώνιο, η ιστορία προχωράει μέσα από την σύγκρουση αντιθέσεων, με άλματα. Όπως έγραφε ο Ένγκελς αργότερα: *«ολόκληρος ο φυσικός, ιστορικός και πνευματικός κόσμος παρουσιάζεται σαν εξελικτική διαδικασία, δηλαδή μέσα σε μια αδιάκοπη κίνηση, μεταβολή, ανασχηματισμό και εξέλιξη, και έγινε προσπάθεια να αποδειχθεί η εσωτερική αλληλουχία στην κίνηση και την εξέλιξη αυτή»*.[4]

Για τον Χέγκελ αυτό ήταν μια διαδικασία που εκτυλισσόταν στο κόσμο των ιδεών, και είχε μια κατεύθυνση και ένα «τέλος»: το γερμανικό κράτος. Όταν πέθανε το 1831 ήταν ο «επίσημος» φιλόσοφος της πρωσικής μοναρχίας. Όμως, για τους «Αριστερούς» Χεγκελιανούς η διαλεκτική μέθοδος γινόταν όπλο κριτικής στην υπάρχουσα κατάσταση, στο κράτος, τη θρησκεία, τις ίδιες τις κοινωνικές σχέσεις.

Εν μέρει για να τον απομακρύνει από τέτοιες «κακές» επιρροές, η οικογένεια έστειλε τον Ένγκελς στην Αγγλία, για να μαθητεύσει στο εργοστάσιο που ήταν συνέταιροι στην περιοχή του Μάντσεστερ. Η πόλη ήταν ήδη ένα μεγάλο βιομηχανικό κέντρο. Ο Ένγκελς που είχε ήδη γράψει άρθρα σε γερμανικές εφημερίδες για τις συνθήκες που επικρατούσαν σε εργοστάσια εκεί, έρχεται τώρα σε επαφή με το πιο ανεπτυγμένο προλεταριάτο του κόσμου. Όχι μόνο σε αριθμούς αλλά και σε ιδέες και οργάνωση.

Το κίνημα των **Χαρτιστών** βρισκόταν στο απόγειό του. Το κίνημα είχε πάρει το όνομά του από τη Χάρτα των αιτημάτων τους, με κεντρικό το δικαίωμα της ψήφου (τότε το είχε μια μικρή μειοψηφία πλουσίων). Ήταν ένα κίνημα που πυροδότησε τεράστιες συγκεντρώσεις, γενικές απεργίες και ταυτόχρονα μια ολόκληρη συζήτηση σε εφημερίδες, περιοδικά και διαδικασίες του κινήματος για τον τρόπο που θα ικανοποιήσει τους στόχους του. Όταν ο Ένγκελς έφτασε στο Μάντσεστερ τον Νοέμβρη του 1842, η πόλη κι όλη η Αγγλία ζούσε στον απόηχο της μεγάλης γενικής απεργίας του Αυγούστου στην οποία συμμετείχαν μισό εκατομμύριο εργάτες και εργάτριες που ξεσηκώθηκαν ταυτόχρονα για αυξήσεις αλλά και για την Χάρτα.

Ο Ένγκελς έζησε το κίνημα, τις διεργασίες και τις μάχες του, για παράδειγμα είχε μια συστηματική συνεργασία με την πιο γνωστή εφημερίδα του, την Northern Star (Αστέρι του Βορρά). Ένας πρώτος καρπός της εμπειρίας από τον πιο προχωρημένο καπιταλισμό της εποχής ήταν ένα κείμενο με τίτλο Περίγραμμα της Κριτικής στην Πολιτική Οικονομία που γράφτηκε στα τέλη του 1843.[5] Σε αυτό το κείμενο έκανε την πρώτη σοβαρή απόπειρα να εξηγήσει τον τρόπο που λειτουργεί ο καπιταλισμός: η κινητήρια δύναμή του είναι ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους καπιταλιστές και η εκμετάλλευση της εργατικής τάξης. Ο δεύτερος καρπός είναι πιο γνωστός: το βιβλίο Η Κατάσταση της Εργατικής Τάξης στην Αγγλία που γράφτηκε στα τέλη του 1844 και δημοσιεύτηκε την επόμενη χρονιά στα γερμανικά. Σε αυτό ο Ένγκελς έκανε τρία πράγματα: μια πρωτοποριακή και ολοζώντανη περιγραφή των συνθηκών ζωής και δουλειάς της εργατικής τάξης, μια σκληρή καταγγελία της βαρβαρότητας και υποκρισίας της αστικής τάξης. Αλλά το πιο σημαντικό ήταν αυτό που θα επεσήμαινε ο Λένιν στη νεκρολογία που έγραψε για τον Ένγκελς το 1895:

«Πρώτος ο Ένγκελς είπε, ότι το προλεταριάτο δεν είναι μόνο τάξη που υποφέρει, ότι ίσα-ίσα η επαίσχυντη οικονομική κατάσταση του προλεταριάτου το σπρώχνει ακατάσχετα προς τα μπρός και το αναγκάζει να παλεύει για τη δικιά του απελευθέρωση. Και το αγωνιζόμενο προλεταριάτο θα βοηθήσει μόνο του τον εαυτό του».[6]

Αυτά τα δυο κείμενα άσκησαν τεράστια επιρροή στον Μαρξ. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεκαέξι χρόνια μετά στον περίφημο Πρόλογο της Κριτικής της Πολιτικής Οικονομίας χαρακτήριζε το Περίγραμμα *«ιδιοφυές δοκίμιο για την κριτική των οικονομικών κατηγοριών»*.[7] Επίσης, δεν είναι τυχαίο ότι ο Μαρξ αναφέρεται στην Κατάσταση της Εργατικής Τάξης στην Αγγλία στο συγκλονιστικό κεφάλαιο Η Εργάσιμη Ημέρα, στον Πρώτο Τόμο του Κεφαλαίου. Γράφει για το: *«πόσο βαθιά κατανόησε ο Ένγκελς το πνεύμα του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής»*.[8]

«Όταν ο Μαρξ συνάντησε τον Ένγκελς»

Η απόδοση στα ελληνικά του τίτλου της ταινίας του **Ράουλ Πέκ**[9] αιχμαλωτίζει με ακρίβεια τη δυναμική της σχέσης ανάμεσα στους δυο επα-

Βερολίνο, 1848

ναστάτες που ξεκίνησε το 1844 στο Παρίσι. Η συμβολή του Ένγκελς σε αυτή τη σχέση -που αναγνώριζε συστηματικά ο Μαρξ- ήταν καθοριστική: *«έβαλε την Αγγλία στην εικόνα»* και στη διάρκεια της χρονιάς που ακολούθησε *«μετασχημάτισε τη θεωρία του Μαρξ για το προλεταριάτο και της έδωσε σταθερό υπόβαθρο»*.[10] Δουλέψανε μαζί σε τρία επίπεδα: το ξεκαθάρισμα των θεωρητικών τους εργαλείων, την πολιτική τους παρέμβαση στο κίνημα και την οργανωτική αποκρυστάλλωσή της.

Γράψανε από κοινού δυο βιβλία ανάμεσα στα τέλη του 1844 και το 1846. Το πρώτο έχει τίτλο Η Αγία Οικογένεια, μια σαρκαστική αναφορά στους αδελφούς **Έντγκαρ** και **Μπρούνο Μπάουερ** και τους οπαδούς τους. Ήταν «αριστεροί χεγκελιανοί» που είχαν καταλήξει στο απώτατο όριο του ελιτισμού. Υποστήριζαν ότι μόνο κάποιες εκλεκτές προσωπικότητες, η «κριτική κριτική» (δηλαδή ο εαυτός τους) εκπροσωπούν το ενεργό πνεύμα ενώ οι αδρανείς «μάζες» είναι από τη φύση τους αντιδραστικές. Γερμανική Ιδεολογία[11] ήταν το δεύτερο κοινό τους έργο. Σε αυτό ουσιαστικά θέσανε τις βάσεις της «υλιστικής αντίληψης της ιστορίας» (ιστορικός υλισμός), δηλαδή της εξήγησής τους για το πως αναπτύσσονται και αλλάζουν οι κοινωνίες.

Το βιβλίο έχει τη μορφή πολεμικής στις απόψεις που είχαν γίνει της μόδας στους κύκλους των ριζοσπαστικών διανοούμενων στην Γερμανία εκείνης της εποχής. Στην ουσία υποστήριζαν ότι η κοινωνία θα αλλάξει αν οι άνθρωποι απαλλαγούν από καθυστερημένες ιδέες όπως η θρησκεία. Κι ο τρόπος να απαλλαγούν είναι να ακούσουν τις διδαχές των φωτισμένων πνευμάτων, των «αγίων», όπως αποκαλούσαν κοροϊδευτικά ο Μαρξ και ο Ένγκελς: του «αγίου Μπρούνο» (Μπάουερ) ή του «αγίου Μαξ» **Στίρνερ** που για δεκαετίες μετά ασκούσε μια έντονη έλξη στο αναρχικό ρεύμα.

Η αφετηρία του Μαρξ και του Ένγκελς ήταν εντελώς διαφορετική. Δεν υποτιμούσαν το ρόλο των ιδεών, κάθε άλλο. Όμως, υποστήριζαν ότι η κατανόηση του κόσμου πρέπει να ξεκινάει όχι από τις ιδέες που υπήρχαν στο μυαλό των ανθρώπων σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, αλλά από τις πραγματικές υλικές συνθήκες μέσα από τις οποίες αναδύονταν οι ιδέες αυτές.

Ο τρόπος παραγωγής της υλικής ζωής καθορίζει την πολιτική, κοινωνική και πνευματική πορεία της ζωής γενικά. Ο άνθρωπος είναι γέννημα και κομμάτι του φυσικού κόσμου, και αντεπιδράει πάνω του με την συλλογική του εργασία για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Σε αυτή τη διαδικασία οι άνθρωποι έρχονται σε σχέσεις μεταξύ τους, σχέσεις παραγωγής[12] που πάνω τους υψώνεται ένα ολόκληρο οικοδόμημα ιδεών και θεσμών για να τις διατηρήσει. Ο χωρισμός της κοινωνίας σε τάξεις, η εμφάνιση του κράτους, η ίδια η «πυρηνική» οικογένεια είναι ιστορικά προϊόντα, δεν είναι η «φυσική τάξη πραγμάτων».

«Οι κυρίαρχες ιδέες στην κοινωνία είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης» έγραφαν. Όμως, το συμπέρασμα που έβγαζαν ήταν ότι η εργατική τάξη είναι σε θέση να απαλλαγεί από αυτές μέσα από τη δράση της, αλλάζοντας τις συνθήκες που καθορίζουν την ύπαρξή της. Γι' αυτό έγραφαν για παράδειγμα ότι *«ο Στίρνερ δεν καταλαβαίνει ότι έστω μια μειοψηφία εργατών που συνεργάζεται για να κατέβει σε απεργία δρα με επαναστατικό τρόπο»*. Για να συμπεράνουν:

«Τόσο για τη μαζική παραγωγή αυτής της κομμουνιστικής συνείδησης, όσο και για την επιτυχία του ίδιου του επαναστατικού σκοπού, η αλλαγή στη συνείδηση των ανθρώπων σε μαζική κλίμακα είναι, ανα-

γκαστικά, μια αλλαγή που μπορεί να γίνει μόνο μέσα σε ένα πρακτικό κίνημα, μια επανάσταση. Αυτή η επανάσταση είναι αναγκαία όχι μόνο επειδή η κυρίαρχη τάξη δεν μπορεί να ανατραπεί με κανέναν άλλο τρόπο, αλλά και επειδή η τάξη της ανατροπής μπορεί μόνο σε μια επανάσταση να επιτύχει να απαλλαγεί από βάρη του παρελθόντος και να είναι σε θέση να δημιουργήσει μια κοινωνία εκ νέου».[13]

Το Μανιφέστο και το «Κόκκινο 1848»

Η περίοδος που γράφονταν αυτά τα έργα και οι Μαρξ και οι Ένγκελς γίνονταν «μαρξιστές», ήταν περίοδος πολιτικού και κοινωνικού αναβρασμού σε όλη την Ευρώπη. Κι οι δυο σύντροφοι ρίχνονται στις διεργασίες ενός κινήματος που δυναμώνει. Μια πτυχή είναι η δημιουργία των Επιτροπών Κομμουνιστικής Αλληλογραφίας, ένα χαλαρό δίκτυο ομάδων με κέντρο τις Βρυξέλλες. Μια άλλη ήταν οι επαφές που ανέπτυξαν με την **Ένωσης των Δικαίων**, μια συνωμοτική οργάνωση Γερμανών τεχνιτών με κέντρο το Παρίσι αλλά με παραρτήματα στο Λονδίνο και τη Ζυρίχη.[14]

Ο Ένγκελς συμμετείχε στο συνέδριο της Ένωσης τον Ιούνη του 1847 το οποίο αποφάσισε την μετονομασία της σε **Κομμουνιστική Ένωση**. Η συμβολή του στις διεργασίες στο εσωτερικό της κατά τη διάρκεια του συνεδρίου και στους επόμενους μήνες ήταν καθοριστική. Όχι μόνο για να αλλάξει το σύνθημά της από «όλοι οι άνθρωποι είναι αδέλφια» στο γνωστό μας «Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε!», αλλά και σε πολύ περισσότερα. Με την επιμονή του η Ένωση υιοθέτησε δημοκρατικές αρχές λειτουργίες (ετήσια συνέδρια, εκλογή οργάνων), και ξεκίνησε την έκδοση μιας εφημερίδας, της Kommunistische Zeitschrift.

Το κείμενο Αρχές του Κομμουνισμού που έγραψε ο Ένγκελς τον Οκτώβριο του 1847 ήταν προϊόν αυτής της προσπάθειας. Γραμμένο με μορφή ερωταποκρίσεων έγινε η βάση για τη τελική διακήρυξη αρχών που η Κομμουνιστική Ένωση ανέθεσε να γράψει ο Μαρξ στο Δεύτερο Συνέδριό της τον Νοέμβρη του 1847.[15]

Ο τίτλος της ήταν το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος. Έχουν περάσει 172 χρόνια από τη δημοσίευσή του και το Μανιφέστο εξακολουθεί να είναι το πιο πολυεκδομένο και μεταφρασμένο κείμενο στον κόσμο. Αυτό που το κάνει τόσο «φρέσκο» είναι καταρχήν η ανάλυση του καπιταλισμού. Το Μανιφέστο παρομοιάζει την αστική κοινωνία *«με το μάγο εκείνο που δεν καταφέρνει πια να κυριαρχήσει πάνω στις καταχθόνιες δυνάμεις που ο ίδιος κάλεσε»*. Οικονομική κρίση, πόλεμοι, περιβαλλοντική καταστροφή και απότομη κλιματική αλλαγή επιβεβαιώνουν την ανάλυση του Μαρξ και του Ένγκελς.

Η εργατική τάξη, το «προλεταριάτο», για τους Μαρξ και Ένγκελς είναι η τάξη που μπορεί να ανατρέψει τον καπιταλισμό και να απελευθερώσει όλη την ανθρωπότητα από τα δεσμά και τις καταστροφές που φέρνει αυτό το σύστημα. Γράφουν ότι *«η αστική τάξη δεν σφυρηλάτησε μονάχα τα όπλα που της φέρνουν το θάνατο. Δημιούργησε και τους ανθρώπους που θα χειριστούν αυτά τα όπλα, τους σύγχρονους εργάτες, τους προλετάριους»*.[16] Σήμερα αυτή η τάξη μετράει εκατοντάδες εκατομμύρια σε όλο τον πλανήτη. Τότε έκανε τα πρώτα της μεγάλα βήματα στο στίβο της ανοιχτής πάλης.

Η δημοσίευση του Μανιφέστου συνέπεσε με την «άνοιξη των λαών», το κύμα των επαναστάσεων που συγκλόνισαν την Ευρώπη το 1848, ξεκινώντας τον Φλεβάρη από το Παρίσι. Το 1848 ήταν από μια άποψη συνέχεια της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης: η αστική τάξη διεκδικούσε την πολιτική εξουσία στηριγμένη στο μαζικό κίνημα στους δρόμους. Όμως, ήταν και κάτι παραπάνω: για πρώτη φορά η εργατική τάξη μπήκε στην αρένα της πολιτικής πάλης με τα δικά της αιτήματα και οράματα. Τον Ιούνη του 1848 οι εργάτες του Παρισιού σφαγιάστηκαν από τους δημοκράτες αστούς.

Ο Μαρξ κι ο Ένγκελς ρίχτηκαν στη φωτιά της πολιτικής δράσης στην επαναστατημένη Γερμανία. Με όργανο τη Νέα Εφημερίδα του Ρήνου, τάχτηκαν στην άκρα αριστερά του δημοκρατικού κινήματος. Μέσα από τις σελίδες αυτής της εφημερίδας ξεσκεπαζόταν η υποκρισία και τα σχέδια της πρωσικής απολυταρχίας και καυτηριάζονταν η δειλία και η υποχωρητικότητα των φιλελεύθερων αστών.

Το απόγειο της επιρροής της αριστεράς στο «γερμανικό 1848» ήταν το φθινόπωρο, όταν η κυβέρνηση πέρασε στην αντεπίθεση προσπαθώντας να πνίξει τις κατακτήσεις των προηγούμενων μηνών. Τον Σεπτέμβρη, για παράδειγμα, ο Ένγκελς ήταν ομιλητής σε μια γιγάντια συγκέντρωση λίγο έξω από την Κολονία, με τις κόκκινες σημαίες να ανεμίζουν[17] και χιλιάδες αντίτυπα των Αιτημάτων του Κομμουνιστικού Κόμματος,[18] να μοιράζονται. Όμως, ένα δεκαπενθήμερο μετά ο πρωσικός στρατός μπήκε στην Κολονία και ο Ένγκελς ήταν πλέον καταζητούμενος.

Αυτό δεν τον εμπόδισε να βρεθεί στην πρώτη γραμμή όταν την άνοιξη του 1849 η επανάσταση γνώρισε την τελευταία της αναλαμπή στη Γερμανία. Τον Μάη εκείνης της χρονιάς πήγε στην ιδιαίτερη πατρίδα του, το Έμπερφελντ, κουβαλώντας και δυο κάσες φυσίγγια για τον εξοπλισμό της πολιτοφυλακής. Τον Ιούνη κατατάχτηκε σε ένα εθελοντικό σώμα που πολέμησε για τις δημοκρατικές κυβερνήσεις της Βάδης και του Παλατινάτου. Βετεράνος τεσσάρων μαχών ο Ένγκελς μαζί με τους τελευταίους συντρόφους πέρασε στην Ελβετία μετά την ήττα του επαναστατικού στρατού.

Σε ένα κείμενο για εκείνη τη φάση του αγώνα, που ολοκλήρωσε στις αρχές του 1850, βλέπουμε πάλι το πάθος του Ένγκελς και την πίστη του στην απελευθερωτική δύναμη της εργατικής τάξης. Τα λόγια του

προκαλούν συγκίνηση και σήμερα:

«...καμιά φωνή δεν υψώνεται για λογαριασμό των εκατοντάδων και χιλιάδων εργατών που έδωσαν τις μάχες, που έπεσαν στο πεδίο της τιμής, που σάπισαν ζωντανοί στα κελιά του φρουρίου του Ράστατ... Η εκμετάλλευση των εργατών είναι μια παλιά ιστορία, πολύ γνωστή στους επίσημους 'δημοκράτες' μας για να τους αντιμετωπίσουν σαν κάτι περισσότερο από πρώτη ύλη για προπαγάνδα, για να τους εκμεταλλεύονται σαν κρέας για τα κανόνια. Οι 'δημοκράτες' είναι υπερβολικά αμαθείς και αστοί για να κατανοήσουν την επαναστατική θέση του προλεταριάτου, το μέλλον της εργατικής τάξης. Για αυτό μισούν τους αυθεντικούς προλεταριακούς χαρακτήρες... που παρόλα αυτά είναι πάντα εκεί, με το όπλο στο χέρι όταν πρόκειται για την ανατροπή της κατεστημένης εξουσίας και που σε κάθε επαναστατικό κίνημα εκπροσωπούν το κόμμα του προλεταριάτου. Αλλά αν δεν συμφέρει τους λεγόμενους δημοκράτες να αναγνωρίζουν αυτούς τους εργάτες, το καθήκον του προλεταριακού κόμματος είναι να τους τιμά όπως τους αξίζει».[19]

Το 1850 ο Ένγκελς πήρε μια απόφαση που του κόστισε πολύ ψυχολογικά. Αναγκάστηκε να πάει να δουλέψει στην οικογενειακή επιχείρηση στο Μάντσεστερ. Ο λόγος που βάρυνε περισσότερο σε αυτή την απόφαση ήταν η στήριξη του Μαρξ και της οικογένειάς του κάτι που έκανε συστηματικά και απλόχερα μέχρι το θάνατο του αγαπημένου φίλου του το 1883 και στη συνέχεια για τις κόρες του.

Η **Ελεωνόρα Μαρξ** (με πρωτοπόρα δράση η ίδια στο κίνημα) κατέγραφε την αγαλλίαση με την οποία ο Ένγκελς ξεκίνησε την τελευταία μέρα «των καταναγκαστικών έργων» στην επιχείρηση φωνάζοντας «για τελευταία φορά!» είκοσι χρόνια μετά. Όμως, η εικόνα του Ένγκελς που ζωγραφίζουν διάφοροι πρόσφατοι βιογράφοι του για κείνη την περίοδο, ενός «επαναστάτη με φράκο»[20] που απλά συντρόφευε και συντηρούσε τον Μαρξ είναι εντελώς λάθος.

Ο Ένγκελς δίπλα στον Μαρξ στο τυπογραφείο της «Νέας Εφημερίδας του Ρήνου»

Ο Ένγκελς είχε ξεχωριστή συμβολή τόσο στην ανάπτυξη της επαναστατικής θεωρίας όσο και στην παρέμβαση στο κίνημα και την Αριστερά της εποχής. Ένα τέτοιο πεδίο παρέμβασης ήταν η **Διεθνής Ένωση των Εργατών**, που έγινε γνωστή ως Πρώτη Διεθνής, που είχε ιδρυθεί το 1865. Ο Μαρξ είχε παίξει ηγετικό ρόλο στη Διεθνή που είχε στη σημαία της το σύνθημα «η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας».

Κομμούνα

Ο Ένγκελς εκλέχτηκε μέλος του Γενικού Συμβουλίου της Διεθνούς τον Σεπτέμβρη του 1870 με ευθύνη την «αλληλογραφία», δηλαδή την επικοινωνία με τα τμήματά της σε πολλές χώρες. Εκείνο το μήνα ξεκίνησε ο Γαλλοπρωσικός Πόλεμος που οδήγησε στην ήττα του αυτοκράτορα **Λουδοβίκου Βοναπάρτη** την ανακήρυξη της Γαλλικής Δημοκρατίας και την γερμανική ενοποίηση υπό την ηγεμονία της Πρωσίας και του «σιδερένιου καγκελάριου» της, του **Όττο φον Μπίσμαρκ**.

Ο πόλεμος γέννησε την επανάσταση. Στις 18 Μάρτη του 1871, η εργατική τάξη του Παρισιού πήρε την εξουσία στα χέρια της με την Κομμούνα. Ήτανε μια νέα μορφή εξουσίας που συγκροτούταν από αντιπροσώπους που εκλέγανε τα δημοτικά διαμερίσματα. Το σημαντικό δεν ήταν μόνο ότι ήταν εργάτες. Πληρώνονταν σαν εργάτες -15 φράγκα τη μέρα, 6.000 το χρόνο οι ίδιοι κι όσοι κατείχαν θέσεις στις υπηρεσίες της. Ακόμα πιο σημαντικό ήταν ότι οι αντιπρόσωποι της Κομμούνας ήταν άμεσα ανακλητοί από τους εκλογείς τους.

Η Κομμούνα ήταν και νομοθετικό και εκτελεστικό σώμα. Κατάργησε το μόνιμο στρατό και την αστυνομία και τα αντικατέστησε με το γενικό εξοπλισμό των εργατών (και κάμποσων εργατριών). Δεν ψήφιζε φιλεργατικούς νόμους που έπρεπε να τους εφαρμόσει ένας μηχανισμός που είχε στηθεί για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της εκμεταλλευτικής μειοψηφίας. Οι εργάτες αποφάσιζαν μέσω των αντιπροσώπων τους και υλοποιούσαν τις αποφάσεις τους. Ένα πολύβουο ποτάμι συνελεύσεων, διαδηλώσεων, συζητήσεων σε εκατοντάδες λέσχες και ενώσεις εξασφάλιζε τη συνεχή ροή αυτής της διαδικασίας.[21]

Ο Μαρξ κέρδισε την Διεθνή στην υποστήριξή αυτής της «εφόδου στον ουρανό» όπως την χαρακτήρισε. Το κείμενό του Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Γαλλία που υιοθέτησε το γενικό συμβούλιο της Διεθνούς τον Μάη του 1871 είναι ένας ύμνος στον ηρωισμό των Κομμουνάρων, μια καυστική καταγγελία των αστών εχθρών της, και ένα μεγάλο προχώρημα στην επαναστατική θεωρία. Η

Ο Ένγκελς μαζί με τους ηγέτες του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος της Γερμανίας

εργατική τάξη με τη δράση της έδειξε χειροπιαστά πως μπορεί να οργανωθεί μια νέα κοινωνία. Όπως έγραφε ο Μαρξ, οι εργάτες του Παρισιού:

«Κατάλαβαν ότι είναι επιτακτικό καθήκον τους και απόλυτο δικαίωμά τους να γίνουν κύριοι της τύχης τους και να πάρουν στα χέρια τους την κυβερνητική εξουσία. Μα η εργατική τάξη δεν μπορεί να πάρει απλώς στα χέρια της την έτοιμη κρατική μηχανή, και να την βάλει σε κίνηση για τους δικούς της σκοπούς... Η Κομμούνα έδωσε στη δημοκρατία τη βάση πραγματικά δημοκρατικών θεσμών... Όμως, ο τελικός της σκοπός δεν ήταν ούτε 'η φτηνή κυβέρνηση', ούτε η 'αληθινή δημοκρατία'. Και τα δύο υπήρξαν συνακόλουθά της... Το πραγματικό της μυστικό ήταν ότι ήταν ουσιαστικά μια κυβέρνηση της εργατικής τάξης, το αποτέλεσμα της πάλης της παραγωγικής τάξης ενάντια στην τάξη των σφετεριστών, η ανοιχτή τελικά πολιτική μορφή, με την οποία μπορούσε να συντελεστεί η οικονομική απελευθέρωση της εργασίας».[22]

Είκοσι χρόνια μετά, ο Ένγκελς τέλειωνε την εισαγωγή που έγραψε για μια νέα έκδοση του Εμφύλιου με τις εξής φράσεις: *«Τον τελευταίο καιρό, το σοσιαλδημοκράτη φιλισταίο τον πιάνει ξανά ένας ιερός τρόμος όταν ακούει τις λέξεις δικτατορία του προλεταριάτου. Ε λοιπόν κύριοι, θέλετε να μάθετε τι λογής είναι αυτή η δικτατορία; Κοιτάχτε την Παρισινή Κομμούνα. Αυτή ήταν η δικτατορία του προλεταριάτου».*[23] Δικτατορία του προλεταριάτου ήταν μια φράση που χρησιμοποιούσαν ο Μαρξ και ο Ένγκελς ως συνώνυμο της πολιτικής εξουσίας της εργατικής τάξης, της εργατικής δημοκρατίας.

«Στρατηγός»

Η αναφορά στους «σοσιαλδημοκράτες φιλισταίους» δεν ήταν τυχαία. Όταν την έκανε είχε πίσω του πολλές μάχες, κάποιες μαζί με τον Μαρξ, ενάντια στην επιρροή των διάφορων ρεφορμιστικών ρευμάτων στην γερμανική σοσιαλδημοκρατία, το κόμμα που βοήθησαν να ιδρυθεί και ήταν μέλη του. Από την Κριτική του Προγράμματος της Γκότα (1875) που έγραψαν από κοινού μέχρι την κριτική του Ένγκελς στο «μαρξιστικό» Πρόγραμμα της Ερφούρτης του 1891, είχε μόνιμο μέτωπο ενάντια στη τάση της κομματικής ηγεσίας να υποκύπτει στο «ρεαλισμό» του συμβιβασμού με το κράτος και την άρχουσα τάξη. Ο Ένγκελς δεν έζησε να δει το τέλος αυτής της διαδρομής, την συνθηκολόγηση της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας και της Δεύτερης Διεθνούς που τόσο είχε συμβάλει στην ίδρυσή της με τις άρχουσες τάξεις και τον ιμπεριαλισμό το 1914.

Όμως, η συμβολή του στη θεωρία ήταν άρρηκτα δεμένη με την προσπάθεια να διαπαιδαγωγήσει τα νεαρά σοσιαλιστικά κόμματα, που μεγάλωναν, με τις επαναστατικές ιδέες. Ένα παράδειγμα είναι το βιβλίο Η Ανατροπή της Επιστήμης από τον κύριο Ευγένιο Ντίρινγκ, που είναι περισσότερο γνωστό με τον σύντομο τίτλο Αντί-Ντίρινγκ. Ο **Ντίρινγκ** ήταν ένας πανεπιστημιακός καθηγητής που είχε προσχωρήσει μεν στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα αλλά κήρυττε ότι οι ιδέες για την ταξική πάλη και την επανάσταση ήταν και λάθος και ξεπερασμένες. Και το σημαντικότερο, αποκτούσε επιρροή. Το βιβλίο εμφανίστηκε πρώτα με την μορφή σειράς άρθρων στη εφημερίδα του κόμματος το 1877 παρά την αντίσταση και την υπονόμευση από την κομματική ηγεσία.

Παρόλο που σύντομα απαγορεύτηκε στη Γερμανία, μια ενότητα του

βιβλίου κυκλοφόρησε με τη μορφή ενός δημοφιλούς μικρού βιβλίου, Ουτοπικός και Επιστημονικός Σοσιαλισμός, που μεταφράστηκε σε διάφορες ευρωπαϊκές γλώσσες και πουλήθηκε σε πολλά αντίτυπα. Ήταν, και ακόμη είναι, μια από τις καλύτερες και πιο κατανοητές εισαγωγές στις μαρξιστικές ιδέες.

Το 1884 ο Ένγκελς δημοσίευσε ένα κλασσικό πλέον έργο, την Καταγωγή της Οικογένειας, της Ατομικής Ιδιοκτησίας και του Κράτους. Ήταν μια πρωτοποριακή δουλειά, στηριγμένη στη τελευταία λέξη της κοινωνικής ανθρωπολογίας της εποχής, που τα συμπεράσματά του στέκουν και σήμερα. Δεν είναι τυχαίο ότι τριάντα χρόνια μετά ο Λένιν θα στηριχτεί και σε αυτό το βιβλίο για να «ξεθάψει» τις επαναστατικές αιχμές της μαρξιστικής διδασκαλίας για το κράτος, στο έργο του Κράτος και Επανάσταση.

Ο Ένγκελς είχε αποκτήσει ένα παρατσούκλι: οι σύντροφοι και στενοί φίλοι τον αποκαλούσαν στρατηγό. Αυτό είχε να κάνει καταρχήν με τις στρατιωτικές του γνώσεις που φρόντιζε να ανανεώνει συνεχώς. Το 1870-71 στη διάρκεια του Γαλλο-Πρωσικού Πολέμου δημοσίευσε, ανώνυμα, μια σειρά άρθρων στην εφημερίδα Παλ Μαλ Γκαζέτ, με εκτιμήσεις για την πορεία του πολέμου και αναλύσεις των μαχών και εκστρατειών. Έπεσε τόσο μέσα στις εκτιμήσεις του,[24] που κάμποσοι «ειδικοί» της εποχής νόμιζαν ότι είναι γραμμένα από κάποιον πολύ κοντά στο πρωσικό γενικό επιτελείο.

Όμως, το παρατσούκλι έκφραζε κάτι πολύ ευρύτερο. Τη δυνατότητα του Ένγκελς όχι μόνο να εκλαϊκεύει αλλά να βαθαίνει την επαναστατική θεωρία, όχι επαναλαμβάνοντας δόγματα αλλά με την συστηματική έρευνα και το «διάλογο» με όλα τα προχωρήματα της επιστήμης. Αυτή ήταν η προσπάθεια που έκανε στο ημιτελές έργο του που επέλεξε να μη δημοσιεύσει, τη Διαλεκτική της Φύσης. Ένα τμήμα αυτής της δουλειάς αποτελεί η μπροσούρα Ο Ρόλος της Εργασίας στην Εξανθρώπιση του Πιθήκου[25] που έκανε την πρωτοποριακή υπόθεση που επαληθεύουν όλα τα σύγχρονα δεδομένα ότι δηλαδή είναι η εργασία που δημιούργησε τον σύγχρονο άνθρωπο. Είναι σε αυτό το κείμενο που ο Ένγκελς κάνει μια παρατήρηση πολύ επίκαιρη σήμερα. *«Ας μην κολακευόμαστε ωστόσο για τις ανθρώπινες νίκες μας πάνω στη φύση. Η φύση μάς εκδικείται για κάθε μια τους»*, γράφει ο Ένγκελς εξηγώντας στη συνέχεια τις καταστροφικές συνέπειες του κέρδους και του ανταγωνισμού, που χαρακτηρίζουν το καπιταλιστικό σύστημα πάνω στη φύση και τις ανθρώπινες κοινωνίες.

Υπάρχει μια συστηματική προσπάθεια να παρουσιασθεί ο Ένγκελς σαν υπεύθυνος για όλες τις «μηχανιστικές» διαστρεβλώσεις του μαρξισμού που οδήγησαν σε μύρια κακά τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη. Παρουσιάζεται ο Ένγκελς σαν να πιστεύει ότι η ιστορία βαδίζει προς την πρόοδο με βάση κάποιους «σιδερένιους νόμους» από τους οποίους κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει. Κι όμως είναι ο νεαρός Ένγκελς που έγραφε ότι: *«Η ιστορία δεν κάνει τίποτα, δεν κατέχει αμύθητα πλούτη, δεν διεξάγει μάχες. Είναι ο άνθρωπος, ο πραγματικός ζωντανός άνθρωπος που τα κάνει όλα αυτά, που κατέχει και πολεμά. Η ιστορία δεν είναι ένα ξεχωριστό πρόσωπο που χρησιμοποιεί τον άνθρωπο για τους σκοπούς της η ιστορία δεν είναι τίποτα πέρα από τη δραστηριότητα του ανθρώπου για την εκπλήρωση των σκοπών του...»*.[26]

Ο σκοπός του Ένγκελς ήταν η επανάσταση και τον υπηρέτησε μέχρι την τελευταία πνοή του. ■

Σημειώσεις

1. **Gustav Mayer**, *Friedrich Engels A Biography*, Chapman and Hall 1936, σελ. 208. Ο ξεχασμένος Μάγιερ υπήρξε ο πρώτος βιογράφος του Ένγκελς. Είχε γράψει μια δίτομη βιογραφία του Ένγκελς στα γερμανικά που δημοσιεύτηκε το 1933. Διωγμένος από τους ναζί βρέθηκε στη Βρετανία όπου δημοσίευσε την σύνοψή της σε ένα τόμο στα αγγλικά.
2. Και πιστή στη μέθοδο και τα συμπεράσματα του Μαρξ παρά τις κατηγορίες για το αντίθετο. Σχετικά βλέπε, **Άλεξ Καλλίνικος**, *Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου - Το Κεφάλαιο του Μαρξ και η πορεία του*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2016, σ.σ. 66-74.
3. Για μια παρουσίαση της ζωής και των ιδεών του βλέπε **Terry Sullivan Donny Gluckstein**, *Hegel and Revo lution*, Bookmarks 2020.
4. **Φρίντριχ Ένγκελς**, *Σοσιαλισμός Ουτοπικός και Επιστημονικός*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2006, σελ. 109.
5. Karl Marx-Frederick Engels, «Collected Works, Vol. 3 1843-1844», σ.σ. 417-443. Η πρώτη ελληνική μετάφραση στην Κομμουνιστική Επιθεώρηση, όργανο της ΚΕ του ΚΚΕ, τεύχος 1 Γενάρης-Φλεβάρης 2019, https://www.komep.gr/m-article/Perigramma-mias-kritikis-tis-politikis-oikonomias/
6. **Β.Ι Λένιν**, Φρίντριχ Ένγκελς, *Άπαντα τόμος 2*, Σύγχρονη Εποχή, σελ. 9.
7. **Καρλ Μαρξ**, *Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*, Σύγχρονη Εποχή 2010, σελ. 21.
8. Καρλ Μαρξ, *Το Κεφάλαιο, Τόμος Πρώτος*, Σύγχρονη Εποχή, σελ. 251, υποσημείωση 48.
9. «Le jeune Karl Marx», 2017. Μπορείτε να το δείτε ονλαην στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://watch.cinobo.com/watch/3f7de196-94cb-429d-ba42-d2a156e80ba0
10. **Hal Draper**, «Karl Marx Theory of Revolution, Vol. I State and Bureaucracy», Monthly Review Press 1977, σελ. 149.
11. *Η Αγία Οικογένεια* κυκλοφόρησε τον Φλεβάρη του 1845. *Η Γερμανική Ιδεολογία* αντίθετα έμεινε για δεκαετίες αδημοσίευτη, κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στα γερμανικά το 1932.
12. Στο βιβλίο χρησιμοποιούν την φράση «σχέσεις επικοινωνίας».
13. Καρλ Μαρξ-Φρ. Ένγκελς, *Γερμανική Ιδεολογία*, τόμος Α', Gutenberg 1997, σελ 84.
14. Η οργάνωση είχε επαφή με το ρεύμα του **Μπλανκί**, ενός Γάλλου επαναστάτη που θεωρούσε ότι η απελευθέρωση των εργατών ήταν έργο μιας μειοψηφίας αποφασισμένων που θα αναλάμβανε άμεση δράση. Οργάνωσε μια αποτυχημένη εξέγερση τον Μάη του 1839 στην οποία συμμετείχε και η Ένωση των Δικαίων.
15. **Michael Lowy**, *The Theory of Revolution in the Young Marx*, Haymarket Books 2005, σ.σ. 130-36.
16. Κ. Μαρξ-Φρ. Ένγκελς, *Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος*, Σύγχρονη Εποχή 1984, σελ. 27.
17. G. Mayer, ο.π, σελ. 97.
18. Ήταν μια σειρά 17 άμεσων στόχων για το κίνημα στην Γερμανία που διατύπωσαν οι Μαρξ και Ένγκελς για λογαριασμό της Κεντρικής Επιτροπής της Ένωσης λίγο πριν πάνε στην Γερμανία.
19. F. Engels, «The Campaign for the German Imperial Constitution», Neue Rheinische Zeitung. Politisch-okonomische Revue Nos. 1, 2 and 3, 1850, https://www.marxists.org/archive/marx/works/1850/german-imperial/index.htm
20. Αυτός είναι ο τίτλος της βιογραφίας του Ενγκελς από τον **Tristram Hunt**, *The Frock-Coated Communist: The Revolutionary Life of Friedrich Engels*, Penguin Books 2009.
21. Μια σύντομη παρουσίαση της Κομμούνας, στο Λ. Μπόλαρης, «145 χρόνια από την Παρισινή Κομμούνα», Εργατική Αλληλεγγύη 1215 (15/3/2016), https://ergatiki.gr/article.php?id=13423
22. Καρλ Μαρξ, *Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Γαλλία*, Στοχαστής 2001 [1976], σ.σ. 75, 83.
23. Οπ, σελ. 29.
24. Πρόβλεψε για παράδειγμα την συνθηκολόγηση του γαλλικού στρατού στο Σεντάν μια βδομάδα πριν συμβεί. G. Mayer, οπ, σελ. 199.
25. Κυκλοφορεί από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο συμπληρωμένο με ένα κείμενο του **Κρις Χάρμαν**. Για μια σύντομη παρουσίαση βλ. **Σάββας Κκονέ** «Ο ρόλος της εργασίας στην εξανθρώπιση του πιθήκου - Φρίντριχ Ένγκελς - Ο Ένγκελς και η καταγωγή της ανθρώπινης κοινωνίας - Κρις Χάρμαν», Σοσιαλισμός από τα Κάτω, τ. 136 (Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2019), https://www.socialismfrombelow.gr/article.php?id=1191
26. Κ. Μαρξ-Φ. Ένγκελς, *Η Αγία Οικογένεια Η Κριτική της Κριτικής Κριτικής*, Φιλοσοφία 1976, σ.σ. 115-116.

Αθήνα, 5 Μάρτη, συλλαλητήριο ενάντια στην επίθεση των ΜΑΤ στα νησιά

Μετανάστες, πρόσφυγες και ρατσισμός στον καιρό της Πανδημίας

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας παίζει το χαρτί του ρατσισμού ασύστολα και φονικά στις συνθήκες του κορονοϊού. Ο Γιώργος Πίττας αναδεικνύει τις καταγγελίες και τις αντιστάσεις του αντιρατσιστικού κινήματος

Το Μεγάλο Σάββατο προς Κυριακή του Πάσχα δεν έκαναν όλοι ανάσταση. Κάποιες έκαναν θάνατο.

Μια 39χρονη γυναίκα από το Κογκό έχασε τη ζωή της στο Κρανίδι στο ξενοδοχείο “Γαλαξίας”. Την επόμενη μέρα κατέφτασε επιτέλους και ο ΕΟΔΥ με αιτιολογικό ότι βρέθηκε θετική στον ιό μια άλλη γυναίκα, μια 28χρονη έγκυος από τη Σομαλία. Ο δήμαρχος Ερμιονίδας **Γεωργόπουλος** καταγγέλλει ότι δεν υπήρξε καμία κρατική ανταπόκριση παρότι υπήρξαν επιβεβαιωμένα κρούσματα στην περιοχή -το ένα από αυτά αφορούσε καθαρίστρια στο συγκεκριμένο ξενοδοχείο με 500 περίπου πρόσφυγες.

Το ίδιο βράδυ έχασε τη ζωή της μια 47χρονη προσφύγισσα από το Ιράκ στη ΒΙΑΛ στη Χίο. Δυο μέρες νωρίτερα είχε μεταφερθεί λόγω πυρετού στο νοσοκομείο που της δόθηκε φαρμακευτική αγωγή, ενώ το τεστ για κορονοϊό ήταν αρνητικό. Ως αιτία θανάτου αναφέρθηκε ότι κάτι της σκάλωσε στο λαιμό... Ακολούθησε εξέγερση των προσφύγων και συγκρούσεις με την αστυνομία.

Οι καθημερινές εικόνες εξαθλίωσης, θανάτου και εγκατάλειψης από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης προσφύγων στην Ελλάδα σε συνθήκες κορονοϊού αποτελούν την επιτομή της ρατσιστικής παράνοιας που έχει καταλάβει την «πολιτισμένη» Ευρώπη-Φρούριο.

Πόσα σπαράγγια και πόσα ροδάκινα χρειάζονται όμως ώστε ο τρομακτικός Μίστερ Χάιντ να φορέσει ξανά τη στολή του Δόκτορος Τζέκιλ;

«Το κινητό του Γιοάν χτύπησε λίγο μετά την αναγγελία της ρουμανικής κυβέρνησης για την παροχή ειδικών αδειών εξόδου. “Μας χρειάζονται επειγόντως, βάζουν μέχρι και αεροπλάνα για εμάς” του είπε ο μεσάζοντας. Στις 4 Απριλίου ο ρουμάνος υπουργός Εσωτερικών Βέλα ανακοίνωσε ότι στο εξής επιτρέπεται σε εποχικούς εργάτες να εγκαταλείψουν τη χώρα αεροπορικώς και αυτό παρά τον κορωνοϊό. Η Γερμανία έχει αυτό το διάστημα μεγάλη ανάγκη σε εργατικά χέρια, πάνω από 300.000 εργάτες γης... Ο Γιοάν εργάστηκε πέρσι για πρώτη φορά στη Γερμανία σε μια επιχείρηση καλλιέργειας σπαραγγιού. Μετά από σχεδόν τρεις μήνες εξαντλητικής δουλειάς 10 ωρών την ημέρα χωρίς ρεπό, επέστρεψε στην

πατρίδα του με κάτι λιγότερο από 1.850 ευρώ στη τσέπη. Από το μισθό του είχαν γίνει ήδη κρατήσεις 1.000 περίπου ευρώ για στέγη, φαγητό και κοινόχρηστα...».

Το ρεπορτάζ της **Αλίνα Κύνελ** στη Ντόιτσε Βέλλε είναι αποκαλυπτικό. Το γερμανικό κράτος, που σε κανονικές συνθήκες ναυλώνει αεροπλάνα για να απελαύνει πρόσφυγες με το χαρακτηρισμό του «λαθρομετανάστη», σήμερα ναυλώνει αεροπλάνα για να μεταφέρουν δεκάδες χιλιάδες εποχικούς μετανάστες στη Γερμανία. Το ίδιο συμβαίνει στη Β. Ιταλία όπου, με την επιδημία να θερίζει ακόμη ζωές, αναμένουν 15.000 εποχικούς εργάτες από τη Ρουμανία.

Η πανδημία ξεσκέπασε ρατσιστικούς μύθους και ολέθριες πρακτικές αλλά ανέδειξε και τους μετανάστες στο προσκήνιο

Η πανδημία του κορονοϊού και οι πρωτοφανείς συνθήκες της παγκόσμιας καραντίνας ήρθαν σαν τυφώνας για να ξεσκεπάσουν όλους τους ρατσιστικούς μύθους και να αποδείξουν πόσο επικίνδυνα ολέθριες είναι η προπαγάνδα και όλες εκείνες οι πρακτικές που μέχρι πριν ένα μήνα αποτελούσαν την άμεση προτεραιότητα των κυβερνήσεων εντός και εκτός ΕΕ.

Το πρώτο που αποδεικνύεται περίτρανα αυτές τις μέρες είναι ότι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες δεν αποτελούν «βάρος» που οι κοινωνίες δεν μπορούν να αντέξουν αλλά αντίθετα αποτελούν πηγή πλούτου και στήριγμα για τις κοινωνίες. Και αυτό δεν αφορά μόνο στις πλούσιες χώρες της ΕΕ.

Στα τέλη Μάρτη η Πορτογαλία αποφάσισε να αντιμετωπίζει ως μόνιμους κατοίκους της χώρας και να παρέχει την αντίστοιχη φροντίδα υγείας σε όσους μετανάστες δεν έχουν χαρτιά. Μια εύλογη απόφαση, χωρίς, απαραίτητα, ανθρωπιστικά κίνητρα. Η αγροτική παραγωγή της Πορτογαλίας στηρίζεται στα εργατικά χέρια δεκάδων χιλιάδων μεταναστών, που εν μέρει έχουν προσκληθεί νομίμως αλλά έχουν έλθει και εργάζονται παράνομα.

Στην Ελλάδα, εν μέσω πανδημίας, 7.000 με 10.000 μετανάστες εργάτες γης από το Μπανγκλαντές και άλλες χώρες που εργάζονται στην περιοχή της Μανωλάδας βρίσκονται σε ένα παρόμοιο καθεστώς. Ένα από τα πρώτα πράγματα που έσπευσε να κάνει αναλαμβάνοντας ο **Χαρδαλιάς** ήταν να δηλώσει ότι οι εργάτες γης θα ελέγχονται μόνο για το αν έχουν χαρτί μετακίνησης προσπαθώντας να καθησυχάσει τους παραγωγούς ότι οι μαζικοί έλεγχοι δεν θα σημάνουν ότι οι εργάτες θα χάνονται από τη Μανωλάδα και θα καταλήγουν στην Αμυγδαλέζα.

Το κλείσιμο των συνόρων της Αλβανίας λόγω κορονοϊού έχει σημάνει ότι χιλιάδες εποχικοί εργάτες δεν μπορούν να δουλέψουν στην αγροτική παραγωγή στη Β. Ελλάδα. Στις 10 Απρίλη, η Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Πυρηνόκαρπων προσέφερε 10.000 θέσεις εργασίας με 30 ευρώ τη μέρα από την Πρωτομαγιά μέχρι τα τέλη Αυγούστου επειδή δεν βρίσκει εργάτες γης λόγω πανδημίας.

Κάθε μέρα μέσα στις συνθήκες της πανδημίας αποδεικνύεται ο μοναδικός κρίσιμος ρόλος της εργατικής τάξης και μέσα σε αυτήν των μεταναστών και των προσφύγων που αποτελούν οργανικό της κομμάτι -από το αν θα μπορέσει να εξασφαλίσει το πρωτογενή τομέα της παραγωγής μέχρι τα εργοστάσια, τις υπηρεσίες και τα νοσοκομεία.

Στη Βρετανία, οι μαχητές της πρώτης γραμμής, οι γιατροί και οι υπόλοιποι εργαζόμενοι στην υγεία που χάνουν τη ζωή τους για να σώσουν ζωές, έχουν στην πλειοψηφία τους σκούρο χρώμα και μουσουλμανικά ονόματα. Το ίδιο συμβαίνει στην Ιταλία, στη Γαλλία, στις ΗΠΑ -και στην ίδια την Ελλάδα. Ο καθένας μπορεί να διαπιστώσει εύκολα πόσοι μετανάστες-στριες από τα Βαλκάνια και άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης καθώς και από τη Μέση Ανατολή εργάζονται στα νοσοκομεία, γιατροί, νοσηλεύτριες, καθαρίστριες. Πόσοι ακόμη στα ντελίβερι και στις κουζίνες τους, στις λαϊκές αγορές, στα σούπερ μάρκετ και στα εργοστάσια που συνέχισαν να δουλεύουν. Και μπορεί να διαπιστώσει κανείς εύκολα και την έλλειψή τους εκεί που σταμάτησαν να εργάζονται μαύρα λόγω των ελέγχων, από τη φροντίδα των ηλικιωμένων στα σπίτια μέχρι τις χαλυβουργίες που ανέστειλαν τις λειτουργίες τους επειδή το σκραπ σταμάτησε να μαζεύεται στους δρόμους.

Ο δεύτερος ρατσιστικός μύθος που ξεσκεπάστηκε ήταν ότι οι πρόσφυγες φέρνουν «αρρώστειες». Όπως γράφαμε στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού Σοσιαλισμός από τα Κάτω: *«Η κυβέρνηση υποκρίνεται ότι προστατεύει τη δημόσια υγεία κλείνοντας τα σύνορα και φτιάχνοντας κλειστά στρατόπεδα συγκέντρωσης -Σπιναλόγκες δηλαδή- γιατί τάχα οι πρόσφυγες από το Ιράν και το Αφγανιστάν φέρνουν τον νέο κορονοϊό. Κι όμως τα τέσσερα πρώτα κρούσματα ήλθαν από το Μιλάνο και τα πρώτα μέτρα απολύμανσης αφορούσαν στο Κολέγιο Αθηνών, μια ιδιωτική τράπεζα, τον δήμο Θεσσαλονίκης, τη Βουλή -και φυσικά τον Σκάι».*

Αυτό που αποδείχτηκε τελικά πιο επικίνδυνο για τη Δημόσια Υγεία ήταν οι προτεραιότητες της κυβέρνησης Μητσοτάκη. Όχι μόνο μέσω της πάγιας ατζέντας ιδιωτικοποίησης της Υγείας, συρρίκνωσης του ΕΣΥ και αντι-ασφαλιστικών νόμων αλλά και μέσω της ατζέντας του «νόμου», της «τάξης» και της «ασφάλειας», της ατζέντας του κλεισίματος των συνόρων και της δημιουργίας στρατοπέδων για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, της ατζέντας του «εξ Ανατολών κινδύνου».

Αυτή η ατζέντα ξεκίνησε να εφαρμόζεται με το που σχηματίστηκε η κυβέρνηση ΝΔ (και κλιμακώθηκε τις μέρες ακριβώς που η επιδημία χτυπούσε την πόρτα μας). Το πρώτο πράγμα που έκανε το περασμένο καλοκαίρι ήταν να ανακοι-

νώσει την πρόσληψη 1.500 ειδικών φρουρών και αγορά εξοπλισμού για την αστυνομία. Τον Οκτώβρη κατέβασε το ρατσιστικό νομοσχέδιο που προέβλεπε τη δημιουργία κλειστών στρατοπέδων συγκέντρωσης, μέτρα περιορισμού του ασύλου και μαζικές απελάσεις. Τον Γενάρη πάγωσε τις λιγοστές έτσι κι αλλιώς προσλήψεις υγειονομικών που είχε εξαγγείλει η προηγούμενη κυβέρνηση. Τον Φλεβάρη του 2020, έχοντας ήδη από τις 30 Γενάρη γνώση της παγκόσμιας κατάστασης έκτακτης ανάγκης για τον κορονοϊό, ανακοίνωσε την πρόσληψη 800 συνοριοφυλάκων και άλλων 1.500 ειδικών φρουρών. Στις 24 Φλεβάρη, η βασική προτεραιότητα της κυβέρνησης ήταν να «πειθαρχήσει» τα νησιά με εκατοντάδες ΜΑΤ και αύρες να αποβιβάζονται στην Λέσβο και στη Χίο για να ξεκινήσουν το χτίσιμο των «νέων δομών».

Στις 27 Φλεβάρη την ώρα που τα ΜΑΤ αποχωρούσαν ηττημένα από τα νησιά ανακοινωνόταν το πρώτο επίσημο κρούσμα κορονοϊού στην Ελλάδα. Ένα πράγμα είχε να κάνει εκείνη τη στιγμή η κυβέρνηση, να ξεκινήσει εντατικούς ελέγχους στα αεροδρόμια για την καταγραφή κρουσμάτων που άρχισαν να καταφθάνουν όχι μόνο από την Κίνα αλλά και από την Ιταλία όπου ήδη ήταν γνωστό ότι υπήρχαν δεκάδες κρούσματα. Αλλά όχι. Το μόνο που ενδιέφερε τον Μητσοτάκη ήταν το πως θα ρεφάρει την ήττα που υπέστη στα νησιά.

Την ευκαιρία του την έδωσε ο **Ερντογάν** που ανακοίνωσε στις 28 Φλεβάρη ότι ανοίγει τα σύνορα από την τουρκική πλευρά στους πρόσφυγες. Ο Μητσοτάκης απαγόρευσε κόντρα σε όλες τις διεθνείς συνθήκες το δικαίωμα στο άσυλο για ένα μήνα. Εφηύρε τον «ασύμμετρο πόλεμο» της Τουρκίας που χρησιμοποιεί αντί για σφαίρες πρόσφυγες από το Αφγανιστάν.

Χιλιάδες αστυνομικοί κινητοποιήθηκαν απ' όλη την Ελλάδα για να πάνε στον Έβρο κατακλύζοντας τα ξενοδοχεία της Θράκης –τα μόνα που έμειναν ανοιχτά και μέσα στην καραντίνα– προκειμένου μαζί με τον στρατό να σταματήσουν μερικές χιλιάδες πρόσφυγες που κρατώντας τα παιδιά στα χέρια ζητούσαν να περάσουν. Πυροβόλησαν, χύπησαν, σκότωσαν τουλάχιστον δύο αθώους ανθρώπους, ξεσήκωσαν την ακροδεξιά της Ελλάδας και τους νεοναζί όλης της Ευρώπης που κατέφθασαν για να σταματήσουν την «εισβολή» -όπως την χαρακτήρισε ο ίδιος ο **Μητσοτάκης**. Στις 3 Μαρτίου ήρθε στον Έβρο και η ίδια η Επίτροπος της Κομισιόν **Ούρσουλα Φον Ντερ Λάιεν** για να επιβραβεύσει την ελληνική κυβέρνηση λέγοντάς του «είστε η ασπίδα της Ευρώπης» και να του υποσχεθεί 700 εκατομμύρια ευρώ ενίσχυση.

Αυτές ήταν οι προτεραιότητες της κυβέρνησης Μητσοτάκη και όλων των κυβερνήσεων της ΕΕ ακριβώς την περίοδο που στην Ιταλία η επιδημία είχε ξεκινήσει ήδη να σαρώνει και στην Ελλάδα άρχιζαν να σκάνε το ένα κρούσμα μετά το άλλο.

Τότε άξαφνα όλοι αυτοί οι αρρωστημένοι «εγκέφαλοι» που κυβερνούν την Ευρώπη διαπίστωσαν ότι αυτό που χρειαζόταν πραγματικά ήταν χιλιάδες παραπάνω γιατρούς, νοσηλευτές, τεστ, κρεβάτια ΜΕΘ και νοσοκομεία. Αλλά το μόνο που είχαν να αντιπαρατάξουν στο κορονοϊό ήταν μπάτσους και συνοριοφύλακες. Επιβεβαιώνοντας έτσι αυτό που δεκαετίες τώρα προτάσσει το αντιρατσιστικό κίνημα: ότι κάθε επίθεση στους πρόσφυγες και τους μετανάστες είναι στην τελική ανάλυση επίθεση που στο τέλος πληρώνει ολόκληρη η εργατική τάξη.

Η ρατσιστική ατζέντα θα συνεχιστεί

Όμως ας είμαστε ξεκάθαροι. Ούτε η αναγκαστική μετατόπιση όλων των κυβερνήσεων διεθνώς στην αντιμετώπιση της πανδημίας -και ακόμη περισσότερο στην αντιμετώπιση της βαθιάς οικονομικής κρίσης που έχει ήδη ξεκινήσει- ούτε τα θετικά συμπεράσματα που προκύπτουν για το ρόλο των προσφύγων και των μεταναστών δεν πρόκειται να αναστείλουν τη ρατσιστική ατζέντα.

Η αναζήτηση αποδιοπομπαίου τράγου για την αποτυχία του καπιταλιστικού συστήματος σε συνδυασμό με το βάθεμα της οικονομικής κρίσης και των ανταγωνισμών, θα γίνει ακόμη πιο έντονη και θα μεταφραστεί σε νέα όξυνση του εθνικισμού και του ρατσισμού από τα πάνω.

Το παράδειγμα ξανά, πρώτος και καλύτερος το δίνει ο Τραμπ ανακαλύπτοντας πίσω από την πανδημία ένα κινεζικό σχέδιο για την εξόντωση των ΗΠΑ. Με παρόμοιο τρόπο η κυβέρνηση Μητσοτάκη και τα παπαγαλάκια της, ακόμη και η «σοβαρή» Καθημερινή ανακάλυπταν βάρκες με «μολυσμένους πρόσφυγες» που ετοιμάζεται να στείλει ο Ερντογάν από την Τουρκία. Αλλά οι ρατσιστικές μπαρούφες ήταν το λιγότερο μπροστά στα ρατσιστικά μέτρα που συνέχισε να παίρνει η κυβέρνηση εν μέσω πανδημίας επιβεβαιώνοντας την παροιμία ο λύκος στην αναμπουμπούλα χαίρεται.

Την περίοδο του «μένουμε σπίτι», η κυβέρνηση Μητσοτάκη:

• Έχει αφήσει δεκάδες χιλιάδες πρόσφυγες εγκλωβισμένους, συνωστισμένους στις πιο άθλιες συνθήκες ζωής, υγιεινής και περίθαλψης σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, κλειστά και ανοιχτά, στα νησιά και στην ηπειρωτική χώρα. Απειλώντας την δική τους ζωή και φυσικά τη ζωή όλων των υπολοίπων μέσα από μια γρήγορη εξάπλωση της επιδημίας. Το μόνο που κάνει για να αποφύγει αυτό τον προφανή κίνδυνο -τον οποίο επισείουν πλέον ο ΟΗΕ, ο ΠΟΥ και η ίδια η ΕΕ- είναι να μαντρώνει τους πρόσφυγες με στόχο να νοσήσουν όσοι νοσήσουν έχοντας την αυταπάτη ότι αν ξεσπάσει η επιδημία θα μπορέσει να την περιορίσει σε αυτούς.

• Κρατάει εν μέσω πανδημίας γεμάτα τα κρατητήρια των αστυνομικών τμημάτων και τα κλειστά κέντρα κράτησης με μετανάστες που καταγγέλλουν βασανιστήρια και ξυλοδαρμούς ενώ στο κέντρο της Αθήνας και άλλων πόλεων η απαγόρευ-

ση κυκλοφορίας έχει γίνει ο φερετζές ώστε η αστυνομία να συλλαμβάνει και να ρίχνει πρόστιμα στο σωρό σε πρόσφυγες και μετανάστες.

• Εξαπλώνει τις ρατσιστικές επιχειρήσεις της αστυνομίας στους Ρομά αλλά και στη μειονότητα στη Θράκη, που ενώ για ακόμη μια φορά αντιμετωπίστηκαν σαν πολίτες β' κατηγορίας όσον αφορά στα μέσα υγιεινής και προστασίας που τους παρέχει το ελληνικό κράτος, στοχοποιήθηκαν από τα παπαγαλάκια της κυβέρνησης για την εξάπλωση της επιδημίας.

• Συνεχίζει τις νομοθετικές πρωτοβουλίες με το νέο ρατσιστικό νομοσχέδιο που κατέβασε ο Μητσοτάκης μέσα στον Απρίλη με τίτλο «Βελτίωση Μεταναστευτικής Νομοθεσίας". Όπως ανέφερε στη σχετική ανακοίνωσή της η **ΚΕΕΡΦΑ**: *«Στην πραγματικότητα, πρόκειται για "βελτίωση" ως προς τα ρατσιστικά εμπόδια και την αυστηροποίηση του προηγούμενου νόμου για το άσυλο που ψηφίστηκε τον Οκτώβρη του 2019. Στόχος είναι η επιτάχυνση και η αύξηση του ποσοστού απορρίψεων ασύλου, των απελάσεων και το μάντρωμα των προσφύγων σε κλειστά στρατόπεδα φυλακές.*

Το νομοσχέδιο επιβάλει την επιτάχυνση της διαδικασίας απόρριψης ασύλου αφού προβλέπει πιο αυστηρές προϋποθέσεις με αποτέλεσμα οι θετικές αποφάσεις να είναι η εξαίρεση.

Το νομοσχέδιο εισάγει μέχρι και Μονομελείς Επιτροπές Προσφυγών (!) και θεσπίζει τις προϋποθέσεις της δημιουργίας των Κλειστών Ελεγχόμενων Δομών Νήσων (Κ.Ε.Δ.Ν.)».

Το αντιρατσιστικό κίνημα μπορεί να τους σταματήσει

Η επιδημία του κορονοϊού χτύπησε την Ευρώπη ακριβώς τη στιγμή που σε μια σειρά από χώρες, το κίνημα αλληλεγγύης και το αντιρατσιστικό κίνημα είχε αναλάβει δράση εξοργισμένο από την στάση της ΕΕ και της ελληνικής κυβέρνησης στον Έβρο. Στη Γερμανία δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι ξεχύνονταν στην

Διαδήλωση προσφύγων στη Μόρια

μια πόλη μετά την άλλη απαιτώντας από την ΕΕ να ανοίξει τα σύνορα και από τη γερμανική κυβέρνηση να δεχθεί αυτούς τους πρόσφυγες. Ανάλογα ήταν τα μηνύματα που έρχονταν από την Ολλανδία, τη Γαλλία, τη Βρετανία και μια σειρά από άλλες χώρες.

Στην Ελλάδα στις 5 Μαρτίου το αντιρατσιστικό κίνημα ξεχύθηκε κατά χιλιάδες στην Αθήνα και σε πολλές άλλες πολεις για να καταγγείλει τις ρατσιστικές επιχειρήσεις της κυβέρνησης στον Έβρο και τις φασιστικές επιθέσεις ναζί και ακροδεξιών στον Έβρο και στα νησιά. Το Σάββατο 14 Μάρτη ενώ ήδη είχαν ληφθεί τα πρώτα μέτρα καραντίνας και οι πιέσεις της κυβέρνησης για να σταματήσει ό,τι προγραμματισμένη κινητοποίηση υπήρχε δυνάμωναν, πάνω από 800 άτομα διαδήλωσαν στη Λέσβο απαιτώντας να εκκενωθεί η Μόρια. Ήταν μια πορεία πολύ μεγαλύτερη από τις απόπειρες που έκαναν το ίδιο διάστημα οι Μουντζούρηδες της ΝΔ καλώντας το λαό της Λέσβου σε ρατσιστικά «μπλόκα» στη Μόρια.

Στις 21 Μάρτη τελικά η ΚΕΕΡΦΑ πραγματοποίησε μια ιστορική συμβολική συγκέντρωση στο Σύνταγμα έχοντας στην πρώτη γραμμή τους εργαζόμενους στα νοσοκομεία, τους μετανάστες και τους πρόσφυγες εστιάζοντας στο αίτημα «Εκκενώστε τώρα όλα τα στρατόπεδα».

Συμβολικές συγκεντρώσεις έγιναν και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας ενώ οι εξορμήσεις της ΚΕΕΡΦΑ εκείνο το Σάββατο σε δεκάδες γειτονιές συνάντησαν τεράστια ανταπόκριση. Η πραγματοποίηση -ταυτόχρονα με τη συγκέντρωση στο Σύνταγμα- διεθνούς τηλεδιάσκεψης με αγωνιστές από πολλές χώρες ήταν ένα πολύτιμο δείγμα της αλληλεγγύης που παρά την πανδημία συνεχίστηκε με μια σειρά διεθνείς πρωτοβουλίες.

Τα μέτρα απαγόρευσης κυκλοφορίας που επέβαλε η κυβέρνηση δύο μέρες μετά δεν σταμάτησαν τις δράσεις. Ακόμη περισσότερο κλιμακώθηκαν μια σειρά από δράσεις της ΚΕΕΡΦΑ με διαμαρτυρίες και επισκέψεις στη Μαλακάσα, στην Κόρινθο, στον Ελαιώνα, στο Σχιστό, στην Αμυγδαλέζα, στα Διαβατά στη Θεσσαλονίκη, στον Κατσικά στα Γιάννενα, προκειμένου να αναδειχθεί το ζήτημα.

Αντίστοιχες διαμαρτυρίες πραγματοποιήθηκαν έξω από τα αστυνομικά τμήματα Περιστερίου και Βουλιαγμένης όπου οι ίδιοι οι κρατούμενοι προχώρησαν σε απεργία πείνας. Στη Βουλιαγμένη, ο **Μοχάμεντ Γιουσούφ**, μετανάστης, με ηχητικό μήνυμά του στην ΚΕΕΡΦΑ,

κατήγγειλε ότι υπέστη βασανισμό τη Δευτέρα 13 Απρίλη. Το περιστατικό συνέβη αμέσως μετά την επιστροφή από νοσοκομείο όπου τον μετέφερε το ΕΚΑΒ μετά από λιποθυμία στο κρατητήριο του ΑΤ Βουλιαγμένης. Όπως ανέφερε του έδεσαν τα χέρια πίσω στη πλάτη, του φόρεσαν κράνος και τον χτυπούσαν και τον κλωτσούσαν αρκετοί αστυνομικοί ενώ τον έβριζαν.

Στη ΒΙΑΛ στη Χίο αλλά και στα ΠΡΟΚΕΚΑ, στη Μόρια, στην Κόρινθο και στο Παρανέστι Δράμας οι πρόσφυγες ξεσηκώθηκαν ενάντια στις συνθήκες διαβίωσης και στις συνθήκες κράτησης για να έρθουν αντιμέτωποι με την αστυνομία ενώ σε αυθόρμητες διαμαρτυρίες προχώρησαν πρόσφυγες και στη Μαλακάσα. Οι άθλιες συνθήκες κράτησης των προσφύγων ξεσηκώνουν την οργή. Η κραυγή αγωνίας του κοινοτάρχη Προμαχώνα **Λεωνίδα Σπύρου** για το κλειστό κέντρο προσφύγων και μεταναστών που έφτιαξε η κυβέρνηση στην θέση Κλειδί κοντά στο οχυρό Ρούπελ είναι συγκλονιστική:

«Σε σκηνές χωρίς θέρμανση με μηδενικές θερμοκρασίες το βράδυ, χωρίς ζεστό νερό, έχουν φέρει πρόσφυγες και μετανάστες, ανάμεσά τους 50 παιδιά από βρέφη ενός μήνα έως 14χρονα παιδιά, και ασυνόδευτα. Είναι δύο χιλιόμετρα από το χωριό μας, σ' ένα σημείο που δεν βάζουμε ούτε τα ζώα μας. Σε μια ρεματιά. Δε μπορεί να ζήσει άνθρωπος εκεί. Πήγα εκεί χθες με το χιόνι και μου ήρθε να βάλω τα κλάματα. Παιδιά που τουρτούριζαν. Αναζητώ τους τοπικούς βουλευτές της ΝΔ και άλλους αρμόδιους, αλλά δεν μου απαντά κανείς».

Μέσα σε συνθήκες καραντίνας η ρατσιστική πολιτική της κυβέρνησης της ΝΔ βρίσκεται αντιμέτωπη με τρεις ισχυρές δυνάμεις: Το αντιρατσιστικό κίνημα που δεν υπέστειλε τη σημαία του. Τους ίδιους τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που ξεσηκώνονται ακόμη και στα κρατητήρια και τα στρατόπεδα. Και το διεθνές κίνημα αλληλεγγύης, που αρχικά μετά τα γεγονότα στον Έβρο και στη συνέχεια πάνω στο ζήτημα των στρατοπέδων, ανάγκασε ακόμη και την σχετική επιτροπή του ευρωκοινοβουλίου να ζητήσει από την ελληνική κυβέρνηση την άμεση εκκένωση των νησιών.

Η απόφαση στις 16 Απρίλη να μεταφερθούν 2.380 πρόσφυγες από τα νησιά στην ενδοχώρα είναι αποτέλεσμα αυτών των πιέσεων. Το ίδιο ισχύει για την υπαναχώρηση από την ΠΝΠ που προέβλεπε την άμεση απέλαση όσων πέρασαν τα σύνορα μετά την 1η Μάρτη. Τελικά η κυβέρνηση αναγκάστηκε να την αναιρέσει αποδεχόμενη ότι όσοι πρόσφυγες και μετανάστες ήρθαν στην Ελλάδα τον Μάρτιο θα έχουν πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου.

Η Νέα Δημοκρατία αναζητά με αγωνία τη συναίνεση όχι μόνο της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ –που της την παρέχει και με το παραπάνω– αλλά και του περισσότερου κόσμου που δεν είναι μισάνθρωπος, δεν είναι ρατσιστής, δεν κυνηγάει τους Ρομά ούτε πλέκει κάλτσες για τους «εθνοφύλακες» που σημαδεύουν πρόσφυγες στον Έβρο. Η κυβέρνηση χρειάζεται τον κ. **Τσιόδρα** να λέει «είμαστε όλοι αδέλφια, μαζί σε αυτό» για να καθησυχάσει τους Ρομά στη Λάρισα. Για να καθησυχάσει τους Ρομά στο Δροσερό που βγήκαν μαζικά στους δρόμους για να κράξουν τα ΜΜΕ και να διαμαρτυρηθούν στον Χαρδαλιά που ανακοίνωσε ότι ο αποκλεισμός του χωριού θα συνεχιστεί παρά την μη εύρεση άλλου κρούσματος.

Φυσικά το γεγονός αυτό δεν αναιρεί ούτε ένα από τα ρατσιστικά αίσχη της κυβέρνησης που δεν μπορεί να τα ξεπλύνει κανένα πλυντήριο, ούτε αυτό του κ. Τσιόδρα. Ας μην ξεχνάμε ότι μπροστά μας έχουμε κορονο-μνημόνιο και κάθε μνημόνιο που σέβεται τον εαυτό του συνοδεύεται και από ένα ρατσιστο-μνημόνιο.

Με την πανδημία να μην φαίνεται να μας εγκαταλείπει και με νέες επιθέσεις λιτότητας να βρίσκονται προ των πυλών, σήμερα περισσότερο από ποτέ, έχει σημασία το εργατικό κίνημα και η νεολαία μαζί με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες να δώσουν τη μάχη για τη δική τους εργατική, διεθνιστική διέξοδο από αυτήν την κρίση. Υψώνοντας τείχος αντίστασης στο ρατσισμό και την φασιστική απειλή που αυτός τροφοδοτεί.

Πρόκειται για μάχες που αντικειμενικά συνδέονται. Η απαίτηση να ανοίξουν ΤΩΡΑ τα κλειστά σπίτια και ξενοδοχεία μέσα από επίταξη για να φιλοξενήσουν τους πρόσφυγες απαντάει ταυτόχρονα: Στο αίτημα να αφήσουν ελεύθερους τους πρόσφυγες. Στο αίτημα της άμεσης εκκένωσης των στρατοπέδων για να περιοριστεί η εξάπλωση της πανδημίας. Αλλά και στο αίτημα των χιλιάδων ξενοδοχοϋπαλλήλων για δουλειά. Το να δοθούν χαρτιά και στέγη τώρα σε όλους τους μετανάστες και τους πρόσφυγες ώστε να μπορούνε να δουλεύουν νόμιμα σημαίνει δικαιώματα στους ίδιους αλλά και δυνατότητα παραγωγής αγαθών όχι μόνο στον πρωτογενή αλλά κάθε τομέα παραγωγής που έχει ανάγκη η κοινωνία.

Χρειάζεται, λοιπόν, τώρα να απαιτήσουμε ακόμη πιο δυναμικά:

- Εκκενώστε και κλείστε όλα τα στρατόπεδα εγκλεισμού των προσφύγων.
- Επίταξη ξενοδοχείων και σπίτια για τους πρόσφυγες τώρα.
- Απελευθέρωση όλων των κρατουμένων στα κρατητήρια και τα ΠΡΟΚΕΚΑ που μόνο τους έγκλημα είναι ότι «εισήλθαν παράνομα στη χώρα».
- Άσυλο, χαρτιά, για όλους τους πρόσφυγες και τους μετανάστες.
- Σύνορα ανοιχτά για την προσφυγιά, στοπ στις απελάσεις.
- Στοπ στις ρατσιστικές επιχειρήσεις της ΕΛ.ΑΣ στους πρόσφυγες και στους Ρομά.
- Λεφτά για την Υγεία, την Παιδεία, τις κοινωνικές υπηρεσίες και όχι για φράχτες-φρόντεξ-φυλακές-στρατόπεδα-αστυνομία.
- Κατάργηση της ρατσιστικής συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, κατάργηση όλων των ρατσιστικών νόμων και ΠΝΠ της ΝΔ. ■

Διαδήλωση ενάντια στον Μόντι, στο Ασάμ, στη βορειοανατολική Ινδία, 21 Δεκέμβρη 2019.

Ο «Τραμπ της Ινδίας» αντιμέτωπος με μαζική αντίσταση

Ο Νίκος Λούντος εξηγεί τις αντιφάσεις της «λάμψης» της Ινδίας ως ανερχόμενης δύναμης και παρουσιάζει τις μάχες των εκατομμυρίων που αντιστέκονται στις επιθέσεις του Ναρέντρα Μόντι

Ποιος θυμάται πως μέχρι πριν από μερικά χρόνια η Ινδία, αντιπροσωπεύοντας το μεσαίο Ι στο ακρωνύμιο BRICS, προβαλλόταν σαν ένα από τα πιο πιθανά σημεία από τα οποία η παγκόσμια οικονομία θα αναπηδούσε για να ξεφύγει από την κρίση που ξέσπασε το 2008; Η Ινδία υποτίθεται πως "έλαμπε" από τα μέσα της δεκαετίας του 2000. Η λάμψη είχε γίνει επίσημο κυβερνητικό και προεκλογικό σλόγκαν. Για τους προπαγανδιστές του νεοφιλελευθερισμού, η Ινδία ήταν διπλά χρήσιμη. Από τη μία γινόταν παράδειγμα για τις επιτυχίες που φέρνει το άνοιγμα στην αγορά, και από την άλλη γινόταν φόβητρο διότι χωρίς κι άλλες μεταρρυθμίσεις και λιτότητα, η ελληνική και η ευρωπαϊκή οικονομία απειλούνταν όχι πλέον μόνο από την Κίνα, αλλά και από την Ινδία που θα μετατρεπόταν επίσης σε "παγκόσμιο εργοστάσιο".

Οι "καλές ειδήσεις" όμως τελείωσαν από την Ινδία. Κι όχι μόνο γιατί οι ρυθμοί της ανάπτυξης αποδείχθηκαν και εφήμεροι και ψεύτικοι. Αλλά και πολιτικά η λάμψη έδωσε τη θέση της στο βαθύ σκοτάδι. Ο **Ναρέντρα Μόντι** κέρδισε τις εκλογές το 2014 και ξανά το 2019 στήνοντας μια ακροδεξιά κυβέρνηση που προωθεί ανοιχτά τους διωγμούς σε βάρος των 200 εκατομμυρίων μουσουλμάνων της χώρας. Ο Μόντι και ο υπουργός του των Εσωτερικών δεν ανήκουν μόνο στο **BJP**, το δεξιό "Λαϊκό Κόμμα" που κέρδισε τις εκλογές, αλλά και στο **RSS**, ίσως την πιο μαζική φασιστικού τύπου οργάνωση στον κόσμο με 5-6 εκατομμύρια μέλη. Το άστρο του Μόντι σε πανεθνικό επίπεδο είχε ανατείλει το 2002 όταν ήταν πρωθυπουργός στο κρατίδιο του Γκουτζαράτ και υπό την ευθύνη του εξελίχθηκε ένα πογκρόμ με 1000 μουσουλμάνους νεκρούς. Από τη στιγμή που ανέλαβε πρωθυπουργός της Ινδίας η ένταση με το Πακιστάν κορυφώθηκε. Το Φλεβάρη του 2019, καταρρίφθηκαν αε-

ροσκάφη και η Ινδία βομβάρδισε πακιστανικό έδαφος για πρώτη φορά από τον πόλεμο του 1971. Το καλοκαίρι ο Μόντι επέβαλε στρατιωτικό νόμο στο Κασμίρ και κατάργησε την αυτονομία του. Στη συνέχεια εξαπέλυσε μια από τις μεγαλύτερες διχαστικές επιθέσεις με το νόμο περί πολιτογράφησης που απειλεί να μετατρέψει τους μουσουλμάνους σε πολίτες δεύτερης κατηγορίας και να αφαιρέσει μαζικά πολιτικά δικαιώματα. Οι φασιστικές συμμορίες ρίχτηκαν κατά του κινήματος προσπαθώντας να μετατρέψουν τη σύγκρουση σε σφαγή μεταξύ Ινδουϊστών και μουσουλμάνων, με πάνω από 50 νεκρούς στις φτωχογειτονιές του Δελχίου στά τέλη Φλεβάρη.

Η ανανέωση της θητείας του Μόντι μετά την εκλογική νίκη την Άνοιξη του 2019 έγινε δεκτή διεθνώς σαν σημάδι ότι το πολιτικό σχέδιο της ινδικής ακροδεξιάς σταθεροποιείται και προχωράει. Οι υπουργοί, ένα μεγάλο μέρος του κρατικού μηχανισμού, τα στελέχη του BJP, τα ΜΜΕ γύρω από την κυβέρνηση και μαζί τους το RSS και το **VHP** (η θρησκευτικό-ιδεολογική μετωπική οργάνωση της ακροδεξιάς με σχεδόν εφτά εκατομμύρια οργανωμένα μέλη) είναι ένας μαζικός στρατός φανατικών, ρατσιστών, σεξιστών - ινδικές εκδοχές του Τραμπ και του Μπολσονάρο. Όμως, τα κινήματα που ξέσπασαν στους μήνες που ακολούθησαν έδειξαν ότι ο Μόντι δεν κυβερνάει ανεμπόδιστα και μάλιστα ότι οι επιθέσεις του συγκρότησαν ή έφεραν στο προσκήνιο καινούργιες και μαζικές δυνάμεις αντίστασης. Όπως θα επιχειρήσουμε να δείξουμε στη συνέχεια σε αυτό το άρθρο, η ανάδυση του Χιντούτβα (η κεντρική ιδεολογία της ινδικής ακροδεξιάς που ταυτίζει τον Ινδουϊσμό με την ουσία της ινδικής εθνικής ταυτότητας και έτσι μετατρέπει τα εκατοντάδες εκατομμύρια των μη-Ινδουϊστών Ινδών σε ξένο σώμα ή εσωτερικό εχθρό) είναι μια επιθετική προσπάθεια αναδιοργάνωσης της ινδικής πολιτικής πάνω στο πολύ ασταθές έδαφος που άφησε το τέλος περισσότερου από μισού αιώνα αδιαμφισβήτητης πολιτικής κυριαρχίας του κόμματος του Κογκρέσου. Έχει προς το παρόν μετατραπεί σε σχεδόν μοναδικό εργαλείο άσκησης πολιτικής, όμως δεν εμπνέει πλέον σιγουριά ούτε στους από πάνω, ούτε στους από κάτω.

Ας ξεκινήσουμε με τις υπερβολές περί ανερχόμενης υπερδύναμης, γιατί ένα από τα αίτια της πολιτικής ανωμαλίας είναι ότι τις είχε πιστέψει η ίδια η άρχουσα τάξη της Ινδίας. Και ακόμη και τώρα τεντώνεται για να δείξει ότι επιμένει. Για παράδειγμα, λίγο πριν τις περσινές εκλογές, η Ινδία εκτόξευσε πύραυλο για να καταστρέψει ένα δικό της δορυφόρο ο οποίος βρισκόταν σε τροχιά. Σύμφωνα με τον Μόντι, η Ινδία έγινε έτσι "διαστημική δύναμη" μιας και είναι η 4η μόλις χώρα που έχει καταφέρει να... καταρρίψει δορυφόρο της. Ακόμη και η ΝΑΣΑ διαμαρτυρήθηκε, γιατί κινδύνεψε ο διαστημικός σταθμός, αλλά ο Μόντι έκανε τη μόστρα του. Ας σταχυολογήσουμε από την Καθημερινή: το 2006 έγραφε πως:

"λιγότερο προβεβλημένη μέχρι πρότινος από την Κίνα στον δυτικό Τύπο, η Ινδία αναδύεται με εξίσου εντυπωσιακούς ρυθμούς σε παγκόσμια δύναμη. Με ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 7,5% την τελευταία πενταετία, αντιπροσωπεύει ήδη την τέταρτη οικονομία του κόσμου και φιλοξενεί 125 από τις 500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις του πλανήτη".[1]

Και το 2010:

"Παρά λοιπόν την αρνητική κριτική, η Ινδία τα πάει καλά. Η οικονομία της αναμένεται να αναπτυχθεί κατά 8,5%. Έχει όμως πολύ δρόμο μέχρι να γίνει τόσο πλούσια όσο η Κίνα, της οποίας η οικονομία είναι τέσσερις φορές μεγαλύτερη από την ινδική. Παρ' όλα αυτά, η Ινδία αναπτύσσεται με φρενήρεις ρυθμούς και το 2013, αναμένεται ότι οι αναπτυξιακοί της ρυθμοί θα ξεπεράσουν αυτούς της Κίνας... Μάλιστα, πολλοί οικονομολόγοι εκτιμούν ότι η ανάπτυξη της ινδικής οικονομίας θα είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλη μεγάλη οικονομία για τα επόμενα 25 χρόνια. Η ραγδαία ανάπτυξης μιας χώρας των 1,2 δισεκατομμυρίων κατοίκων είναι τουλάχιστον εκπληκτικό".[2]

Πυρηνικά και διαστημικό πρόγραμμα χωρίς καθαρό νερό και φαγητό

Η συζήτηση περί ρυθμών ανάπτυξης στην Ινδία ήταν και είναι σκέτη ύβρις. Αν στο άκουσμα της μαζικής πείνας ο νους μας πηγαίνει αποκλειστικά στην Αφρική, καλύτερα να το ξανασκεφτούμε. Η Ινδία είναι η πρωτεύουσα των υποσιτισμένων παιδιών του πλανήτη. Μόνο ένα στα δέκα παιδιά μέχρι 23 μηνών έχουν πλήρη δίαιτα. 60% των παιδιών μέχρι 5 ετών έχουν αναιμία, και 40% έχουν ελλιπή ανάπτυξη. Μία στις δύο έγγυες γυναίκες έχει αναιμία από έλλειψη τροφής. 20 εκατομμύρια παιδιά μέχρι έξι ετών υποσιτίζονται.[3] 100 εκατομμύρια άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε ασφαλές καθαρό νερό.[4] Ανισότητα χαρακτηρίζει ολόκληρο τον καπιταλισμό, αναπτυγμένο και μη. Αλλά στην περίπτωση της Ινδίας μιλάμε για εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπους καταδικασμένους να επιβιώνουν στο όριο ζωής και θανάτου, μακριά από ό,τι νοείται ως "σύγχρονος πολιτισμός", άλλοι να περιφέρονται σκελετωμένοι στο περιθώριο των πόλεων, σε ένα κράτος που είναι ικανό να έχει πυρηνικά και διαστημικό πρόγραμμα αλλά είναι ανίκανο να τραβήξει την τεράστια πλειοψηφία έστω και ελάχιστα προς τα μπρος.

Αν χρειάζεται κάποιος να ορίσει τι σημαίνει η λέξη ανισομέρεια μπορεί να δει την Αντίλια, την πιο ακριβή ιδιωτική κατοικία του κόσμου στη Μουμπάι (Βομβάη). Με αξία σχεδόν 2 δισεκατομμύρια δολάρια, έχει 27 ορόφους, πάρκινγκ για 168 αυτοκίνητα, τρία ελικοδρόμια και 600 άτομα προσωπικό. Ανήκει στον πλουσιότερο άνθρωπο της Ινδίας. Από τα μπαλκόνια της μπορείς να κοιτάξεις το Νταράβι, ίσως την πιο πυκνοκατοικημένη παραγκούπολη της Ασίας. Εκεί ένα εκατομμύριο

Οι διαδηλώτριες του Σαχίν Μπαγ, στο Δελχί, 21 Δεκέμβρη 2019.

άνθρωποι στριμώχνονται σε λιγότερο από ένα τετραγωνικό χιλιόμετρο.[5]

Κάπου ανάμεσα στην Αντίλια και το Νταράβι, ανάμεσα στα πυρηνικά όπλα και τα ραχιτικά παιδιά βρίσκεται η εξήγηση της ανόδου της ινδικής ακροδεξιάς και ο τρόπος για να τη σταματήσουμε. Πριν από την απελευθέρωση της Ινδίας από τους Άγγλους το 1947, αυτό που την κρατούσε ενωμένη ήταν ο γραφειοκρατικός και κατασταλτικός μηχανισμός της αυτοκρατορίας. Όμως αλλεπάλληλα κύματα εξεγέρσεων, μαζικής αντίστασης, η ανάδυση μιας πολιτικής αντιαποικιακής δύναμης (του Κογκρέσου) και οι ευρύτερες αλλαγές που ήρθαν μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ανάγκασαν τους Βρετανούς να εγκαταλείψουν το "πετράδι του στέμματος". Η Ινδία διασπάστηκε -τα σημερινά Πακιστάν και Μπαγκλαντές μετατράπηκαν σε ανεξάρτητο κράτος, ακολούθησε η μεγαλύτερη ανταλλαγή πληθυσμών στην ιστορία, συνδυασμένη με σφαγές. Το καινούργιο ινδικό κράτος στάθηκε στα πόδια του και μέσα στις δεκαετίες που ακολούθησαν η ανάπτυξη του καπιταλισμού μεταμόρφωσε τη χώρα, αν και αυτό έγινε με έναν αργό ρυθμό που κάποιοι οικονομολόγοι τον αποκαλούσαν, υποτιμητικά ίσως, "ινδουϊστικό ρυθμό ανάπτυξης" (γύρω στο 3,5% κατά μέσο όρο αρχικά).

Ποια ήταν η συγκολλητική ουσία που κατάφερε να κρατήσει όρθιο το νέο κράτος και να το μετατρέψει στη μεγαλύτερη κοινοβουλευτική δημοκρατία του πλανήτη; Η Ινδία δεν είχε ούτε ενιαία γλώσσα, ούτε ενιαία θρησκεία, πώς κατάφερε να μείνει όρθιο το νέο κράτος και να συσσωρευτεί κεφάλαιο έστω και με αυτό τον αργό ρυθμό; Η απάντηση βρίσκεται στο πολιτικό πρόγραμμα που εξέφραζε το Κογκρέσο, το οποίο κυβέρνησε 55 από τα 72 χρόνια που έχουν περάσει από τότε. Το πολιτικό σχέδιο, ιδιαίτερα στην περίοδο του **Νεχρού** (ως το 1964) υποσχόταν την πρόοδο της Ινδίας μέσω της εκβιομηχάνισης, με ατμομηχανή το κράτος, αντιγράφοντας το μοντέλο των πεντάχρονων πλάνων από τον **Στάλιν**. Οι χαλυβουργίες και τα φράγματα θα ήταν οι σύγχρονοι ναοί της Ινδίας, σύμφωνα με τον Νεχρού.[6] Το Κογκρέσο έχοντας βγει σαν μαζική οργάνωση μέσα από τον αντιαποικιακό αγώνα μπορούσε να συγκολλεί την κοινωνική συμμαχία που έβλεπε ελπίδα σε αυτή την προοπτική, μια κοινωνική συμμαχία που ξεκινούσε από τους καπιταλιστές και έφτανε ως τα φτωχότερα και ιστορικά καταπιεσμένα στρώματα. Οι Ινδοί καπιταλιστές είχαν πλέον ένα κράτος που δούλευε για τα δικά τους συμφέροντα και όχι για τους Άγγλους, τα μεσαία και ανώτερα στρώματα έβλεπαν ευκαιρίες κοινωνικής ανόδου και οικονομικής εξασφάλισης. Οι φτωχοί άκουγαν ένα κράτος να μιλάει στο όνομα του σοσιαλισμού και να τους υπόσχεται πως θα είναι οι πρώτοι που θα ωφεληθούν από την πρόοδο του έθνους. Οι καταπιεσμένοι άκουγαν ένα κράτος να ορκίζεται στο όνομα της κοσμικότητας και της ανεξιθρησκίας. Ήταν ένα κράτος που έβγαλε παράνομες τις διακρίσεις με βάση τις κάστες και κατ' επιλογή του **Μοχάντας Γκάντι** (που είχε δολοφονηθεί από το 1948) ανέθεσε στον **Μπιμράο Αμπέτκαρ**, από την πιο καταπιεσμένη κάστα των Ντάλιτ που σε ένα χωριό οι ανώτερες κάστες δεν θα τον άφηναν ούτε να πιει νερό από το ίδιο πηγάδι, να γράψει το Σύνταγμα της χώρας.[7]

Κατάσταση Έκτακτης Ανάγκης

Όμως, αυτή ήταν η ιδεολογία, όχι η πραγματικότητα. Το αναπτυξιακό κράτος και η εκβιομηχάνιση δεν απογειώθηκαν ποτέ στο βαθμό που στόχευε ο σχεδιασμός,[8] και ήδη από τα μέσα της δεκαετία του '60 ήταν πλέον φανερό ότι τόσο η ενότητα ανάμεσα στους πάνω και τους κάτω, όσο και η ενότητα ανάμεσα στις δι-

άφορες πτέρυγες των από πάνω είχαν ραγίσει για τα καλά. Διάσπαση του Κογκρέσου το 1969, πόλεμος με το Πακιστάν το 1971, μαζικά κινήματα αγροτών, κινήματα φτωχών, τοπικιστικές εξεγέρσεις, φτάνοντας ως την 20ήμερη απεργία των σιδηροδρόμων από 1,5 εκατομμύριο εργάτες και εργάτριες το Μάη του 1974, μια χρονιά που συνολικά είχε 40 εκατομμύρια εργατοημέρες απεργίας.[9]

Το 1975 η **Ίντιρα Γκάντι** (κόρη του Νεχρού, συνωνυμία με τον Μοχάντας Γκάντι) κήρυξε την κατάσταση Έκτακτης Ανάγκης, παίρνοντας δικτατορικές εξουσίες για να βγάλει εκτός νόμου την αντιπολίτευση, να στείλει στη φυλακή μαζικά συνδικαλιστές και αριστερούς, δημιουργώντας στρατόπεδα συγκέντρωσης για τους φτωχούς, αφού ισοπέδωσε παραγκουπόλεις και προχώρησε σε υποχρεωτική στείρωση για έξι εκατομμύρια άνδρες ανάμεσα σε άλλα παρόμοια εγκλήματα.[10] Τι είχε μεσολαβήσει; Πίσω από τη βιτρίνα του κοσμικού και ανεξάρτητου από κάστες κράτους, η εξουσία είχε περάσει στα χέρια μιας ελίτ προερχόμενης από τις ανώτερες κάστες που μιλούσε κυρίως αγγλικά -με κατεξοχήν παράδειγμα την οικογένεια Νεχρού-Γκάντι. Για τα κομμάτια της άρχουσας τάξης στις διαφορετικές επαρχίες, όσο πιο δυνατά καταπίεζαν τους από κάτω, τόσο περισσότερες επιτυχίες είχαν να δείξουν ώστε να αποκτήσουν πρόσβαση στο Κογκρέσο και τον κρατικό μηχανισμό. Παράλληλα, χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο την κάστα, αλλά και τις διαφορετικές γλώσσες (τα κρατίδια της Ινδίας χαράχτηκαν κατά κύριο λόγο με γλωσσικά κριτήρια, με πολύ αδρές γραμμές σε μια χώρα με 22 επίσημες γλώσσες και εκατοντάδες άλλες γλώσσες και διαλέκτους), σαν μηχανισμό υπεράσπισης των ιδιαίτερων συμφερόντων τους. Οι εντάσεις στο εσωτερικό της άρχουσας τάξης ήταν ασυμβίβαστες και τόσο απρόβλεπτες ώστε η Γκάντι προχώρησε σε εκλογές μετά την Έκτακτη Ανάγκη, τις οποίες παραδόξως κέρδισε η αντιπολίτευση. Οι εντάσεις στο εσωτερικό της αντιπολίτευσης ωστόσο δεν ήταν καθόλου μικρότερες και η κυβέρνησή τους κατέρρευσε μέσα σε δύο χρόνια, με το Κογκρέσο και την Γκάντι να επιστρέφουν το 1980. Οι αντίρροπες πιέσεις ωστόσο κάθε άλλο παρά δαμάστηκαν, και το Κογκρέσο έπαιζε με παρόμοιο τρόπο και με τον αντι-πακιστανικό εθνικισμό, και με τον τοπικισμό, και με την Ινδουϊστική ανωτερότητα και με τις κάστες, όπως και η αντιπολίτευση. Η Γκάντι θα το πληρώσει με την ίδια της τη ζωή, δολοφονημένη από τους Σιχ σωματοφύλακές της το 1984, λίγους μήνες μετά το βομβαρδισμό του σημαντικότερου ναού των Σιχ από το κράτος. Τι εναλλακτικές υπήρχαν για τους από πάνω, καθώς το Κογκρέσο έχανε όλο του το ιστορικό κύρος και η ιδεολογία του αναπτυξιακού κράτους δεν λειτουργούσε πλέον ως σταθεροποιητικός μηχανισμός; Από τη μία ήταν ο νεοφιλελευθερισμός και το άνοιγμα των αγορών που ιδιαίτερα μετά το ‘90 μετατράπηκε σε μαγικό εργαλείο που θα έλυνε όλα τα προβλήματα, παρασύροντας όχι μόνο το Κογκρέσο αλλά και την Αριστερά. Ξαφνικά το αναπτυξιακό κράτος από μηχανισμός προόδου μετατράπηκε σε αιτία όλων των κακών. Η δεύτερη υποψηφιότητα για να αντικαταστήσει τις παλιές σιγουριές ήταν η στροφή στο ρατσισμό και στον θρησκευτική μισαλλοδοξία.

Η ινδική ακροδεξιά ήταν καλύτερα προετοιμασμένη να συνδυάσει και τα δύο: και νεοφιλελευθερισμό και ρατσιστικό δηλητήριο.[11] Από το 1986 το BJP είχε κάνει στροφή στα ακροδεξιά, οι φασίστες του RSS και του VHP καθορίζουν την ατζέντα. Το 1992 εξελίσσεται η μεγαλύτερη επίδειξη δύναμης των φασιστών. 10 χιλιάδες οργανωμένοι βάνδαλοι φτάνουν στην Αγιόντια και καταστρέφουν με τσεκούρια, σφυριά και γυμνά χέρια το ιστορικό τζαμί του Μπάμπουρ, χτισμένο το 1530. Η ινδική ακροδεξιά είχε ανακαλύψει μετά από 500 χρόνια ότι το τζαμί είχε χτιστεί πάνω σε ναό του θεού Ράμα και μάλιστα ότι στο ίδιο σημείο είχε γεννηθεί ο ίδιος ο θεός... το 5114πΧ. Μπορεί να μοιάζει τρελό, αλλά ας θυμηθούμε πως ήταν τα ίδια χρόνια που στην Ελλάδα έψαχναν αν καταλάβαινε ελληνικά ο Βουκεφάλας και οι Χρυσαυγίτες έκαναν τις πρώτες τους εμφανίσεις στο μεγάλο πεδίο που τους είχε ανοίξει η Νέα Δημοκρατία. Στην Ινδία αντί να φάνε τάπα, κατάφεραν να εδραιωθούν. Πάνω στο άρμα του θεού Ράμα, θα έρθει στην εξουσία αρχικά για λίγο το 1996 και έπειτα το 1998 για πέντε ολόκληρα χρόνια ο **Βατζπαγί** του BJP, με αναπληρωτή πρωθυπουργό τον **Αντβανί**, έναν από τους ιδεολογικούς πατέρες του βανδαλισμού του μνημείου το 1992. Τα χρόνια εκείνης της κυβέρνησης του BJP, ο Μόντι ξεκινούσε την καριέρα του ως πρωθυπουργός στο κρατίδιο του Γκουτζαράτ, επιβλέποντας όπως αναφέραμε παραπάνω το πογκρόμ του 2002. Για τη δεξιά, η εμπειρία της Αγιόντια του 1992 είχε μετατραπεί σε συνταγή που λέει πως αν θέλεις σταθερή εξουσία και ψήφους, χρειάζεσαι πογκρόμ, ανελέητα ρατσιστικά κυνηγητά, αντιπακιστανικές κορόνες και ισλαμοφοβία.[12]

Φασίστες και κεφάλαιο

Κι ενώ εξελίσσονταν όλα αυτά, η μόδα και εντός Ινδίας και διεθνώς ήταν να παρουσιάζεται ο Μόντι ως πρωτοπόρος της οικονομίας που άνοιγε δρόμο με το λεγόμενο “μοντέλο του Γκουτζαράτ προς την ανάπτυξη”. Το μοντέλο του Γκουτζαράτ δεν ήταν άλλο από την κατάργηση του οποιουδήποτε φραγμού στις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις. Φοροαπαλλαγές, ελαστικοποίηση της εργασίας, κατάργηση ακόμη και των πιστοποιητικών για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι πλούσιοι και τα νέα μεσαία στρώματα που είχαν βγει κερδισμένα από τα νεοφιλελεύθερα ανοίγματα είχαν κάθε λόγο να χειροκροτούν. Οι ρυθμοί ανάπτυξης από τις αρχές της δεκαετίας

Ενάντια στο ρατσιστικό νόμο του Μόντι, Κολκάτα, 22 Δεκέμβρη 2019.

του 2000 ξεπερνάνε το 7% και αυτά τα στρώματα ζητάνε κι άλλες φοροαπαλλαγές, κι άλλες ιδιωτικοποιήσεις. Όσο για τους φτωχούς, αυτοί είναι το πρόβλημα, και ο μόνος τρόπος να τους κρατήσεις ακίνδυνους είναι να τους βάλεις να σφάζονται μεταξύ τους. Το RSS διευρύνει την κοινωνική βάση των ψηφοφόρων του BJP προσηλυτίζοντας στρώματα από τις φυλές των ιθαγενών ή των κατώτερων καστών στον "καθαρό" Ινδουϊσμό, δηλαδή στο μίσος κατά των μουσουλμάνων.[12]

Ο δρόμος ανάμεσα στην πρωθυπουργία Βατζπαγί και την πρωθυπουργία Μόντι δεν ήταν ευθύγραμμος. Το 2004 το BJP έχασε τις εκλογές και επέστρεψε το Κογκρέσο για 10 χρόνια με πρωθυπουργό τον Σινχ. Στη δεύτερη θητεία του, κλιμάκωσε τις νεοφιλελεύθερες επιθέσεις, με αποκορύφωμα την κατάργηση των επιδοτήσεων για το υγραέριο που καταναλώνουν όλες οι φτωχές οικογένειες της χώρας. Οργανώθηκε μια 12ωρη γενική απεργία σε όλη τη χώρα το Σεπτέμβρη του 2012 και ο **Σινχ** ολοκλήρωσε σέρνοντας την πρωθυπουργία του.[13] Το Κογκρέσο υπέστη τη χειρότερη ιστορικά ήττα του το 2014, πέφτοντας από τις 206 έδρες σε μόλις 44. Ο Μόντι ανέβηκε στην εξουσία με τον παραδοσιακό αντίπαλο πιο αδυνατισμένο από ποτέ. Το Κογκρέσο αντί να αναστηλωθεί στην αντιπολίτευση, έπεσε ακόμη χαμηλότερα.[14] Στις εκλογές του '19 ο ηγέτης του, **Ράχουλ Γκάντι**, έφτασε να χάσει σε μία από τις δύο έδρες που κατέβαινε, στο Αμέτι, το οικογενειακό προπύργιο στο οποίο είχαν περάσει από βουλευτές τέσσερις Γκάντι (η μητέρα, ο πατέρας του και ο θείος του). Το όνομα Γκάντι ήταν το τελευταίο εργαλείο που είχε απομείνει στο Κογκρέσο και πλέον ούτε και αυτό δεν δούλεψε. Ο Μόντι, στο μεταξύ, είχε πάει στις εκλογές του '19 αφήνοντας εντελώς σε δεύτερη μοίρα τα μεγάλα λόγια για την ανάπτυξη και τις δουλειές. Οι οικονομολόγοι είχαν ήδη ξεκαθαρίσει ότι το παραμύθι τελείωσε. Όλη η προεκλογική εκστρατεία είχε σαν βάση τον ινδουϊστικό εθνικισμό, την πολεμοκαπηλία ενάντια στο Πακιστάν και τον ρατσισμό.

Αυτή η κατάσταση της αντιπολίτευσης κάνει ακόμη πιο θεαματική την μαζική αντίσταση που έχει ξεσπάσει ενάντια στον Μόντι. Το Δεκέμβρη, οι γυναίκες του **Σαχίν Μπαγ** έσπασαν με τον πιο ορμητικό τρόπο την τρομοκρατία που καλλιεργούσε ο Μόντι και οι φασιστικές συμμορίες. Δύο χιλιάδες γυναίκες κατέλαβαν μια διασταύρωση στο Δελχί, τις πιο κρύες μέρες της χρονιάς και τη μετέτρεψαν σε μια μαζική κατάληψη ενάντια στο Μόντι και το ρατσισμό που κράτησε 100 μέρες.[15] Δεκάδες χιλιάδες κόσμος πέρασε, συμπαραστάθηκε, πήρε μέρος σε εκδηλώσεις, προστάτευσε την κατάληψη από τις επιθέσεις του κράτους και των φασιστών. Η κατάληψη μετατράπηκε και σε κέντρο οργάνωσης της αλληλεγγύης με περιβαλλοντικά κινήματα, με εργατικούς αγώνες, με την αντίσταση στο Κασμίρ και με τους φοιτητές. Τη φλόγα την είχε ανάψει ο Μόντι με το νόμο για την Πολιτογράφηση που έφερε στη βουλή εκείνες τις μέρες και το "Εθνικό Μητρώο Πολιτών" που ακολουθούσε. Ο νόμος ήρθε υποτίθεται σαν ανθρωπιστική βοήθεια σε διωκόμενες μειονότητες γειτονικών χωρών, δίνοντάς τους το δικαίωμα να γίνουν Ινδοί πολίτες. Όμως, εξαιρούνται οι μουσουλμάνοι. Δεν είναι απλώς επίθεση σε καταδιωκόμενους μουσουλμάνους, αλλά στα 200 εκατομμύρια των μουσουλμάνων της Ινδίας που βαφτίζονται και επίσημα εσωτερικός εχθρός. Η λογική του Χιντούτβα είναι πως αν είσαι μουσουλμάνος δεν έχεις δικαίωμα να είσαι Ινδός, απλώς περίσσεψες κατά λάθος στις ανταλλαγές του '47. Το Μητρώο προχωράει ακόμη παραπέρα την επίθεση. Αφαιρεί την υπηκοότητα από εκατομμύρια Ινδούς (κυρίως αλλά όχι μόνο μουσουλμάνους) αν δεν έχουν πιστοποιητικό γέννησης. Εκατομμύρια κόσμος στις πιο φτωχές περιοχές δεν έχει κανένα πιστοποιητικό.[16]

Ξεσηκωμός ενάντια στο ρατσισμό

Με το κίνημα ενάντια στο Νόμο και το Μητρώο να απλώνεται, η αστυνομία εισέβαλε σε δύο πανεπιστήμια στο Δελχί, συλλαμβάνοντας πάνω από 60 φοιτητές. Οι εικόνες των ινδικών ΜΑΤ να σπάνε την πόρτα της κεντρικής βιβλιοθήκης, να πετάνε δακρυγόνα και να αρχίζουν να χτυπάνε με τα γκλοπ τα κεφάλια των φοιτητών που κάθονταν στις θέσεις και διάβαζαν ξεσήκωσαν τη χώρα από άκρη σε άκρη. Και συγκλόνισε η εικόνα στον περίβολο του Πανεπιστημίου με τέσσερις φοιτήτριες να σώζουν με τα σώματά

τους έναν συμφοιτητή τους την ώρα που τον βασάνιζε η αστυνομία. Τα συγκεκριμένα Πανεπιστήμια στοχοποιήθηκαν γιατί έχουν υψηλό αριθμό μουσουλμάνων φοιτητών, όμως το δηλητήριο δεν πέτυχε το στόχο του. Η μάχη δόθηκε ενιαία, σα μάχη για τη δημοκρατία, όχι με θρησκευτικό χαρακτήρα. Το γεγονός ότι μουσουλμάνες γυναίκες βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή και άνοιξαν το δρόμο ήταν επιπλέον χτύπημα στον πατερναλιστικό τρόπο με τον οποίο επιχείρησε να διχάσει ο Μόντι στην προηγούμενη θητεία του, με νομοθετήματα για το διαζύγιο και οικογενειακά θέματα, όπου παρίστανε τον απελευθερωτή των γυναικών από τη σαρία και από τους άντρες τους.[17] Η ηγεμονία του BJP είχε ραγίσει. Τοπικά κόμματα που συνεργάζονται με τη δεξιά σε κυβερνήσεις κατά κρατίδιο άρχισαν να του στέλνουν μήνυμα να μην προχωρήσει με το Μητρώο. Δέκα από τα δεκατρία κόμματα της συμμαχίας του BJP του ζήτησαν να τα μαζέψει. Στο μακρινό Ασάμ στα σύνορα με το Μπουτάν όπου το Μητρώο του Μόντι είχε εφαρμοζόταν ήδη ως πιλότος, η αντίσταση είχε πάρει τη μορφή εξέγερσης, με μπλοκαρίσματα σιδηροδρόμων και μαζικές διαδηλώσεις.

Το περασμένο καλοκαίρι ο Μόντι είχε απαγορεύσει την κυκλοφορία και είχε κλείσει τα σύνορα του Κασμίρ, τα τηλέφωνα και το ίντερνετ για να μην εξαπλωθεί η αντίσταση στην υπόλοιπη Ινδία, όταν αποφάσισε να καταργήσει το τοπικό υπουργικό συμβούλιο και να βάλει το Κασμίρ κάτω από την άμεση εξουσία της κεντρικής κυβέρνησης. Χιλιάδες διαδηλωτές κατέβαιναν με πανό "Έξω η Ινδία", "Μόντι τρομοκράτης", ρισκάροντας τη ζωή τους απέναντι σε στρατό και αστυνομία που έριχναν πραγματικά πυρά.[18] Το κίνημα ενάντια στο νέο νόμο όμως δεν μπορούσε να περιοριστεί σε καμία επαρχία.

Και ενώ ο Μόντι είχε επενδύσει στην ισλαμοφοβία, μεταξύ άλλων και για να φουσκώσει τις ψήφους της δεξιάς στο Δελχί, οι εκλογές

Τεράστιο ήταν το συλλαλητήριο ενάντια στον Μόντι στη Χαϊντεραμπάντ

στην πρωτεύουσα ήρθαν στις 8 Φλεβάρη στο μέσο όλου αυτού του κινήματος και του έκοψαν τη φόρα. Τις εκλογές τις κέρδισε ξανά το **"Κόμμα του Απλού Ανθρώπου" (AAP)** με πάνω από 50%. Το AAP είναι μία από τις μορφές που έχει πάρει η νέα πολιτικοποίηση με την κατάρρευση του Κογκρέσου. Ιδρύθηκε μέσα από το μαζικό κίνημα κατά της διαφθοράς που είχε ξεσπάσει επί πρωθυπουργίας Σινχ, και μέσα σε τρία χρόνια πήρε την απόλυτη πλειοψηφία στις τοπικές εκλογές της πρωτεύουσας.

Ένα μήνα πριν από τις εκλογές στο Δελχί, στις 8 Γενάρη, είχε οργανωθεί πανεθνική απεργία από τα συνδικάτα και συνέπεσε με την παραδοχή του Μόντι ότι το 2020 θα ήταν η χρονιά με τη μικρότερη ανάπτυξη τα τελευταία 11 χρόνια (βέβαια πριν από την κρίση της πανδημίας). Το 2019 ήταν η χρονιά με τη μεγαλύτερη ανεργία εδώ και δεκαετίες. Από την Κολκάτα (Καλκούτα) ως την Κέραλα οι συγκοινωνίες τράβηξαν χειρόφρενο και τα εργοστάσια σίγησαν. Τα συνδικάτα καλούν αυτές τις απεργίες με γραφειοκρατικό τρόπο, για να δείξουν τη δύναμή τους και χωρίς να κάνουν προσπάθεια να συνδεθούν με τις άλλες μάχες. Όμως δεκάδες και εκατοντάδες εκατομμύρια εργάτες σε απεργία και κινητοποίηση είναι μια δύναμη που δεν ελέγχεται από τα πάνω. Και φέτος ιδιαίτερα που κανείς δεν μπορούσε να αποφύγει την σύνδεση με τη μάχη ενάντια στην κυβέρνηση και με το ξεγύμνωμα των υποσχέσεων του Μόντι για την οικονομία.

Αυτός που ανέλαβε να βοηθήσει τον πληγωμένο πρωθυπουργό ήταν ο φίλος του ο **Τραμπ**. Έστειλε μήνυμα ότι θα επισκεφθεί την Ινδία και σε αντάλλαγμα ο Μόντι επιβεβαίωσε την παραγγελία αμερικάνικων ελικόπτερων για 2,5 δις ευρώ. Ο Μόντι πρόσφερε στον Τραμπ τελικά ένα από τα μεγαλύτερα πλήθη που τον έχει ακούσει και χειροκροτήσει στη ζωή του, κινητοποιώντας όλο τον κρατικό και παρακρατικό μηχανισμό και στην πρωτεύουσα και στο Γκουτζαράτ. Η ραγδαία στροφή προς τις ΗΠΑ είναι ένα ακόμη από τα στοιχήματα του Μόντι. Το Πακιστάν βρίσκεται βυθισμένο σε ακόμη σημαντικότερα προβλήματα, και η Ινδία φιλοδοξεί να κληρονομήσει τις παραδοσιακές του σχέσεις με την υπερδύναμη. Η κατάσταση προκαλεί μια σειρά νέες αποσταθεροποιήσεις, τόσο μεταξύ Ινδίας-Πακιστάν, αλλά κυρίως στις σχέσεις με την Κίνα που δεν έχει σταματήσει να επενδύει και να εξαγοράζει εταιρείες στην Ινδία.

Ο δρόμος για την Αριστερά

Ο Μόντι δεν είναι παντοδύναμος. Κέρδισε τις εκλογές το 2019, αλλά όλες του οι πρωτοβουλίες από τότε συναντάνε τεράστια αντίσταση. Η καταδίκη σε μαζική πείνα που προκάλεσε το απροειδοποίητο και

ανοργάνωτο “λοκντάουν” που κήρυξε για τον κορονοϊό τον πλήττει ακόμη περισσότερο. Η Αριστερά μπορεί να βγάλει συμπεράσματα για ποια λάθη έκανε και πόσο κόστισαν, την ώρα που ρίχνεται στη μάχη να οργανώσει και να συντονίσει τα διαφορετικά μέτωπα. Το βάρος του σταλινισμού υπήρξε τεράστιο στην Ινδία. Τα δύο μεγάλα κομμουνιστικά κόμματα (ΚΚΙ(Μ) και ΚΚΙ) οργάνωσαν κατά καιρούς τον κόσμο που έδωσε ηρωικούς και ανυποχώρητους αγώνες, αλλά η πολιτική τους υπήρξε τραγική. Κινήθηκαν σαν εκκρεμές από εκδοχή αριστερής πτέρυγας του Κογκρέσου σε καταγγελίες για “φασιστικοποίηση”, μέχρι και τυχοδιωκτικές συμμαχίες με τη Δεξιά. Στη δεκαετία του ‘90 έφτασαν να αποδεχθούν την αγορά. Το ΚΚΙ(Μ) ελέγχοντας την κυβέρνηση της Δυτικής Βεγγάλης κατέστειλε εξεγέρσεις αγροτών γιατί στέκονταν ενάντια στις επενδύσεις που ήταν «για το καλό όλων».[19] Από τις θεωρίες ότι οι καταπιέσεις λόγω φύλου, θρησκείας και κάστας θα λυθούν όχι με αγώνα αλλά με την εκβιομηχάνιση έφτασαν στην αποδοχή ότι τις καταπιέσεις θα τις βάλουν στην άκρη οι αλλαγές που φέρνει ο νεοφιλελευθερισμός και η ένταξη στην παγκόσμια αγορά. Και πάντα έβαζαν σαν κέντρο της πολιτικής παρέμβασης τις εκλογές και τις συμμαχίες με άλλα κόμματα για την εξασφάλιση εδρών.[20]

Η μάχη ενάντια στο Μόντι και τους φασίστες απαιτεί ενιαίο μέτωπο, όχι όμως μέτωπο για να ξαναστηθεί η παλιά συμμαχία της αριστεράς με το Κογκρέσο ούτε απλώς με ορίζοντα τις επόμενες εκλογές. Χρειάζεται μέτωπο των δυνάμεων που δίνουν αγώνες αφενός για να μπλοκάρουν τα σχέδια του Μόντι και αφετέρου για να σπάσουν από την επιρροή των φασιστών τον καταπιεσμένο και φτωχό κόσμο. Η εμπειρία του Σαχίν Μπαγ είναι το καλύτερο παράδειγμα. Υπάρχουν ήδη δυνάμεις που καλούν ανοιχτά σε αυτή την προσπάθεια, μέσα και έξω από την παραδοσιακή Αριστερά. Ένα μεγάλο κομμάτι της ριζοσπαστικοποιημένης νεολαίας και διανοούμενοι, είτε με αναφορές στον Γκάντι ή στον Αμπέτκαρ είτε στον Μαρξ ή τους Ναξαλίτες μαοϊκούς ανοίγουν την ιδεολογική κόντρα με τους φασίστες ανοιχτά και λένε ότι δεν μπορείς να αντισταθείς στον Μόντι αν δεν υπερασπίσεις τους μουσουλμάνους, αν δεν υπερασπίσεις το Κασμίρ, αν δεν υπερασπίσεις τις κατώτερες τάξεις, τους ιθαγενείς και αν δεν πεις την αλήθεια ότι το Κογκρέσο ήταν το πρώτο που αποδέχθηκε την πολιτική του Χιντούτβα και κήρυξε τον πόλεμο στην ίδια τη δημοκρατία. Αυτές οι αλήθειες πρέπει να συνδεθούν με την υλική δύναμη που μπορεί να τις βάλει στην πράξη, τα εκατοντάδες εκατομμύρια των εργατών, των φτωχών στις πόλεις και των χωρικών που δεν κέρδισαν τίποτα από τους πολυδιαφημισμένους ρυθμούς ανάπτυξης και δεν θα κερδίσουν αν η κρίση του ινδικού καπιταλισμού μετατραπεί σε θρησκευτικό πόλεμο. Αυτή είναι η πλειοψηφία που περιγράφει η **Αρουντάτι Ρόι** τη στιγμή της κήρυξης του λοκντάουν:

«Η σκηνή ήταν βιβλική. Ή ίσως και όχι. Η Βίβλος δεν ήξερε για τόσο μεγάλα πλήθη. Το λοκντάουν για να επιβληθεί η σωματική απόσταση μεταξύ των ανθρώπων είχε οδηγήσει στο αντίθετο - σωματική συμπύκνωση σε απίστευτο βαθμό. Το ίδιο συνέβη ακόμη και μέσα στις πόλεις και τις μεγαλουπόλεις της Ινδίας. Οι κεντρικοί δρόμοι μπορεί να έμεναν άδειοι, αλλά οι φτωχοί ήταν αμπαρωμένοι σε καταστριμωγμένα δωμάτια σε τρώγλες και παραγκουπόλεις. Όλοι οι οδοιπόροι με τους οποίους μίλησα ανησυχούσαν για τον ιό. Όμως ο ιός ήταν λιγότερο πραγματικός, λιγότερο παρών στις ζωές τους από ό,τι ήταν η ανεργία, η πείνα και η βία της αστυνομίας. Από όλους τους ανθρώπους με τους οποίους μίλησα εκείνη τη μέρα, ανάμεσά τους μια ομάδα από μουσουλμάνους ράφτες που μόλις πριν από μερικές βδομάδες είχαν επιβιώσει από τις αντιμουσουλμανικές επιθέσεις, τα λόγια ενός ανθρώπου ήταν αυτά που με αναστάτωσαν περισσότερο. Ήταν ένας ξυλουργός, ο Ραμτζίτ, που σκόπευε να πάει περπατώντας ως το Γκορακπούρ κοντά στα σύνορα με το Νεπάλ. ‘Ίσως στον κύριο Μόντι, όταν αποφάσισε να γίνει αυτό, να μην του είπε κανείς για εμάς. Ίσως να μην γνωρίζει ότι υπάρχουμε εμείς’. Εμείς σημαίνει περίπου 460 εκατομμύρια άνθρωποι».[21] ■

Σημειώσεις

1. **Πέτρος Παπακωνσταντίνου**, συνέντευξη με τον ινδό Υπουργό Εξωτερικών, Καθημερινή 2 Σεπτέμβρη 2006.
2. Καθημερινή 30 Οκτώβρη 2010, αναδημοσίευση από τον Economist.
3. Child Rights and you. (cru.org)
4. water.org/our-impact/india
5. “These are the world’s five biggest slums”, Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, bit.ly/BiggestSlums, Οκτώβρης 2016.
6. **Vinay Lal**, “Independent India”, στη σελίδα MANAS του UCLA, tinyurl.com/yc8rz8rp
7. Στο παρόν κείμενο δεν υπάρχει χώρος για ανάλυση της κάστας, αυτής της ιδιαίτερα ινδικής καταπίεσης. Τα πρώτα κεφάλαια του **Nivedita Menon, Aditya Nigam**, *Power and Contestation, India Since 1989*, Zed Books, 2007 είναι καλή εισαγωγή για το πώς επιβίωσε και δυνάμωσε ο ρόλος της κάστας μετά το 1947. Για μια ευρύτερη ανάλυση και σύνδεση μεταξύ κάστας και κοινωνικής τάξης, βλ. **Chris Harman**, “Caste and Class”, tinyurl.com/yc6yhu5m
8. Το επιχείρημα του **Vivek Chibber** στο βιβλίο *Locked in Place, State-Building and late industrialization in India*, Princeton University Press, 2003, είναι ότι οι καπιταλιστές δεν επέτρεψαν στο κράτος να πάρει πραγματικά το τιμόνι του σχεδιασμού και έτσι έβαλαν εμπόδια στην ανάπτυξη. Ο Χάρμαν επισημαίνει επίσης ότι το σχετικά ειρηνικό πέρασμα από τους Βρετανούς στο Κογκρέσο σήμαινε πως τα κατεστημένα συμφέροντα στην ύπαιθρο έμειναν ανέγγιχτα.
9. **V. Sridhar**, “Chronicle of a strike”, Frontline, 15 Σεπτέμβρη 2001
10. Η φρίκη των χρόνων 1975-1977 αποτυπώνεται με ανάγλυφο τρόπο στο μυθιστόρημα του **Ρόιντον Μίστρι**, *Μια Λεπτή Ισορροπία*, (μτφ. Καίτη Οικονόμου, εκδόσεις Ενάλιος, 1998).
11. Για τις ρίζες της κρίσης του Κογκρέσου, βλ. **Chris Harman**, “India after the elections: a rough guide”, ISJ 103, καλοκαίρι 2004.
12. **Raju Das**, “India’s 2019 general election and the deepening of fascistic tendencies”, ISJ 164, Φθινόπωρο 2019.
13. “Απεργιακός σεισμός στην Ινδία”, Εργατική Αλληλεγγύη 26 Σεπτέμβρη 2012.
14. **Achin Vanaik**, “The Indian Catastrophe”, Jacobin 30 Μάη 2019.
15. **Vinay Lal**, “Women, Nonviolence, and Civil Resistance in India”, 2 Γενάρη 2020, tinyurl.com/y9eohtkc
16. **Achin Vanaik**, “Modi might have finally gone too far”, Jacobin 22 Δεκέμβρη 2019.
17. **Syeda Hameed**, “The brave women of Shaheen Bagh”, The Wire, 23 Δεκέμβρη 2019
18. **Soumya Shankar**, “Mourning and resistance in Kashmir after India revoked the state’s special status”, Intercept 14 Σεπτέμβρη 2019
19. **Aditya Sarkar**, “Nandigram and the deformations of the Indian Left”, ISJ 115, Καλοκαίρι 2007.
20. **Menon&Nigam**, σ. 106-111.
21. **Arundhati Roy**, “The pandemic is a portal”, FT 3 Απρίλη 2020.

Βιβλιοκριτική

10+1 Μύθοι για το Κυπριακό

Νικόλας Κυριακού

Σελίδες 100, 8,5 ευρώ
Εκδόσεις Ψηφίδες

Αν πίστευε κανείς ότι μέσα στην κρίση της πανδημίας, ζητήματα όπως το Κυπριακό και οι εθνικιστικοί ανταγωνισμοί θα έμπαιναν σε δεύτερη μοίρα, σίγουρα θα έπεφτε έξω. Φρόντισε να το επιβεβαιώσει ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο Αναστασιάδης, που έτρεξε να επικαλεστεί τον «κίνδυνο εισβολής του κορονοϊού» για να κλείσει πάνω από τις μισές διόδους επικοινωνίας με το βόρειο τμήμα του νησιού στέλνοντας την αστυνομία να εμποδίσει τους διαδηλωτές που διαμαρτύρονταν.

Το ότι τον κορονοϊό θα τον έφερναν οι τουρκοκύπριοι στο νότο αποδείχθηκε ότι ήταν προφανώς ένας γελοίος εθνικιστικός μύθος, αντίστοιχος με το ρατσιστικό μύθο που επικαλέστηκε ο Μητσοτάκης για τους πρόσφυγες στα νησιά και τον Έβρο στην αρχή της κρίσης. Όμως δεν είναι ούτε ο πρώτος, ούτε ο μόνος. Στην πραγματικότητα, τόσο η ελληνοκυπριακή όσο και η ελληνική άρχουσα τάξη, πάντα κατέφευγαν και καταφεύγουν σε τέτοιους μύθους χρησιμοποιώντας τους ως προκάλυμμα για να δικαιολογήσουν τις πολιτικές τους στους ανταγωνισμούς με την Τουρκία και τους Τουρκοκύπριους. Αυτό ακριβώς είναι το περιεχόμενο του βιβλίου του Νικόλα Γρηγορίου *10+1 Μύθοι για το Κυπριακό* που κυκλοφόρησε το Δεκέμβρη του 2019.

Ο συγγραφέας, όπως επισημαίνεται στο εισαγωγικό σημείωμα της έκδοσης, χρησιμοποιεί *«δικαϊκά και τεχνοκρατικά εργαλεία. Εργαλεία, δηλαδή, με τα οποία αντιμετωπίζεται το Κυπριακό στους διάφορους θεσμούς και fora, εκεί όπου επιδιώκεται η λύση του»*. Αυτό κάνει το βιβλίο ιδιαίτερα ενδιαφέρον, αφού ο Ν. Κυριακού υπό την ιδιότητά του ως νομικού συμμετείχε στην ελληνοκυπριακή ομάδα στήριξης στις διαπραγματεύσεις που έγιναν στο Μοντ Πελεράν, στη Γενεύη και στο Κραν Μοντανά. Θα λέγαμε, δηλαδή, ότι ασκεί μια κριτική έχοντας την εμπειρία από πρώτο χέρι και 'από τα μέσα', που αποδομεί την πλειοψηφία των επίσημων διαπραγματευτικών θέσεων της ελληνοκυπριακής ηγεσίας.

Για παράδειγμα, το βιβλίο ξεκινά απορρίπτοντας το μύθο ότι "το Κυπριακό είναι πρόβλημα εισβολής και κατοχής". Αναδεικνύει την προϋπάρχουσα καταπίεση σε βάρος των τουρκοκυπρίων από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1959 και υποστηρίζει ότι το να τοποθετείται η αφετηρία του προβλήματος τον Ιούλη του 1974 *«προϋποθέτει την ηθελημένη τυφλότητα έναντι της σύγχρονης πολιτικής ιστορίας της Κύπρου [...] Η περίοδος ανάμεσα στο 1964 και 1974 έχει καταγραφεί στη συλλογική συνείδηση της τουρκοκυπριακής κοινότητας ως περίοδος οικονομικής ένδειας, κοινωνικής οπισθοδρόμησης, πολιτικού εξευτελισμού και απειλής εναντίον της ίδιας της ύπαρξής της»*.

Με τον ίδιο τρόπο απορρίπτει και άλλα κλισέ που συνοδεύουν μονότονα τις ανακοινώσεις των ελληνικών και ελληνοκυπριακών κυβερνητικών παραγόντων και τους σχολιασμούς των ΜΜΕ για το Κυπριακό. Όπως το ότι "οι αγνοούμενοι της κυπριακής τραγωδίας είναι μόνο Έλληνες και Ελληνοκύπριοι" ή ότι "οι Τουρκοκύπριοι είναι φερέφωνα της Τουρκίας". Τέτοιες απόψεις *«εξυπηρετούν τη διατήρηση της καχυποψίας και της αντιπαλότητας και αναπαράγουν αφελώς(;) στερεότυπα»* που εμποδίζουν τη δημιουργία κοινωνικών, πολιτιστικών και πολιτικών δεσμών ανάμεσα στις δυο κοινότητες. Αναφέρει, για παράδειγμα: *«Όπως μπορεί να διαπιστωθεί η ύπαρξη αριστεράς, κέντρου, δεξιάς και ακροδεξιάς στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, με τον ίδιο τρόπο οι ίδιοι πολιτικοί προσανατολισμοί ανιχνεύονται και στην τουρκοκυπριακή κοινότητα»*. Αυτό ισχύει και για τους διαβόητους 'έποικους': *«Οι έποικοι δεν αποτελούν μονολιθικά το ίδιο πολιτικό και κοινωνικό σώμα. Όσοι εγκαταστάθηκαν στο νησί εκείνη την περίοδο [μετά το 1974] έχουν σήμερα παιδιά και εγγόνια με πολιτικούς και κοινωνικούς δεσμούς»*.

Ο συγγραφέας αποκαλύπτει την υποκρισία που κρύβεται ακόμα και πίσω από ένα αίτημα όπως το "όλοι οι πρόσφυγες στα σπίτια τους", όταν ο τρόπος με τον οποίο τίθεται το λεγόμενο 'περιουσιακό ζήτημα' αφορά αποκλειστικά τους ελληνοκύπριους ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας που βρίσκεται στη βόρεια Κύπρο.

Καθώς εξετάζει το μύθο ότι “το κλειδί της λύσης βρίσκεται στην Άγκυρα”, που χρησιμοποιεί η ελληνοκυπριακή ηγεσία για να αποδώσει τις ευθύνες για την κατάρρευση των όποιων διαπραγματεύσεων στην απέναντι πλευρά, ο Ν. Κυριακού κάνει την παρακάτω διαπίστωση: *«Η ελληνοκυπριακή πολιτική ελίτ [...] δεν επιθυμεί την αλλαγή της θεμελιώδους συνθήκης που έχει διαμορφωθεί από το 1964 σε πολιτικό, πολιτειακό και οικονομικό επίπεδο: νέμεται αποκλειστικά την κρατική λειτουργία και έχει διαμορφώσει όρους στεγανού ελέγχου της, έτσι που οποιαδήποτε αλλαγή θα αποτελούσε θανάσιμο πλήγμα, όχι μόνο στα συμφέροντά της, αλλά στον ίδιο το λόγο ύπαρξής της».*

Φτάνοντας μέχρι τις πρόσφατες εξελίξεις, το βιβλίο αναφέρεται και στην υπόθεση των “περιφερειακών συνεργασιών”, με άλλα λόγια στους άξονες Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ-Αιγύπτου και τον αγωγό EastMed, με την παρατήρηση ότι, πέρα από τα όποια άλλα προβλήματα, δεν μπορούν να συνεισφέρουν στη λύση του Κυπριακού αφού εκ προοιμίου αποκλείουν την Τουρκία.

Η λύση, σύμφωνα με το συγγραφέα, είναι μια Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία που θα στηρίζεται *«σε δικοινοτικές δομές και θεσμούς που θα αποκλείουν τον ανταγωνισμό και θα προωθούν τη συνεργασία»*. Οι 10+1 Μύθοι για το Κυπριακό ξετυλίγουν τις αντιφάσεις της ελληνοκυπριακής –και ελληνικής– πολιτικής και τις ευθύνες της ‘δικής μας’ πλευράς στη μη-διαμόρφωση συνθηκών για λύση. Ως τέτοιο, το βιβλίο κατά τη γνώμη μου είναι πολύ χρήσιμο γιατί ενισχύει την επιχειρηματολογία ενάντια στον ελληνοκυπριακό εθνικισμό από μια θεσμική, θα έλεγα, οπτική σκοπιά. Όπως αναφέρεται και στο εισαγωγικό σημείωμα: *«Η προσέγγισή του δεν είναι αμιγώς πολιτική [και] σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανάλυσης θα μπορούσαν να τεθούν ζητήματα ιμπεριαλιστικών και καπιταλιστικών σχεδιασμών και γεωπολιτικής εν γένει»*.

Το ζήτημα, παρόλα αυτά, είναι ότι το Κυπριακό (και η λύση του) δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ξέχωρα από μια συνολική πολιτική ανάλυση των «ιμπεριαλιστικών και καπιταλιστικών» ανταγωνισμών. Η Κύπρος είναι ένα από το πεδία –το πιο τραγικό– της αντιδραστικής σύγκρουσης δυο τοπικών υποϊμπεριαλισμών, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Στα πλαίσια αυτής της σύγκρουσης, που τροφοδοτεί και τροφοδοτείται από τους ευρύτερους ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς, λειτουργεί και η ελληνοκυπριακή άρχουσα τάξη, όχι σαν κομπάρσος αλλά με τις δικές της διεκδικήσεις και το δικό της ξεχωριστό ρόλο.

Μετά την ήττα του 1974, η ελληνοκυπριακή αστική τάξη έχει αποδεχτεί –στους τύπους– αυτό που ονομάζει ‘οδυνηρό συμβιβασμό’, δηλαδή τη Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία σαν μορφή κρατικής οντότητας για το νέο κράτος που θα προκύψει μετά την υπογραφή συμφωνίας. Από πολύ νωρίς, όμως, άρχισε να σκέφτεται πώς θα το χρησιμοποιήσει και πάλι σαν ενδιάμεσο σταθμό για να επιβάλει ξανά την κυριαρχία της στους τουρκοκύπριους.

Οι μύθοι για το Κυπριακό έχουν στηθεί ακριβώς για να εξυπηρετήσουν μια τέτοια πολιτική. Όπως έγραφε από τη Λευκωσία ο **Ντίνος Αγιομαμίτης** στην Εργατική Αλληλεγγύη (20/11/2019) με αφορμή τη συνάντηση **Αναστασιάδη - Ακιντζί** στο Βερολίνο: *«Η ελληνοκυπριακή αστική τάξη, στην ολότητά της, παρά τις όποιες διαφωνίες τακτικής και αν έχουν, ποτέ δεν αποδέχτηκαν ότι θα μοιραστούν την εξουσία και τους πόρους του νησιού με τους Τουρκοκύπριους. Αυτό ήταν μια πολιτική που ακολούθησε με συνέπεια η ελληνοκυπριακή ελίτ. Το ότι υπήρχαν παρόμοιες πολιτικές και στην άλλη πλευρά από την τούρκικη και τουρκοκυπριακή ελίτ δεν αναιρεί το γεγονός ότι η πρωτοβουλία των κινήσεων ανήκε στην ελληνοκυπριακή πλευρά [...] Εκείνο που χρειαζόμαστε, είναι ένα δικοινοτικό κίνημα στηριγμένο στην αριστερά και τα συνδικάτα που να παλεύει για ειλικρινή επαναπροσέγγιση, αλληλεγγύη και συνεργασία των απλών ανθρώπων στις δυο πλευρές και στις γύρω χώρες».*

Το βιβλίο του Ν. Κυριακού περιέχει πολλά στοιχεία που βοηθούν στην προσπάθεια για ‘ειλικρινή επαναπροσέγγιση’ του κόσμου από τα κάτω. Για να έχετε μια συνολική μαρξιστική ανάλυση για το θέμα διαβάστε το κείμενο του **Πάνου Γκαργκάνα** «Κυπριακό: Πρόβλημα εθνικό, διεθνές ή ταξικό;» που περιέχεται στο βιβλίο του Μαρξιστικού Βιβλιοπωλείου *Ελλάδα-Τουρκία: η σύγκρουση των υποϊμπεριαλισμών*.

Κώστας Πίττας

Με τις μέλισσες ή με τους λύκους
Αγόρευση στη δίκη της Χρυσής Αυγής
Θανάσης Καμπαγιάννης

Σελίδες 232, 8,5 ευρώ

Εκδόσεις Αντίποδες

Το «άλλο άκρο» στο εδώλιο: δικαιοσύνη ή ατιμωρησία ξανά;
Αγόρευση στη δίκη της Χρυσής Αυγής (20 & 21 Ιανουαρίου 2020)
Κώστας Παπαδάκης

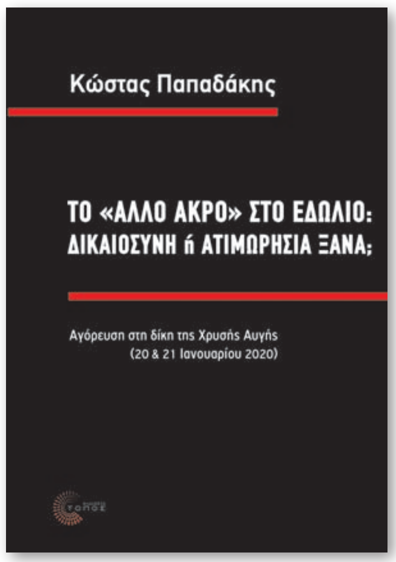
Σελίδες 256, 10 ευρώ

Εκδόσεις Τόπος

Κυκλοφόρησαν σε βιβλία οι αγορεύσεις δυο από τους συνηγόρους πολιτικής αγωγής των Αιγύπτιων αλιεργατών στη δίκη της Χρυσής Αυγής. Το *Με τις μέλισσες ή με τους λύκους* περιλαμβάνει την αγόρευση του Θανάση Καμπαγιάννη που έλαβε χώρα στις 14, 15 και 18 Γενάρη 2020 και το βιβλίο *Το 'άλλο άκρο' στο εδώλιο: δικαιοσύνη ή ατιμωρησία ξανά;* περιλαμβάνει την αγόρευση του Κώστα Παπαδάκη στις 20 και 21 Γενάρη. Οι αγορεύσεις αυτές αποτέλεσαν, μαζί με τις αγορεύσεις των υπόλοιπων συνηγόρων πολιτικής αγωγής, ένα ιστορικό σημείο συνάντησης για όλο το κίνημα και την εργατική τάξη που παλεύει να βάλει στη φυλακή τους ναζί.

Το βιβλίο του Θ. Καμπαγιάννη ξεκινάει περιγράφοντας την εθνικοσοσιαλιστική συγκρότηση της Χρυσής Αυγής από την πρώτη στιγμή. Με αναδρομή στην ιστορία της και αναλυτική αναφορά στο καταστατικό, του οποίου η γνησιότητα αποδεικνύεται με πάρα πολλά στοιχεία της δίκης, το πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου δείχνει ότι η ΧΑ ανέκαθεν ήταν και εξακολουθεί να είναι μια ναζιστι-

κή οργάνωση. Αυτό με τη σειρά του καθορίζει τη δομή της οργάνωσης, την δημιουργία δηλαδή των ταγμάτων εφόδου.

Στη συνέχεια, περιγράφοντας το κύμα ρατσιστικής βίας που δημιούργησε η ΧΑ, από τον Άγιο Παντελεήμονα μέχρι το πογκρόμ του Μάη του 2011, ο Θ. Καμπαγιάννης αναδεικνύει ότι οι πολιτικοί στόχοι πάνε χέρι-χέρι με την εγκληματική δράση και τα τάγματα εφόδου. Συνεχίζει με το σημείο καμπής των εκλογών του 2012 όπου οι μέχρι τότε ομάδες κρούσης *"εντάσσονται πλέον στην οργανωτική διάρθρωση της Χρυσής Αυγής στις τοπικές οργανώσεις που ανοίγουν ανά την Ελλάδα [και] αυτό εξηγεί και τη διάχυση της βίας σε πανελλαδικό επίπεδο"*. Ακολουθεί μια ανατομία της οργάνωσης σε όλα τα επίπεδα και η ανάλυση αυτή γίνεται χάρη στην βαθιά γνώση του συνηγόρου για το αποδεικτικό υλικό. Από το τι είναι μέλος και πώς λειτουργούν με τα μέλη τους οι τοπικές οργανώσεις, μέχρι τα όργανα της ηγεσίας, την ιεραρχία, την πειθαρχία -δεν υπάρχει τίποτα που να ξεφεύγει στο βιβλίο αυτό.

Το βιβλίο περιγράφει και το σχέδιο του "Ελληνικού Σεπτέμβρη": τη στιγμή της κλιμάκωσης της ναζιστικής βίας όταν η Χρυσή Αυγή αποφάσισε ότι έχει έρθει η ώρα της. Με άφθονα στοιχεία πάλι, η περιγραφή αυτής της νέας φάσης, κορυφαία στιγμή της οποίας ήταν η δολοφονία του **Παύλου Φύσσα**, δεν αφήνει καμία αμφιβολία ότι αυτό ήταν το σχέδιο της ηγεσίας της ΧΑ.

"Το μέτρο της απόδοσης δικαιοσύνης για τα θύματα είναι η καταδίκη του Μιχαλολιάκου", τονίζει ο Θ. Καμπαγιάννης και θέτει το δικαστήριο προ των ευθυνών του απέναντι στα θύματα, τους μάρτυρες που αψήφησαν τον φόβο και κατέθεσαν, την εργατική τάξη που παλεύει για να τσακίσει τον φασισμό, τον "κόσμο των μελισσών" όπως τον ονομάζει.

Το βιβλίο του Κ. Παπαδάκη ξεκινάει με τα νομικά ζητήματα, όπως το άρθρο 187 του ποινικού κώδικα (εγκληματική οργάνωση) και η σύμβαση του Παλέρμο, καταρρίπτοντας τις σχετικές ενστάσεις της υπεράσπισης. Ακολουθεί στη συνέχεια μια πορεία που δεν αφήνει κανένα περιθώριο για το αν η Χρυσή Αυγή πρέπει να καταδικαστεί με το άρθρο 187 που κατηγορείται. Οι επιθέσεις της δεκαετίας του '90 με αποκορύφωμα την απόπειρα δολοφονίας σε βάρος του **Κουσουρή** που αναδεί-

χτηκαν στη δίκη, δείχνουν ποια ήταν από την πρώτη στιγμή η ουσία της ύπαρξης της ΧΑ: η βία. Το ίδιο ισχύει για την δεκαετία του 2000 που οι επιθέσεις συνεχίζονται και οι οποίες παρατίθενται στο βιβλίο με στοιχεία. Όπως χαρακτηριστικά περιγράφει ο συνήγορος, φτάνουμε στο 2008, απ' όπου ξεκινάει το βούλευμα, κοντεύοντας ήδη να χάσουμε το λογαριασμό. Όμως οι επιθέσεις που παρατίθενται από δω και πέρα είναι ακόμα πιο καταιγιστικές. Η περίοδος που προηγήθηκε της εκλογικής ανόδου έχει εμβληματικές επιθέσεις όπως το Αντίπνοια, το πογκρόμ και άλλες.

Το 2012 γίνεται η επίθεση στους Αιγύπτιους αλιεργάτες. Κι εδώ τα στοιχεία που έχει να παραθέσει ο Κ. Παπαδάκης είναι συντριπτικά. Πρόκειται για μια συγκλονιστική περιγραφή, που κάνει σκόνη τόσο τα ψέματα που ψέλλισαν οι χρυσαυγίτες, όσο και την εισαγγελική πρόταση που προσπαθεί να υποβαθμίσει τη βαρύτητα του εγκλήματος από απόπειρα ανθρωποκτονίας σε βαριά σωματική βλάβη. Ακολουθεί ένας μεγάλος κατάλογος των επιθέσεων από το 2012 και μετά.

Ο Κ. Παπαδάκης απαντάει στην υπεράσπιση που ισχυρίζεται ότι η δίκη είναι μια πολιτική δίωξη κατόπιν σκευωρίας -τα δεκάδες εγκλήματα που παρέθεσε πιο πάνω είναι τρανταχτή ένδειξη για το αντίθετο, την ασυλία που απολάμβανε η ΧΑ επί δεκαετίες. Αλλά δεν περιορίζεται εκεί. Είναι εντυπωσιακό πως, διαβάζοντας αποσπάσματα από το ίδιο το βούλευμα, αποδεικνύει ότι ακόμα και σε αυτή τη φάση λείπουν πάνω από 40 αδικήματα που θα μπορούσαν να έχουν αποδοθεί στη ναζιστική οργάνωση! Συνεχίζει αποδομώντας την εισαγγελική πρόταση σε 24 σημεία και μην αφήνοντας καμιά αμφιβολία για τη σαθρότητά της. Είναι εντυπωσιακή η αντιπαράθεση της στάσης της εισαγγελέως απέναντι στη Χρυσή Αυγή με τη στάση της ίδιας απέναντι στον **Τάσο Θεοφίλου**, με την οποία κλείνει το κυρίως κομμάτι της αγόρευσης.

Στον επίλογο, η ιστορία του **Χανς Λίτεν**, δικηγόρου πολιτικής αγωγής ενάντια στο τάγμα εφόδου Στουρμ 33 του ναζιστικού κόμματος της Γερμανίας, που κάλεσε τον Χίτλερ για μάρτυρα: το δικαστήριο πίστεψε τα ψέματα του Χίτλερ. *"Η ιστορία δεν θα σας συγχωρήσει αν κάνετε το ίδιο λάθος"*, κλείνει ο Κ. Παπαδάκης.

Διαβάζοντας αυτά τα βιβλία μπορεί κανείς να δει να ξετυλίγεται μπροστά του η Ιστορία. Η εμπειρία της πάλης ενάντια στη Χρυσή Αυγή, οι ευθύνες των κρατικών μηχανισμών, οι πολιτικές διεργασίες σε αλληλεπίδραση με αυτή τη διαδικασία, η ιστορική εμπειρία των δεκαετιών του '30 και του '40. Όλα αυτά μέσα σε δυο βιβλία από τα οποία δεν λείπει ούτε η λογοτεχνική αξία: η ακαταμάχητα ευρηματική γραφή του Θ. Καμπαγιάννη και η επιβλητικά ζωηρή και μαχητική γραφή του Κ. Παπαδάκη κάνουν τα βιβλία, εκτός από απαραίτητα, απολαυστικά παρά το βαρύ αντικείμενό τους.

Το κόκκινο νήμα που ενώνει κάθε λέξη και σελίδα σε αυτά τα δυο βιβλία είναι η βαθιά κατανόηση του ναζιστικού φαινομένου και το γεγονός ότι ένα ολόκληρο κίνημα έχει δώσει μάχες για δεκαετίες μέχρι που κατάφερε να καθίσει στο σκαμνί τους Μιχαλολιάκους και να τους απομονώσει. Το κίνημα που παλεύει μέσα στην πανδημία για να σώσει ζωές, την ίδια ώρα που η ΝΔ κλειδαμπαρώνει πρόσφυγες στα στρατόπεδα-παγίδες θανάτου, χρειάζεται αυτά τα δυο βιβλία σαν όπλα στη φαρέτρα του για να παλέψει να ολοκληρωθεί η δίκη όπως πρέπει: με την βαριά καταδίκη όλων των ναζιστών δολοφόνων.

Αφροδίτη Φράγκου

Η Αριστερά τώρα! ή Ο δρόμος προς την ανασυγκρότηση.

Πέτρος Λινάρδος Ρυλμόν

Σελίδες 78, 6ευρώ

Εκδόσεις νήσος

Το βιβλίο αυτό επιχειρεί να παρέμβει στη μεγάλη συζήτηση για την πορεία και τις προοπτικές της αριστεράς μετά την εκλογική ήττα του ΣΥΡΙΖΑ το 2019. Επιχειρεί μια αποτίμηση της αριστερής κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ σε αναφορά με την πορεία της οικονομίας και των διεθνών εξελίξεων με ιδιαίτερη έμφαση στην ΕΕ. Αφετηρία του είναι η αναφορά στην κρίση την οποία αποδίδει στην ηγεμονία του πελατειακού κράτους και τον νεοφιλελευθερισμό που οδήγησαν σε «παρακμιακή» σχέση με την ΕΕ και απώλεια παραγωγικού δυναμικού. Ο «εκσυγχρονισμός», ένα «ασθενές καθεστώς διαχείρισης της καπιταλιστικής οικονομίας», αποδυνάμωσε τον συνδικαλισμό και δυνάμωσε τις Τράπεζες ενώ τα μνημόνια αποτέλεσαν τομή επίθεσης στους εργαζόμενους χωρίς παραγωγική ανασυγκρότηση.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, εκτιμά ο Π.Ρυλμόν, πάτησε σε αυτήν την εξέλιξη, έκ-

φρασε το κόσμο της εργασίας και τα μεσαία στρώματα αλλά ηττήθηκε γιατί δεν είχε απαντήσεις «στο ρόλο της εργασίας ως παραγωγική και πολιτική δύναμη», δεν είχε σαφείς «παραγωγικούς στόχους» σε αναφορά με την κρίση του περιβάλλοντος και την ένταξη στο διεθνή περίγυρο και έτσι μπροστά στην κρίση χρέους οδηγήθηκε σε αυτό που αποκαλεί «έντιμο συντηρητισμό». Καταλογίζει στο ΣΥΡΙΖΑ ψευδαισθήσεις για ανάκαμψη, υποταγή στον «καπιταλισμό των εξορύξεων» και ότι «διατήρησε το σύστημα διαχείρισης και διοίκησης της οικονομίας». Αποδίδει την αδυναμία του στην «θεωρητική ένδεια» και στα στελέχη του κόμματος που βρίσκονταν μακριά από τον λαό. Ο ΣΥΡΙΖΑ υιοθετεί το «φορντιστικό» μοντέλο αφήνοντας τις μελλοντικές εξελίξεις να καθορίζονται από την αγορά.

Είναι μια συμβολή που προσπαθεί να επιχειρηματολογήσει κατά της δεξιόστροφης προσαρμογής στην σοσιαλδημοκρατία παλιάς κοπής από την ηγετική ομάδα που συγκροτείται γύρω από τον **Αλέξη Τσίπρα**. Ακόμη, κάνοντας κριτική για την αποτυχία της αριστερής διακυβέρνησης ως περιόδου υιοθέτησης πολιτικών «έντιμου συντηρητισμού» προσπαθεί να διατυπώσει ένα εναλλακτικό πρόγραμμα για το μέλλον, για την επόμενη φορά που θα βρεθεί ξανά στο κυβερνητικό τιμόνι η αριστερά.

Παρά την προσπάθεια να διατυπώσει εναλλακτική στο «συντηρητισμό» του ΣΥΡΙΖΑ αποδέχεται ότι *«οι συμβιβασμοί με τους δανειστές ήταν αναπόφευκτοι»*, η μη ρήξη σωστή επιλογή και επιμένει ότι *«η ανάληψη της κυβέρνησης από ένα αριστερό κόμμα είναι το πλέον ρεαλιστικό»*. Στην πραγματικότητα, ο Π. Ρυλμόν αδυνατεί να δεί την κρίση του ελληνικού καπιταλισμού στα πλαίσια της συνολικότερης πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους διεθνώς που οδήγησε το σύστημα από κρίση σε κρίση εδώ και χρόνια.

Αναφέρεται σε εναλλακτικές στηριγμένες, όχι στον πρωτεύοντα ρόλο της εργατικής τάξης. Αυτός έχει χαθεί προς όφελος του «πλήθους», επιλογή που σημαίνει υποβάθμιση του ρόλου της εργατικής συλλογικότητας στον τόπο δουλειάς και αναβάθμιση των διάσπαρτων υποκειμένων. Καταλογίζει ως ελλείμματα πολιτικής της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ την αδυναμία να προσανατολιστεί σε πολιτικές «εσωτερικής ανάπτυξης» όπως η συσκευασία αντί για εξαγωγή του ελαιόλαδου, η έλλειψη τοπικής παραγωγής δεμένης με τον τουρισμό, η μη ανάπτυξη αγροτικών συνεταιρισμών, η υποτίμηση της αλληλέγγυας οικονομίας και των ΑΠΕ. Για τον Π.Ρυλμόν η κεντρική αδυναμία του ΣΥΡΙΖΑ είναι η *«απουσία επιτελείων ολοκληρωμένου σχεδιασμού των αναπτυξιακών διαδικασιών σε τοπικό-περιφερειακό επίπεδο»*.

Παρά την προσπάθεια να εντοπίσει τα προβλήματα της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ, η αναλυτική του προσέγγιση αδυνατεί να δει τα βασικά αδιέξοδα της στρατηγικής του. Αυτά βρίσκονται ακριβώς στη φυσιογνωμία του ΣΥΡΙΖΑ ως ενός κόμματος ρεφορμιστικού που υποτάσσει τα ταξικά συμφέροντα των εργατών σε προτεραιότητες μιας ουτοπικής «ανάπτυξης εσωτερικού» τύπου. Η απόρριψη του επαναστατικού δρόμου ρήξης με τον καπιταλισμό οδηγεί κόμματα σαν το ΣΥΡΙΖΑ σε διαρκείς συμβιβασμούς υποτάσσοντας τα ταξικά συμφέροντα των εργατών στις προτεραιότητες των καπιταλιστών. Ο Π.Ρυλμόν δεν στέκεται στην περίοδο του ΟΧΙ του δημοψηφίσματος και το ποια εναλλακτική θα μπορούσε να φέρει η σύγκρουση με τους δανειστές με ένα αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα (σαν αυτό της ΑΝΤΑΡΣΥΑ). Απαξιώνει και την παρουσία της επαναστατικής αριστεράς τσουβαλιάζοντας τα τμήματα που προσχώρησαν στο ΣΥΡΙΖΑ με αυταπάτες μαζί με αυτά που πρόβαλαν την αντικαπιταλιστική ανατροπή και την ανεξαρτησία από αυταπάτες για αριστερές κυβερνητικές λύσεις.

Η λογική του ΣΥΡΙΖΑ ότι το κράτος έχει συνέχεια και «για αυτό δεν χρειάζονται ρήξεις» είναι αυτή που χαράμισε τους αγώνες των εργατών και του κόσμου της αριστεράς. Ο «συλλογικός διανοούμενος» του **Γκράμσι**, το επαναστατικό κόμμα των εργατών είναι αναγκαίο και δεν υποκαθίσταται από «επιτελεία γνώσης και σχεδιασμού» που προτείνει ο Π.Ρυλμόν. Οι εμπειρίες της εργατικής τάξης δεν είναι οι αφηρημένες παραγωγικές της γνώσεις αλλά η συνείδηση της δύναμής της που αναπτύσσεται μέσα από τους ταξικούς αγώνες. Χρήσιμη αριστερά είναι αυτή που τους στηρίζει. Αν μη τι άλλο είναι και η απάντηση στο άλυτο δίλημμα που αναδεικνύει ο Π.Ρυλμόν στο κλείσιμο του βιβλίου του εντοπίζοντας ότι οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής δεν μπορούν να συνυπάρχουν με την διατήρηση του περιβάλλοντος και του κλίματος. Η λύση αυτής της αντίφασης βρίσκεται στα χέρια της τάξης που μπορεί να σώσει το περιβάλλον και την ζωή όλων με τον εργατικό έλεγχο στην παραγωγή.

Πέτρος Κωνσταντίνου

εργατικη αλληλεγγυη

Βδομαδιάτικη εφημερίδα
της αντικαπιταλιστικής αριστεράς
Κυκλοφορεί κάθε Τετάρτη

www.ergatiki.gr • ergatiki@gmail.com

Γράψου συνδρομητής

3μηνη συνδρομή 30€

Θέλω να διαβάζω
την Εργατική Αλληλεγγύη κάθε βδομάδα,
ειδικά τούτες τις ώρες.
Γι' αυτό αποφασίζω να γραφτώ
συνδρομητής/συνδρομήτρια
για το επόμενο τρίμηνο.

Πληρωμή μέσω Εθνικής Τράπεζας:
IBAN GR 1301101620000016276803331
Πληρωμή μέσω PayPal: www.sekonline.gr

Γράψου συνδρομητής

Ετήσια συνδρομή (6 τεύχη) 25€

Το περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα κάτω» κυκλοφορεί από το 1992, συμπληρώνει 140 τεύχη και προσπαθεί να βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των αγώνων που άνοιξε και ο καινούργιος αιώνας.

Πληρωμή μέσω Εθνικής Τράπεζας:
IBAN GR 0501 1016 2000 0016 2611 59509
Πληρωμή μέσω PayPal: www.sekonline.gr

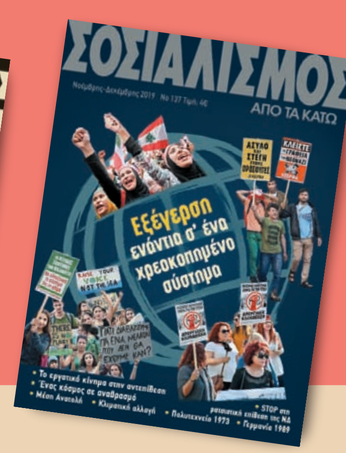
Περιοδικό ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Κυκλοφορεί κάθε δίμηνο
με αναλύσεις, αγώνες, διεθνές κίνημα
ιστορία, βιβλία και τέχνη

www.socialismfrombelow.gr
sosialismosapotakato@gmail.com

ISSN: 2241-7176